

UCHWAŁA NR L/695/18
RADY GMINY JASZENICA

z dnia 19 października 2018 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Jasienica na lata 2018-2021

Na podstawie art. 7, ust.1, pkt 9 i art. 18, ust. 2, pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018r. poz. 994 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017r. poz. 2187 z późn. zm.), po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach Delegatura w Bielsku-Białej

Rada Gminy Jasienica
uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje Gminny program opieki nad zabytkami gminy Jasienica na lata 2018 – 2021 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza Wójtowi Gminy Jasienica.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Jan Batelt

Załącznik do uchwały Nr L/695/18

Rady Gminy Jasienica

z dnia 19 października 2018 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY JASIEENICA NA LATA 2018-2021

JASIEENICA 2018

Spis treści:

1. Wstęp	str.4
1.1 Definicje	str.4
1.2 Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	str.5
1.3 Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	str.5
2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w polskim prawodawstwie	str.5
2.1 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	str.5
2.2 Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.	str.5
2.3 Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r.	str.8
2.4 Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym	str.8
2.5 Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane	str.8
2.6 Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska	str.8
2.7 Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody	str.8
2.8 Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami	str.8
2.9 Ustawa z dnia 21 listopada 1996r. o muzeach	str.9
2.10 Ustawa z dnia 27 czerwca o bibliotekach	str.9
2.11 Ustawa z dnia 14 lipca 1983r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach	str.9
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego	str.9
3.1 Krajowe uwarunkowania ustawowe i instytucjonalne funkcjonowania ochrony dóbr kultury	str.9
3.2 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 oraz uzupełnienie strategii na lata 2004-2020	str.9
3.3 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	str.12
4. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa	str.12
4.1 Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020	str.12
4.2 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim	str.13
4.3 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego	str.14
4.4 Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006–2020	str.14
5. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu	str.15
5.1 Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Bielskiego	str.15
5.2 Strategia Rozwoju Powiatu Bielskiego do 2020	str.15
6. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie gminy	str.16
6.1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Gminy Jasienica	str.16
6.2 Strategia Rozwoju Gminy Jasienica	str.17
6.3 Ochrona wartości kulturowych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego Gminy Jasienica	str.18
7. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego i naturalnego Gminy Jasienica	str.18
7.1 Charakterystyka gminy i poszczególnych sołectw z rysem historycznym	str.18
7.2 Zabytki nieruchome na terenie gminy Jasienica wpisane do rejestru zabytków i objęte wojewódzką ewidencją zabytków	str.40

- 7.3 Zabytki ruchome na terenie Gminy Jasienica objęte Wojewódzką Ewidencją Zabytków str.40
- 7.4 Zabytki nieruchome objęte Gminną Ewidencją Zabytków str.40
- 7.5 Krajobraz kulturowy – zespoły i założenia obszarowe, parki kulturowe i krajobrazowe str.52
- 7.6 Strefy ochronne, parki, rezerваты, użytki ekologiczne i rezerваты występujące w obrębie gminy str.53
- 7.7 Pomniki przyrody str.54
- 7.8 Szlaki kulturowe str.54
- 7.9 Placówki muzealne str.54
- 7.10 Pomniki i miejsca pamięci str.55
- 7.11 Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i wskazania z nim związane str.55
- 7.12 Obszary największego zagrożenia dla zabytków nieruchomych i sposoby przeciwdziałania tym zagrożeniom str.55
- 8. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego str.55
- 8.1 Stan zachowania zabytków nieruchomych (wpisanych do rejestru) i wskazania z nim związane str.55
- 8.2 Obszary największego zagrożenia dla zabytków nieruchomych str.62
- 9. Założenia programowe str.64
- 10. Obiekty i zespoły o szczególnej wartości zabytkowej proponowane do wpisu do rejestru zabytków str.70
- 11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami str.71
 - 11.1 Instrumenty prawne str.71
 - 11.2 Instrumenty koordynacji str.72
 - 11.3 Instrumenty finansowe str.72
 - 11.4 Instrumenty społeczne str.72
 - 11.5 Instrumenty kontrolne str.72
- 12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami str.72
- 13. Spodziewane rezultaty działań, opartych na realizacji celów częściowych, dla opieki nad zabytkami gminy Jasienica str.74
- 14. Zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami str.74

1. WSTĘP

Dziedzictwo Kulturowe jest dobrem publicznym i stanowi to legitymację dla jego ochrony. Zabytkowe budynki, budowle, historyczne miasta oraz ludowa architektura wsi jak również krajobrazy kulturowe chronione są dla współczesnych i następnych pokoleń. Największym zagrożeniem dla zabytków jest upływający nieubłaganie czas, dlatego też koniecznym staje się przygotować odpowiednie przepisy prawne, procedury oraz różnorodne programy aby interesy dziedzictwa kulturowego można była zharmonizować z pozostałymi celami gospodarczymi i społecznymi.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami opracowany został w celu określenia strategicznych działań, które są niezbędne do sprawowania należytej opieki nad zabytkami na terenie Gminy Jasienica w okresie 4 lat od wejścia Programu w życie. Jest on dokumentem uzupełniającym do innych aktów planowania w gminie (Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jasienica, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy jako jednostki samorządu terytorialnego, a nie odnoszą się jedynie do władz gminy, których bezpośredni wpływ na działalność instytucji sprawujących w różnej formie opiekę nad zabytkami jest ograniczony. Program określa zasady współpracy pomiędzy samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności, i nie tylko, wymierne korzyści – zachowanie naszego cennego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Program jest dokumentem uwzględniającym kierunki działań oraz zadania z zakresu opieki nad zabytkami i ma on na celu poprawę stanu zachowania cennego środowiska kulturowego Gminy Jasienica. Dla realizacji tego celu, Program określa między innymi zasady finansowania i organizacji działań ochronnych wobec środowiska kulturowego.

1.1 Definicje

- a) ustawa – rozumie się przez to ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2017 poz. 2187 z późn. zm.),
- b) gmina – rozumie się przez to Gminę Jasienica,
- c) gminny program – rozumie się przez to Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Jasienica na lata 2018 – 2021,
- d) Konserwator – rozumie się przez to Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach,
- e) Plan Zagospodarowania – rozumie się przez to Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego,
- f) Strategia – rozumie się przez to Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020,
- g) Strategia Rozwoju Kultury – rozumie się przez to Strategię Rozwoju Kultury Województwa Śląskiego na lata 2006-2020,
- h) Narodowa Strategia – rozumie się przez to Narodową Strategię Rozwoju Kultury „Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2020”
- i) Studium – rozumie się przez to Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jasienica

1.2 Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Celem opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jest poprawa stanu zachowania gminnego środowiska kulturowego oraz uświadamianie potrzeb i zasad ochrony tegoż środowiska

wśród społeczeństwa gminy. Środkiem realizacji tych założeń jest ustalenie w programie uwarunkowań, dotyczących zasad finansowania i organizacji działań ochronnych w stosunku do środowiska kulturowego oraz działań edukacyjnych i wychowawczych wobec społeczności gminnej, czyli:

- a) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- b) wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- c) podejmowanie współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych na podstawie wcześniej określonych warunków,
- d) inicjowanie i wspieranie działań edukacyjnych, informacyjnych, turystycznych i innych mających na celu propagowanie znajomości zabytków i opieki nad zabytkami.

1.3 Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

- a) Obowiązek wykonywania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami określają przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – art. 87 (t.j. Dz.U. z 2017 poz. 2187 z późn. zm.). Zgodnie z zapisami ustawy Gminny Program Opieki nad Zabytkami sporządza wójt gminy na okres 4 lat. Program przyjmuje stosowną uchwałą Rada Gminy po uprzednim uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Co 2 lata Wójt Gminy sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest ogłaszany w dzienniku urzędowym województwa śląskiego. **Art. 87 ust. 2 określa następujące cele programu:**

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w polskim prawodawstwie

2.1 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, w której zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP),

2.2 Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j. Dz.U. z 2017 poz. 2187 z późn. zm.).

Ustawa, w zakresie ochrony zabytków, nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez Radę Gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii Konserwatora) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się

krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16)

- b) uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju gminy. Studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia z Konserwatorem (art.18 i art.20)
- c) obowiązek prowadzenia przez Wójta Gminy gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art.22 ust.4)
- d) przyjmowanie przez Wójta Gminy zawiadomień o odkryciu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem i niezwłoczne przekazywanie ich Konserwatorowi (art.32 ust.1 pkt 3 i ust.2)
- e) przyjmowanie przez Wójta Gminy zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym i niezwłoczne przekazywanie ich Konserwatorowi (art.33 ust.1 i 2)
- f) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego jednostka samorządu terytorialnego posiada tytuł prawny (art.71.2)
- g) prawo udzielania przez Radę Gminy, w trybie określonym odrębnymi przepisami, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (art.81.1)
- h) sporządzanie przez Wójta Gminy i przyjmowanie przez Radę Gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii Konserwatora) na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami, ogłaszanego w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Co dwa lata Wójt Gminy sporządza i przedstawia Radzie Gminy sprawozdanie z realizacji programu (art.87).

Podstawowe, wybrane pojęcia związane z ochroną zabytków wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art.3 pkt 1).

Za zabytek nieruchomy uznaje się w szczególności: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji (art.6 ust. 1 pkt 1).

Za zabytek ruchomy uznaje się w szczególności: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (art.6 ust. 1 pkt 2).

Zabytki archeologiczne uznaje się w szczególności: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej (art. 6 pkt 3).

Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny to przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg (art.3 pkt 12).

Historyczny zespół budowlany to powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi (art.3, pkt 13).

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art.3 pkt 14).

Ochronie podlegać mogą **nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne** nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art.6, ust.2).

Art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stwierdza, że **ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:**

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 przywołanej ustawy określa, iż **opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:**

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury.

Art. 6 przywołanej ustawy określa, iż **ochronie i opiece, bez względu na stan zachowania, podlegają:**

1. zabytki nieruchome będące w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami, i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami,
 - parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
2. zabytki ruchome będące w szczególności:
 - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art.5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.),
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
3. zabytki archeologiczne będące w szczególności:
 - pozostałościami terenowymi pradziejowego historycznego osadnictwa,

- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 7 ustawy określa **formy ochrony zabytków** poprzez:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2.3 Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (t.j. Dz. U. 2018 poz. 994)

Zgodnie z art. 7 ust.1 pkt 9 ustawy cyt.: „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zieleni gminnej i zadrzewień”.

2.4 Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowania przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2017 poz. 1073)

Akty planistyczne i prawa lokalnego gminy takie jak: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja inwestycji celu publicznego mają prawny obowiązek uwzględniać ochronę zabytków na danym obszarze. Akty te podlegają uzgodnieniu lub zaopiniowaniu przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2.5 Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2018 poz. 1202)

Prawo to odnosi się wprost do obiektów zabytkowych (pojedynczych obiektów i obszarów) objętych ochroną prawną, jak: wpis do rejestru zabytków, ochrona na mocy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, objęcie gminną ewidencją zabytków.

Z tego względu organ budowlany zobowiązany jest - przed wydaniem decyzji budowlanej – uzyskać uzgodnienie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do zabytków objętych w/w formą ochrony.

2.6 Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. 2018 poz. 799)

W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wyciekę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni.

2.7 Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2018, poz. 1614)

Reguluje część w/w zasad, oraz definiuje pomniki przyrody, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, określa kompetencje dotyczące pielęgnacji i wycinki drzew i krzewów na terenach objętych ochroną konserwatorską.

2.8 Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz. U. 2018r. poz. 121, z 2018 poz. 650)

Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego („Art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, art. 13 ust. 5 -

Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków).

2.9 Ustawa z dnia 21 listopada 1996r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2018r. poz. 720)

Ustawa reguluje zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach, z określeniem zasad funkcjonowania i podstawowych celów muzeów w Polsce, w tym trwała ochrona dóbr kultury, gromadzenie zabytków w statutowo określonym zakresie, katalogowanie, zabezpieczanie i konserwację zbiorów, prowadzenie badań naukowych nad nimi, upowszechnianie wiedzy o nich poprzez organizowanie wystaw stałych i czasowych, prowadzenie działalności wydawniczej, udostępnianie do celów edukacyjnych. Ustawa nakłada na gminę jako podmiot tworzący muzeum obowiązek zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju tej instytucji, zapewnienie bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom i sprawowania nadzoru nad muzeum.

2.10 Ustawa z dnia 27 czerwca o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2018r. poz. 574)

Ustawa podkreśla rolę bibliotek, których zbiory stanowią dobro narodowe i służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Zadaniem bibliotek jest organizacja i zapewnienie dostępu do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

2.11 Ustawa z dnia 14 lipca 1983r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2018r. poz. 217)

Ustawa reguluje zasady gromadzenia i ochrony materiałów archiwalnych.

3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

3.1 Krajowe uwarunkowania ustawowe i instytucjonalne funkcjonowania ochrony dóbr kultury.

Zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracował **Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**. Dokument podkreśla istotną rolę zabytków w procesie kształtowania polityki kulturalnej państwa. Zachowanie, ochrona i konserwacja zabytków jest ważnym zadaniem w interesie publicznym. Przypomniane zostały podstawowe zasady konserwatorskie porządkujące sprawy związane z ochroną i konserwacją zabytków: wymienionu tu jako pierwszą zasadę, żeby **przede wszystkim nie szkodzić, zasadę poszanowania oryginalnej tkanki zabytku, minimalnej w nią ingerencji, usuwania wyłącznie tego, co zabytkowi może zaszkodzić, zasadę czytelności i możliwości odróżnienia wszelkich ingerencji, oraz zasadę odwracalności metod i materiałów**. W dokumencie przyjęto tezy dotyczące stanu wszelkiego typu zabytków (ruchome, nieruchome, archeologiczne, techniki, wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO), stan służb konserwatorskich, opieki nad zabytkami i uregulowań prawnych; działania systemowe (powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną i polityką bezpieczeństwa państwa). Kolejną tezą było stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej, dokumentowanie, monitorowanie i ujednolicenie metod działań profilaktycznych, ochronnych i konserwatorskich; kształcenie i edukacja nie tylko służb konserwatorskich, ale społeczeństwa ze szczególnym naciskiem na właścicieli i użytkowników dóbr kultury oraz międzynarodowa współpraca w obszarze Europy Środkowej z instytucjami i organizacjami.

3.2 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 oraz uzupełnienie strategii na lata 2004-2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne

- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005r., zawiera opis Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet I dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki

i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

3.3 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 została przyjęta Uchwałą nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011r. jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

4. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

4.1 Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020

4 lipca 2005 Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr II/37/6/2005 przyjął „Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020”, dokument ten jest aktualizacją przyjętej we wrześniu 2000 „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2015” (Sejmik Województwa Śląskiego na posiedzeniu 17 lutego 2010 roku przyjął *Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”*). Uchwalona Strategia jest jednym z najważniejszych dokumentów wyznaczających kierunki rozwoju regionu. O aktualizacji Strategii zdecydowały nowe zadania wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej. Przede wszystkim planowane jest zastąpienie Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego szesnastoma Regionalnymi Programami Operacyjnymi, zarządzanymi samodzielnie na poziomie województwa. Strategia jest ściśle wpleciona w układ istniejących bądź tworzonych dokumentów programowych, do których należy Narodowy Plan Rozwoju oraz Plan Zagospodarowania Przestrzennego. Tworzy ona warunki do realizacji Regionalnej Strategii Innowacji i jest podstawą do opracowania Regionalnego Programu Operacyjnego.

Strategia zakłada rozwój w następujących aspektach:

- Społeczny - edukacja, otwartość, tożsamość, kompetencje
- Gospodarczy - zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka
- Środowiskowy - bioróżnorodność i zdrowe życie
- Infra-techniczny - dostępność transeuropejska

Rozwój w wyżej wymienionych aspektach będzie realizowany poprzez cele:

- Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego.
- Rozbudowa oraz unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej.
- Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki.
- Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni.

W rozdziale „Kultura” scharakteryzowano najcenniejsze zasoby dziedzictwa kultury materialnej województwa: „Województwo śląskie charakteryzuje wielokulturowość oraz silne utożsamianie się społeczności lokalnych z własną kulturą. Materialnym wyrazem bogactwa i zróżnicowania kulturowego są zabytki związane z kulturą przemysłową, między innymi fabryczne zespoły patronackie: Giszowiec, Nikiszowiec, podziemne wyrobiska w Tarnowskich Górach („Sztolnia Czarnego Pstrąga”, zabytkowa Kopalnia Rud Srebrnośnych) i Zabrze, zabytki architektury mieszkalnej (m.in. 38 układów urbanistycznych, bytomska secesja), kompozycje krajobrazowe, w tym 98 zabytkowych parków, a także zabytki „architektura militaris” od warowni jurajskich po śląski obszar warowny z lat 30. ubiegłego stulecia oraz charakterystyczne dla regionu drewniane budowle sakralne. Godna uwagi jest również architektura lat trzydziestych XX wieku (gmach Sejmu Śląskiego, architektura secesyjna i modernistyczna Bielska-Białej, Zameczek Prezydenta w Wiśle) oraz najbardziej współczesna (Planetarium, Spodek, gmach Biblioteki Śląskiej). Różnorodność ta pozostawia świadectwo kunsztu architektonicznego oraz prężności i świetności tego regionu. Na mapie kulturowego dziedzictwa szczególne miejsce zajmuje Częstochowa z Klasztorem Jasnogórskim (obiekt wpisany na listę pomników historii obok „Sztolni Czarnego Pstrąga”) i otaczającymi Jasną Górę historycznymi sanktuariami Gidle, Leśniów, Mrzygłód, Mstów, Św. Anna, Wielgomłyny, a także Bielsko-Biała, Cieszyn i ziemia cieszyńska, w tym najstarszy zabytek województwa – romańska rotunda z XI wieku.

W PRIORYTECIE: Edukacja, kultura, mobilność i aktywizacja zasobów ludzkich -

Strategia uwypukla wielokulturowość obszaru o licznych powiązaniach kulturowych i cywilizacyjnych podkreślając, że społeczność województwa cechuje historycznie ukształtowana otwartość wobec tradycji europejskiej, a także silne poczucie tożsamości lokalnej i regionalnej. Zróżnicowanie kulturowe województwa śląskiego stwarza możliwości do wzmacniania atrakcyjności regionu, zarówno dla mieszkańców, jak i dla przyjezdnych. Szczególnej dbałości wymaga materialne bogactwo kulturowe województwa, które tworzą charakterystyczne dla regionu zabytki. Wykorzystanie materialnego dziedzictwa wymaga podjęcia działań zapobiegających jego niszczeniu, nadawania nowych funkcji obiektom (np. zabytki techniki) oraz popularyzacji atrakcyjności zachowanych zabytków. Wspierać należy wzrost aktywności środowisk twórczych, zarówno profesjonalnych, jak i amatorskich, przede wszystkim przez tworzenie warunków dla rozwoju działalności twórczej oraz promocję na terenie województwa, kraju i poza jego granicami. Należy dążyć do poszerzania oferty przedsięwzięć kulturalnych regionu. Oparciem i bazą dla tych działań są instytucje, ośrodki i organizacje kultury.

Zaktualizowana *Strategia rozwoju województwa śląskiego na lata 2000–2020* jest zgodna z najważniejszymi kierunkami rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, nakreślonymi w dokumentach planistycznych szczebla krajowego, oraz ze strategicznymi celami i priorytetami europejskiej polityki spójności zawartymi w *Partnerstwie na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia*, w odnowionej Strategii Lizbońskiej z lutego 2005 r. oraz *Strategicznych wytycznych wspólnoty*. Pozwoliło to zorientować priorytety i kierunki działań strategii na konkurencyjność regionalną, wzrost zatrudnienia oraz gospodarkę opartą na wiedzy. Opieka nad zabytkami jako element procesów gospodarczych regionu jest odzwierciedlona we wszystkich celach strategicznych:

Cel I – Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego.

Cel II – Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki.

Cel III – Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni.

Cel IV – Rozbudowa oraz unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej.

4.2 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021,

UCHWAŁA NR V/50/14/2018 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO z dnia 19 marca 2018 r. w sprawie przyjęcia Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021

CELEM GŁÓWNYM PROGRAMU JEST POPRAWA STANU ZACHOWANIA ZABYTEKÓW ORAZ WŁĄCZENIE ICH W PROCESY ROZWOJU GOSPODARCZEGO I SPOŁECZNEGO WOJEWÓDZTWA Z UWZGLĘDNIENIEM ZASADY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Program realizuje między innymi cele określone w art. 87 ust. 2 ustawy, takie jak:

1. Włączanie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określanie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką na zabytkami.

4.3 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego

Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr V/26/2/2016 z dnia 29 sierpnia 2016 r. przyjął Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ (Dz. Urz. Woj. Śl. z dnia 13.09.2016r., poz.4619).

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ poprzez jego ścisłe powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+” stanowi kluczowy element zintegrowanego planowania strategicznego.

Plan 2020+ określa podstawowe elementy układu przestrzennego, ich zróżnicowanie i wzajemne relacje. Cele polityki przestrzennej województwa określone w Planie 2020+ dotyczą gospodarczego wzrostu i innowacyjności, metropolizacji, zapewnienia spójności społecznej i ekonomicznej oraz ochrony naturalnych zasobów środowiska i kształtowania krajobrazów kulturowych. Jako dokument regionalny Plan 2020+ określa ramy i warunki merytoryczne dla podejmowania decyzji przestrzennych o charakterze strategicznym i koncentruje się na celach ważnych dla rozwoju województwa. Nie narusza przy tym uprawnień gmin w zakresie planowania miejscowego oraz nie stanowi podstawy wydawania decyzji administracyjnych ustalających lokalizacje inwestycji. Plan 2020+ uwzględnia zapisy dokumentów i programów rządowych oraz wojewódzkich, a także pozostaje w zgodności z dokumentami programowymi Unii Europejskiej.

W pierwszej części Plan diagnozuje stan i wskazuje główne problemy występujące w województwie. Wskazuje zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego i problemy jego ochrony. Odnosi się do wielokulturowego, bogatego i zróżnicowanego dziedzictwa kulturowego województwa, wynikającego z jego położenia na przecięciu szlaków komunikacyjnych wschód-zachód i północ-południe. Zwraca

uwagę na związek zachodzący pomiędzy jakością krajobrazu a jakością życia w regionie oraz na konieczność ochrony tego krajobrazu. Zauważa też, że przemiany ostatnich dekad i nowe inwestycje zagrażają historycznym krajobrazom kulturowym, które szybko tracą swe cechy. W planowaniu i gospodarowaniu przestrzennym należy dostrzegać gospodarcze znaczenie krajobrazu, co może stanowić o atrakcyjności i konkurencyjności turystycznej województwa śląskiego.

4.4 Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006–2020

Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006–2020 (zwana dalej strategią) została uchwalona przez Sejmik Województwa Śląskiego w sierpniu 2006 r. Jest to dokument określający cele strategiczne rozwoju kultury wraz z kierunkami działań. Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Łękawica jest zgodny ze strategią w zakresie opieki nad zabytkami.

W „Strategii” wyznaczono cztery cele strategiczne:

- Cel I. Wzrost kompetencji potrzebnych do:
 - 1) uczestnictwa w kulturze,
 - 2) efektywnego zarządzania kulturą
 - 3) twórczości artystycznej w warunkach gospodarki rynkowej.
- Cel II. Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze (biernego – w roli odbiorców treści kulturowych i czynnego – w roli twórców treści kulturowych).
- Cel III. Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego lepsze wykorzystywanie do celów turystycznych.
- Cel IV. Tworzenie lepszych warunków dla rozwoju środowisk twórczych i wykorzystywanie ich kreatywności.

5. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu

5.1 Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Bielskiego

Powiatowy program opieki nad zabytkami Powiatu Bielskiego na lata 2015-2018 przyjęty został uchwałą Rady Powiatu w Bielsku-Białej nr 5/9/61/15 z dnia 28 maja 2015r. przyjęty został uchwałą Rady Powiatu w Bielsku-Białej nr 5/9/61/15 z dnia 28 maja 2015r.

W programie sformułowano 3 zasadnicze priorytety i określono w ich ramach główne kierunki działania.

Priorytet 1: Dziedzictwo kulturowe – ochrona i zarządzanie.

- Zahamowanie procesu degradacji lokalnych zabytków.
- Systematyczna poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.
- Podnoszenie rangi obiektów i zespołów zabytkowych.

Priorytet 2: Krajobraz kulturowy – kształtowanie, pielęgnacja, ekspozycja.

- Ścisłe powiązanie ochrony zabytków ze Strategią Powiatu Bielskiego.
- Ochrona historycznych układów ruralistycznych w połączeniu z ochroną środowiska.
- Rozwój turystyki z wykorzystaniem zasobów dziedzictwa kulturowego.

Priorytet 3: Dziedzictwa niematerialne – dokumentacja, ochrona, promocja.

- Wzrost poziomu edukacji historycznej nt. regionalnego dziedzictwa kulturowego.
- Promocja lokalnych walorów zabytkowych, tradycji, obrzędów i zwyczajów.
- Zwiększanie atrakcyjności zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne.

5.2 W Powiecie Bielskim obowiązuje Strategia Rozwoju Powiatu Bielskiego do 2020

Strategia rozwoju Powiatu Bielskiego do 2020 przyjęta została uchwałą Rady Powiatu Nr IV/58/415/14, z dnia 30.10.2014 r. przyjęta została uchwałą Rady Powiatu Nr IV/58/415/14, z dnia 30.10.2014 r.

Sformułowane w „Strategii rozwoju Powiatu Bielskiego do 2015” misje zewnętrzna i wewnętrzna nie uległy zmianie i będą nadal kontynuowane.

Misja zewnętrzną: „Powiat bielski – kraina przedsiębiorczych ludzi wśród pięknych gór”.

Misja wewnętrzną: „Misją powiatu bielskiego jest wspieranie rozwoju usług turystycznych w oparciu o dwa podstawowe zasoby endogeniczne: szczególne piękno przyrody beskidzkiej oraz wyjątkową przedsiębiorczość mieszkańców, gotowych kreować usługi unikalnej jakości. Dbłość o potencjał ludzki i zasoby przyrody – dwa skarby Podbeskidzia – będzie wyznaczać główny kierunek rozwoju powiatu bielskiego”.

Odnosząc się do obranych misji określone zostały cele strategiczne i szczegółowe:

Cel I: Rozwój turystyki i przedsiębiorczości w powiecie.

I.1. Poprawa infrastruktury drogowej i połączeń komunikacyjnych powiatu.

I.2. Podniesienie atrakcyjności oferty turystycznej powiatu.

I.3. Rozwój przedsiębiorczości.

Cel II: Poprawa jakości środowiska naturalnego.

II.1. Poprawa stanu czystości gleby.

II.2. Poprawa stanu czystości powietrza.

II.3. Poprawa stanu czystości i zagospodarowania wód.

Cel III: Rozwój potencjału ludzkiego powiatu.

III.1. Zwiększenie szans edukacyjnych młodzieży.

III.2. Wzrost spójności społecznej Cel szczegółowy.

III.3. Poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców powiatu.

III.4. Zwiększenie efektywności działania jednostek administracji samorządowej.

III.5. Zwiększenie dostępności do kultury i sportu mieszkańców powiatu.

Zagadnienia związane z dziedzictwem kulturowym zostały uwzględnione w poniższych działaniach realizowanych w ramach celu szczegółowego I.2 (poz.1-3) oraz C.III.5 (poz.4):

1) Rozwój i promocja markowych produktów turystycznych powiatu.

2) Rozwój infrastruktury turystycznej.

3) Rozwój informacji turystycznej powiatu.

4) Organizacja i współorganizacja imprez kulturalnych.

6. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie gminy

6.1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Gminy Jasienica

UCHWAŁA NR XXII/316/16 RADY GMINY JASIEŃCA Z DNIA 31 SIERPNIA 2016 R.

ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JASIEŃCA. Rozdział III.3. pt. „UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DZIEDZICTWA KULTUROWEGO” charakteryzuje tło historyczne Gminy, charakteryzując główne zabytki Gminy. Aneks nr 1 i nr 2 Studium zawiera pełny wykaz zabytków objętych Gminną Ewidencją Zabytków.

Rozdział XI.4. określa „KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ DOTYCZĄCE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW”. Zgodnie z cytowaną ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu

przestrzennym, a głównie jej art. 10 ust. 2 pkt 3, w „STUDIUM” określa się obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

Mając na uwadze walory dziedzictwa kulturowego gminy Jasienica, charakter występujących zagrożeń, obowiązek zachowania wartości rozplanowania (układów urbanistycznych), architektury, krajobrazu uznaje się, że w kierunkach zagospodarowania przestrzennego gminy, a w konsekwencji w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w polityce władz różnych szczebli, użytkowników i inwestorów należy:

- otaczać ochroną obiekty i założenia zabytkowe, prawnie chronione, zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (których imienny wykaz przedstawiono w aneksie nr 1 i nr 2 do zmiany STUDIUM),

- przestrzegać zasad formalnych:

- wszelkie działania inwestycyjne związane z obiektami znajdującymi się w rejestrze zabytków Urzędu Ochrony Zabytków, chronionymi w granicach stref ścisłej ochrony konserwatorskiej, oznaczonych na Rysunku nr 1 zmiany Studium wymagają decyzji i zezwolenia Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

- podejmowanie inwestycji związanych z obiektami znajdującymi się w ewidencji zabytków oraz wykazie stanowisk archeologicznych, oznaczonych na rysunku zmiany Studium nr 1, objętych ochroną w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wymaga każdorazowo opinii Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

- opracować dokumentację specjalistyczną dotyczącą wartości krajobrazowych rozplanowania poszczególnych sołectw, układu zabudowy, dróg,

- rozbudować trasy turystyczne dla poznawania piękna tej ziemi,

- doprowadzić do budowy galerii, amfiteatru, rozbudowy placówek kultury w celu umożliwienia upowszechniania dziedzictwa kulturowego oraz propagowania współczesnych tendencji kultury.

6.2 Strategia Rozwoju Gminy Jasienica

Gmina Jasienica posiada opracowane w 2017r.: STRATEGIĘ ROZWOJU GMINY JASIEINICA DO ROKU 2025, oraz PROGNOZĘ ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU GMINY JASIEINICA NA LATA 2016 – 2025. W obydwu dokumentach w skrócie scharakteryzowane są zabytki poszczególnych sołectw. Strategia bezpośrednio lub pośrednio odnosi się do kwestii ochrony zabytków, m.in. przewiduje zapewnienie ładu przestrzennego i architektonicznego na terenie Gminy. Strategia wyznacza cele strategiczne, z których nr VI dotyczy szeroko pojętej kultury, a brzmi „Promocja kultury oraz zachowanie lokalnej spuścizny kulturowej”. Cele operacyjne zakładają:

1. Zachowanie dla przyszłych pokoleń unikatowych w skali regionu i kraju elementów spuścizny kulturowej całego Śląska Cieszyńskiego - zarówno materialnych jak i obyczajowych,

2. Utworzenie warunków oraz zapewnienie infrastruktury zapewniających możliwość osobom tym zainteresowanym regularnego obcowania z kulturą,

3. Rozszerzenie i uatrakcyjnienie oferty kulturalnej Gminy w tym aktywizacja kulturalna dzieci i młodzieży,

4. Promocja dziedzictwa kulturowego Gminy w skali regionu,

5. Promocja i popularyzacja szeroko rozumianej kultury, w tym nauki i wiedzy z różnorodnych dziedzin. Z celów operacyjnych wynikają konkretne zadania, odnoszące się pośrednio do zabytków:

- Opracowanie, publikacja oraz dystrybucja przewodnika po Śląsku Cieszyńskim ze szczególnym uwzględnieniem Gminy Jasienica,

- Organizacja imprez lokalnych oraz imprez o znaczeniu i charakterze ponadlokalnym, promujących spuściznę kulturową oraz kulturowe dziedzictwo Gminy.

Oczekiwane efekty realizacji strategii (spodziewane rezultaty) w zakresie realizacji celu strategicznego nr 6: „Promocja kultury oraz zachowanie lokalnej spuścizny kulturowej”:

1. Zachowanie kulturowej pozytywnej odrębności Gminy w skali regionu, jako integralnego elementu Śląska Cieszyńskiego,

2. Zachowanie dla przyszłych pokoleń materialnego dziedzictwa kulturowego, znajdującego się na

terenie Gminy,

3. Kulturowanie spuścizny kulturowej mieszkańców Gminy,

4. Wysoki odsetek mieszkańców realnie zaangażowanych w kultywowanie dziedzictwa kulturowego, aktywnie uczestniczących w kulturze,

5. Efektywna promocja Gminy, jako unikatowego i wartego odwiedzenia terenu.

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU GMINY JASZENICA NA LATA 2016 – 2025 oprócz charakterystyki zabytków poszczególnych sołectw wprowadza propozycje działań minimalizujących oddziaływanie strategii na zabytki.

Opis potencjalnego oddziaływania:

- potencjalny negatywny wpływ na elewacje i powierzchnie budynków wynikający z prowadzenia prac budowlanych (wibracje, emisja zanieczyszczeń) poszczególnych inwestycji w zasięgu oddziaływania na obiekty zabytkowe;

Propozycja działań minimalizujących:

- prowadzenie prac budowlanych z dbałością o wartości zabytkowe obiektów w konsultacji z konserwatorem zabytków;

- w przypadku natrafienia w trakcie prowadzenia prac ziemnych na obiekt mogący mieć wartość zabytkową –wstrzymanie prac i zabezpieczenie obiektu do momentu konsultacji z kierownikiem budowy i Urzędem Gminy lub konserwatorem.

6.3 Ochrona wartości kulturowych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego Gminy Jasienica

Obecnie Gmina Jasienica posiada 14 uchwalonych i obowiązujących planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego, oddzielnych dla poszczególnych sołectw, ponadto obowiązują liczne punktowe plany w poszczególnych sołectwach.

Plany miejscowe zagospodarowania przestrzennego dla obszaru Gminy Jasienica obejmują następujący zakres ochrony wartości kulturowych (wyciąg z treści miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Jasienica dla sołectwa Jasienica, UCHWAŁA NR XXVII/263/2005 Rady Gminy Jasienica z dnia 24 lutego 2005 r.):

Część III rozdział IV - Ustalenia dotyczące granic i zasad zagospodarowania terenów i obiektów dóbr kultury podlegających ochronie. Wprowadzono strefy: ścisłej ochrony konserwatorskiej A, strefę pośredniej ochrony konserwatorskiej B, strefę ekspozycji widokowej E (dla zespołów kościelnych kościoła katolickiego i kościoła ewangelickiego) z zasadami ochrony w obrębie tych stref. Załączono wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków z zastrzeżeniem, że weryfikacja obiektów objętych ochroną nastąpi we właściwym programie opieki nad zabytkami sporządzonym w trybie przewidzianym w przepisach szczególnych. Wprowadzono strefy ochrony zabytków archeologicznych OW z zasadami ich ochrony.

Opracowana (i stanowiąca podstawę niniejszego opracowania) **Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Jasienica** porządkuje i weryfikuje obecny stan zabytków gminy.

7. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego i naturalnego Gminy Jasienica

7.1. Charakterystyka gminy i poszczególnych sołectw z rysem historycznym

Gmina Jasienica – gmina wiejska w województwie śląskim, w powiecie bielskim. W latach 1975-1998 gmina położona była w województwie bielskim. Gmina należy do euroregionu Śląsk Cieszyński. W aktualnej strukturze i na obecnym obszarze gmina funkcjonuje od roku 1991, kiedy to z jednej gminy powstały dwie odrębne wspólnoty samorządowe, tj. gmina Jasienica oraz gmina Jaworze. Siedziba gminy Jasienica mieści się w sołectwie Jasienica.

Siedziba Urzędu Gminy Jasienica w Jasienicy

Według danych z 31 grudnia 2007^[1] gminę zamieszkiwało 20 807 osób. Stanowi to 13,62% mieszkańców powiatu bielskiego ziemskiego (wg danych z 30.06.2016r. gminę zamieszkiwało już 23 471 osób).

Gmina znajduje się w strefie obejmującej zurbanizowany obszar aglomeracji bielskiej i graniczy z jej śródmiejską częścią tj. miastem Bielsko-Biała.

W 1910 roku obszar współczesnej gminy Jasienica stanowiło 13 ówczesnych gmin: Jasienica, Bielowicko, Grodziec, Iłownica, Landek, Łazy, Mazańcowice, Międzyrzecze Dolne, Międzyrzecze Górne, Roztropice, Rudzica, Świętoszówka (w jej granicach znajdowały się wówczas Biery) i Wieszczyta. Ich łączna powierzchnia wynosiła 9397 ha (93,97 km²) a liczba ludności 11392 (gęstość zaludnienia 121,2 os./km²) zamieszkałych w 1410 budynkach (średnio 8,1 osoby na 1 dom), z czego 11376 było zameldowanych na stałe, 9444 (83%) było polsko-, 1900 (16,7%) niemiecko-, 18 (0,2%) czeskojęzycznymi a 14 (0,1%) posługiwało się jeszcze innym językiem, 7647 (67,1%) było katolikami, 3651 (32%) ewangelikami, 73 (0,6%) wyznawcami judaizmu a 21 (0,2%) innej religii lub wyznania^[2].

Struktura powierzchni

Gmina Jasienica ma obszar 91,714 km², w tym:

- użytki rolne: 60,41%
- użytki leśne: 16%

Gmina stanowi 20,03% powierzchni powiatu.

Religia

Gmina jest zróżnicowana pod względem wyznaniowym. Największą część wyznawców stanowią **katolicy**, którzy skupiają się głównie w parafiach rzymskokatolickich diecezji bielsko-żywieckiej, dekanatu Bielsko-Biała

IV - Zachód kolejno: w Bierach, Bielowicku, Grodźcu, Jasienicy, Mazańcowicach, Międzyrzeczu Górnym, Rudzicy, ponadto mieszkańcy Roztropic przynależą do parafii w Pierścu w gminie Skoczów^[3]. Kościoły katolickie znajdują się w Jasienicy, Bielowicku, Bierach, Grodźcu, Hownicy (filia parafii w Rudzicy), Łazach (filia parafii w Bielowicku), Mazańcowicach, Międzyrzeczu Górnym, Rudzicy, Świętoszówce (filia parafii w Grodźcu).

Znaczna część mieszkańców to **ewangelicy** skupieni w parafiach ewangelicko - augsburskich w Wieszczałach-Kowalach, Międzyrzeczu Górnym oraz Jaworzu (z filią w Jasienicy i Świętoszówce). Kościoły ewangelickie znajdują się w Międzyrzeczu Górnym, Wieszczałach i w Jasienicy; kaplice – w Świętoszówce i Mazańcowicach.

Nieznaczna część mieszkańców (około 200) deklaruje swą przynależność do: Świadków Jehowy, Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego, Kościoła Zielonoświątkowego oraz Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego.

Miejscowości wchodzące w skład gminy

Sołectwa gminy

W skład Gminy Jasienica wchodzi 14 sołectw:

Herb	Sołectwo	TERYT	Powierzchnia (w ha)	Ludność (2009-03-30)	Gęstość zaludnienia (os./km ²)	Położenie
	Jasienica (wieś gminna)	0054674	1171,8	4872	415,8	
	Mazańcowice	0054898	818	3401	415,8	

Herb	Sołectwo	TERYT	Powierzchnia (w ha)	Ludność (2009-03-30)	Gęstość załudnienia (os./km ²)	Położenie
	Rudzica	0055142	1147,6	2742	238,9	
	Międzyrzecze Górne	0055030	1251,3	2279	182,1	
	Międzyrzecze Dolne	0055018	780	1061	136	
	Biery	0054438	216,4	1233	569,8	
	Grodziec	0054496	975	1163	119,3	
	Hownica	0054600	777,5	1031	132,6	
	Łazy	0054852	349,1	783	224,3	
	Roztropice	0055076	576,1	719	124,8	

Herb	Sołectwo	TERYT	Powierzchnia (w ha)	Ludność (2009-03-30)	Gęstość załudnienia (os./km ²)	Położenie
	Świętoszówka	0055248	150,6	609	404,4	
	Bielowicko	0054390	311,6	582	186	
	Landek	0054792	447	549	122,8	
	Wieszcza	0055260	199,4	487	244,2	

Poszczególne wsie są znacznie zróżnicowane pod względem liczebności mieszkańców (od 563 do 4742), powierzchni (od 1,506 km² do 12,513 km²) oraz ilości budynków mieszkalnych (od 132 do 1188).

Przypisy

1. Lucyna Nowak, Joanna Stańczyk, Agnieszka Znajewska: *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym (Stan w dniu 31 XII 2007 r.)*. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny. 2008. ISSN 1734-6118. (pol.)
2. Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*. Troppau: 1912. (niem.)
3. Pierściec.bielsko.opoka.org.pl: Kaplice i krzyże bogactwem wiary

Charakterystyka sołectw

Jasienica (niem. *Heinzendorf*, cz. *Jasenice*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, siedziba gminy Jasienica, na Śląsku Cieszyńskim. Według danych z 31 grudnia 2012 roku Jasienica miała 5119 mieszkańców^[1], zamieszkałych na obszarze 1171,8 ha (11,7 km²)^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 436,8 os./km².

Historia

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana została w łacińskim dokumencie *Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis* (pol.*Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego*), spisanej za czasów biskupa Henryka z Wierzbna ok. 1305 w szeregu wsi zobowiązanych do płacenia dziesięciny biskupstwu we Wrocławiu, w

postaci *item in Gessenita debent esse XI) mansi solubiles*^{[2][3][4]}. Zapis ten oznaczał, że wieś zobowiązana została do płacenia dziesięciny z 11 łanów większych. Jej powstanie wiąże się z przeprowadzaną pod koniec XIII wieku na terytorium późniejszego Górnego Śląska wielką akcją osadniczą (tzw. łanowo-czynszową). Większość osadników była początkowo pochodzenia słowiańskiego (polskiego), na co wskazuje nazwa^[3], pochodząca najprawdopodobniej od jesionów porastających niegdyś podmokły teren wsi.

Wieś politycznie znajdowała się wówczas w granicach utworzonego w 1290 piastowskiego (polskiego) księstwa cieszyńskiego, będącego od 1327 lennem Królestwa Czech, a od 1526 roku w wyniku objęcia tronu czeskiego przez Habsburgów wraz z regionem aż do 1918 roku w monarchii Habsburgów (potocznie Austrii). Położona była na szlaku solnym wiodącym z Wieliczki na Morawy.

W sprawozdaniu z poboru świętopietrza z 1335 w diecezji wrocławskiej na rzecz Watykanu sporządzonego przez nuncjusza papieskiego Galharda z Cahors wśród 10 parafii archiprezbiteratu w Cieszynie wymieniona jest parafia w miejscowości Hankendorf^[6], którą można teoretycznie identyfikować z miejscowością Heyczendorff (Heinzendorf), czyli Jasienicą, wymienioną w podobnym sprawozdaniu archidiakona opolskiego Mikołaja Wolffa z 1447 wśród 51 parafii w archiprezbiteracie cieszyńskim^{[7][8]}. Tak więc założenie miejscowej parafii pw. św. Jerzego Męczennika można przypisać na początek XIV wieku. Na podstawie wysokości opłaty w owym sprawozdaniu liczbę ówczesnych parafian (we wszystkich podległych wioskach) oszacowano na 225^[9].

Początkowo wieś stanowiła własność książąt cieszyńskich. W 1424 znalazła się w okręgu milowym miasta Bielska. Na dyplomie zastawu Frydka Ernestowi z Tworkowa z 1434 wśród poręczycieli wystąpił krewny Ernesta, Andrzej piszący się na na Jasenicy. Andrzej sprzedał część wsi Janowi Boryńskiemu, od imienia którego prawdopodobnie wzięła się niemieckojęzyczna nazwa patronimiczna Heinzendorf, czyli wieś Jan^[10]. W drugiej połowie XV wieku Jan Boryński był już posiadaczem całej wsi. W 1452 po raz kolejny w dokumencie książęcym, Bolesława II cieszyńskiego, pojawiła się nazwa Heinzendorf. W 1465 Jan Boryński otrzymał od Kazimierza II zezwolenie na założenie karczmy i warzenie piwa w Jasienicy^[10]. Z czasem obie części wsi się zrosły i obie nazwy stosowano zamiennie.

Za panowania Wacława III Adama (1545-1579) duża część mieszkańców Jasienicy przeszła na luteranizm. W roku 1572 wieś weszła w skład nowo powstałego bielskiego państwa stanowego^[11], przekształconego w 1752 r. w księstwo bielskie.

W roku 1679 Jasienica zmieniła nazwę na Iaschenitz, a w 1688 na Heinzendorf, co może świadczyć o silnych wpływach osiadłych tam kolonistów niemieckich.

W związku z uruchomieniem w roku 1784 tzw. szosy cesarskiej biegnącej przez Jasienicę, powstała we wsi stacja pocztowa. Dwa lata później wybudowano szkołę jednoklasową.

Rozwój miejscowości uległ przyspieszeniu w XIX wieku, co wiązało się z uprzemysłowieniem Bielska i Skoczowa. W roku 1888 oddano do użytku Kolej Miast Śląskich i Galicyjskich łączącą Bielsko z Frydkiem przez Cieszyn.

Ważnym wydarzeniem w historii wsi było założenie w roku 1881 przez wiedeńczyka Józefa Hoffmana fabryki mebli giętych. W 1913 roku zakład zatrudniał 700 robotników i produkował około 300 tys. sztuk mebli rocznie^[12]. Od 1923 roku fabryka nosiła nazwę Thonet-Mundus, istnieje do dziś pod nazwą Paged Meble Sp. z o.o.

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 247 budynkach w Jasienicy na obszarze 1188 hektarów mieszkało 2048 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 172,4 os./km², z tego 848 (41,4%) mieszkańców było katolikami, 1155 (56,4%) ewangelikami a 45 (2,2%) wyznawcami judajzmu, 1930 (94,2%) było polsko-, 105 (5,1%) niemiecko- a 4 (0,2%) czeskojęzycznymi^[13]. Do 1910 roku liczba budynków wzrosła o 17 a mieszkańców o 317. 1114 (47,1%) było katolikami, 1212 (51,2%) ewangelikami, 23 (1%) żydami a 16 było

jeszcze innej religii, 1800 (76,3%) było polsko-, 539 (22,8%) niemiecko-, 6 (0,3%) czeskojęzycznymi, a 14 (0,6%) posługiwało się jeszcze innym językiem^[14].

Po II wojnie światowej w Jasienicy osiedliła się grupa repatriantów z Kresów Wschodnich, a w 1953 r. przesiedleńcy z zalanego przez Zbiornik Goczałkowicki Zarzeczka.^[15]

W latach 1975-1998 miejscowość położona była w województwie bielskim.

Religia

Na terenie Jasienicy działalność religijną prowadzą następujące kościoły i związki wyznaniowe:

- Kościół ewangelicko-augsburski (filiał parafii w Jaworzu)
- Kościół rzymskokatolicki (parafia św. Jerzego)
- Chrześcijański Zbór Świadków Jehowy^[16]

Przypisy

1. ↑ Skocz do 10 11 Sołectwo Jasienica. jasienica.pl. [dostęp 2 listopada 2013].
2. Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*. **Idzi Panie** (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie. 2010. s. 296. [ISBN 978-83-926929-3-5](#).
3. Skocz do góry↑ *Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis* (online). W: www.dokumentyślaska.pl [on-line]. [dostęp 2013-07-22].
4. Skocz do góry↑ H. Markgraf, J. W. Schulte: *Codex Diplomaticus Silesiae T. I 4 Liber Fundationis Episcopatus Vratislaviensis*. Breslau: Josef Max & Comp., 1889.
5. Skocz do góry↑ Zaplecze osadnicze Bielska. W: *Bielsko-Biała. Monografia miasta*. **Idzi Panie** (redakcja). Wyd. drugie, T. I: Bielsko od zarania do wybuchu wojen śląskich. Bielsko-Biała: Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej. 2011. s. 208. [ISBN 978-83-60136-31-7](#).
6. Skocz do góry↑ Jan Ptaśnik: *Monumenta Poloniae Vaticana T. I Acta Camerae Apostolicae. Vol. 1, 1207-1344*. Cracoviae: Sumpt. Academiae Litterarum Cracoviensis. 1913. s. 366.
7. Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*. **Idzi Panie** (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie. 2010. s. 396. [ISBN 978-83-926929-3-5](#).
8. Skocz do góry↑ *Registrum denarii sancti Petri in archidiaconatu Opoliensi sub anno domini MCCCCXLVII per dominum Nicolaum Wolff decretorum doctorem, archidiaconum Opoliensem, ex commissione reverendi in Christo patris ac domini Conradi episcopi Vratislaviensis, sedis apostolice collectoris, collecti.* . 27. s. 369-372. 1893. Breslau: H. Markgraf (niem.).
9. Skocz do góry↑ I. Panie. 2010. s. 321
10. ↑ Skocz do 10 10.1 Bielsko-Biała, Monografia miasta, 2011, t. I, s. 218
11. Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528-1653)*. **Idzi Panie** (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie. 2011. s. 226. [ISBN 978-83-926929-5-9](#).
12. Skocz do góry↑ *Obrazki z dziejów gminy Jasienica*. Jerzy Polak. Cieszyn: **Muzeum Śląska Cieszyńskiego**. 201. s. 18. [ISBN 978-83-922005-6-7](#).

13. Skocz do góry† *Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XL Schlesien*. Wien: 1906, (niem.)
14. Skocz do góry† Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*. Troppau: 1912. (niem.)
15. Skocz do góry† Marcin Żerański: *Śląsk Cieszyński. Od Bielska-Białej do Ostrawy*. Cieszyn: Pracownia na pastwiskach. 2012, s. 168. ISBN 9788393310937.
16. Skocz do góry† Dane według raportów *wyszukiwarki zbiorów* (www.jw.org) z 27 stycznia 2013.

Mazańcowice (cz. *Mazančovice*, niem. *Matzdorf*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica, na Śląsku Cieszyńskim. Powierzchnia sołectwa wynosi 818 ha, a liczba ludności 3401^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 415,8 os./km².

Położenie

Miejscowość położona jest na Pogórzu Śląskim, nad rzeką Wapienicą. Od strony północnej sąsiaduje z Ligotą i Czechowicami-Dziedzicami, od strony zachodniej i południowej z Bielskiem-Białą (z Komorowicami Śląskimi na wschodzie i Starym Bielskiem na południu), od południowego zachodu z Jasienicą, a od zachodu z Międzyrzeczem Dolnym.

Historia

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana została w łacińskim dokumencie Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis (pol. *Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego*), spisanej za czasów biskupa Henryka z Wierzbna ok. 1305 w szeregu wsi zobowiązanych do płacenia dziesięciny biskupstwu we Wrocławiu, w postaci *item in Mansanczowicz*^{[2][3][4]}. Zapis ten (brak określenia liczby łanów, z których będzie płacony podatek) wskazuje, że wieś była w początkowej fazie powstawania (na tzw. surowym korzeniu), co wiąże się z przeprowadzaną pod koniec XIII wieku na terytorium późniejszego Górnego Śląska wielką akcją osadniczą (tzw. łanowo-czynszową). Wieś politycznie znajdowała się wówczas w granicach utworzonego w 1290 piastowskiego (polskiego) księstwa cieszyńskiego, będącego od 1327 lennem Królestwa Czech, a od 1526 roku w wyniku objęcia tronu czeskiego przez Habsburgów wraz z regionem aż do 1918 roku w monarchii Habsburgów (potocznie Austrii).

Od 1785 roku działała tu katolicka szkoła ludowa, a od 1794 ewangelicka^[5].

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 191 budynkach na obszarze 821 hektarów mieszkało 1621 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 197,4 os./km². 1092 (67,4%) mieszkańców było katolikami, 511 (31,5%) ewangelikami a 18 (1,1%) wyznawcami judaizmu, 1312 (94%) było polsko-, 93 (5,7%) niemiecko-, a 3 czeskojęzycznymi^[6]. Do 1910 roku liczba mieszkańców spadła do 1583 osób^[7].

W latach 1975-1998 miejscowość położona była w województwie bielskim.

Religia

Na terenie wsi działalność duszpasterską prowadzą następujące kościoły:

- Kościół Ewangelicko-Augsburski – filia parafii w Międzyrzeczu
- Kościół Rzymskokatolicki – parafia św. Marii Magdaleny

Przypisy

1. Skocz do góry↑ Gimina Jasienica: [Sołectwo Mazańcowice](#). W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-01].
2. Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*. *Idzi Panie* (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie. 2010. s. 296. [ISBN 978-83-926929-3-5](#).
3. Skocz do góry↑ [Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis online](#)
4. Skocz do góry↑ H. Markgraf, J. W. Schulte, "Codex Diplomaticus Silesiae T.14 Liber Fundationis Episcopatus Vratislaviensis". Breslau 1889
5. Skocz do góry↑ Stosunki szkolne w księstwie cieszyńskim przed 1848, "Gwiazdka Cieszyńska"; 1901, nr. 29.
6. Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesien*. Wien: 1906.
7. Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*. Troppau: 1912.

Rudzica (cz. *Rudice*, niem. *Riegersdorf*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica, na Śląsku Cieszyńskim. Powierzchnia sołectwa wynosi 1147,6 ha (11,47 km²) a liczba ludności 2852^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 248,5 os./km².

Historia

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana została w łacińskim dokumencie Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis (pol.*Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego*), spisanej za czasów biskupa Henryka z Wierzbna ok. 1305 w szeregu wsi zobowiązanych do płacenia dziesięciny biskupstwu we Wrocławiu, w postaci *iltem in Rudgeri villa primo silva inciditur*^{[2][3][4]}. Zapis ten oznaczał, że właśnie w momencie spisywania dokumentu karczowano las pod założenie wsi, a więc dopiero powstawała na tzw. surowym korzeniu, co wiąże się z przeprowadzaną pod koniec XIII wieku na terytorium późniejszego Górnego Śląska wielką akcją osadniczą (tzw. łanowo-czynszową). Wieś politycznie znajdowała się wówczas w granicach utworzonego w 1290 piastowskiego(polskiego) księstwa cieszyńskiego, będącego od 1327 lennem Królestwa Czech, a od 1526 roku w wyniku objęcia tronu czeskiego przez Habsburgów wraz z regionem aż do 1918 roku w monarchii Habsburgów (potocznie Austrii).

W sprawozdaniu z poboru świętopietrza z 1335 roku w diecezji wrocławskiej na rzecz Watykanu sporządzonego przez nuncjusza papieskiego Galharda z Cahors wśród 10 parafii archiprezbiteratu w Cieszynie wymieniona jest parafia w miejscowości *villa Rudgeri*^[5], czyli Rudzicy^[6]. Miejscowa parafia katolicka powstała więc w okresie lokacyjnym. Została ponownie wymieniona w podobnym spisie sporządzonym przez archidiakona opolskiego Mikołaja Wolffa w 1447 pod nazwą *Rudgersdorff*^[7].

Nazwa *Rudgersdorf* (wieś *Rudgera*) wskazuje, że wieś była zasiedlona i zamieszkiwana głównie przez osadników niemieckich, jednak w 1452 w dokumencie niemieckojęzycznym wystąpiła niejako polska nazwa *Rauditz*, przy czym nie było to proste tłumaczenie z niemieckiego. Owa nazwa *Rudzica* jest topograficzna i nawiązuje do rudej wody w rzece^{[8][9]}. W przeszłości funkcjonowała Rudzica Mała (*na Maley Rudicy*, m. in. w dokumencie z 1600 r.) oraz Rudzica Wielka (*na Welkij Rudicy*, m. in. w dokumencie z 1603 r.).^[10] Z czasem w

języku niemieckim utrwaliła się forma *Riegersdorf* (*Groß und Klein Riegersdorf*, 1754; *Riegersdorf Groß und Klein*, pohnisch: *Rudzica*, 1804).^[10]

Rudzica była pierwotnie wsią szlachecką. Brak dokładnych danych nie pozwala mówić o jej pierwszych właścicielach. Już w dokumencie z 1558 r. występuje niejaki *Dudczky* (zapewne powinno być *Rudczky*) z *Rudz a na Rudicy*, zaś w 1573 r. notowany jest *Ruczky in Riegersdorf*.^[10] W roku 1608 Rudzica stała się własnością Jerzego Sobka z Kornic. Rozwój gospodarki folwarcznej wiązał się z uciskiem i wyzyskiem chłopów, co doprowadziło m.in. do buntu chłopskiego w 1746 r. Spadkobiercy Jerzego Sobka w 1752 r. sprzedali wieś Jerzemu Skrbeńskiemu. Na przełomie XVIII i XIX w. właścicielem wsi został hrabia Larisch, a po nim hrabia HawerŁodzia Poniński. Od niego też poszła nazwa rudzickiego folwarku: "Ponienka". W 1802 r. wieś nabyła Komora Cieszyńska i w jej posiadaniu pozostała ona do końca I wojny światowej.^[11]

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 168 budynkach w Rudzicy na obszarze 1148 hektarów mieszkało 1213 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 105,7 os./km². z tego 1077 (88,8%) mieszkańców było katolikami, 130 (10,7%) ewangelikami a 6 (0,5%) wyznawcami judaizmu, 1170 (96,5%) było polsko-, 20 (1,6%) niemiecko- a 10 (0,8%) czeskojęzycznymi^[12]. Do 1910 roku liczba mieszkańców wzrosła do 1339 osób, z czego 1206 (90,1%) było katolikami, 131 (9,8%) ewangelikami a 2 Żydami, 1307 (97,8%) polsko- a 30 (2,2%) niemieckojęzycznymi^[13].

W latach 1975-1998 miejscowość położona była w województwie bielskim.

Religia

Na terenie wsi działalność duszpasterską prowadzi Kościół Rzymskokatolicki (parafia Narodzenia św. Jana Chrzciciela).

Urodzeni w Rudzicy

Józef Kidoń – polski malarz-portrecista.

- Florian Kohut – artysta, malarz, członek Związku Artystów Plastyków.
- Antoni Korzeniowski - oficer armii austro - węgierskiej w okresie I wojny światowej, uczestnik walk z Czechosłowakami w 1919 roku, oficer Wojska Polskiego od 1920 roku, artylerzysta, weteran wojny z bolszewikami, w 1939 roku organizator obrony Siedlec, internowany przez Sowieców w Starobielsku, zamordowany w 1940 roku w Charkowie, podpułkownik.

Przypisy

1. Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: *Sołectwo Rudzica*. W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2013-11-02].
2. Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*. *Idzi Panie* (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie. 2010, s. 296. ISBN 978-83-926929-3-5.
3. Skocz do góry↑ *Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis* (online). W: *www.dokumentyslaska.pl* [on-line]. [dostęp 2013-07-22].
4. Skocz do góry↑ H. Markgraf, J. W. Schulte: *Codex Diplomaticus Silesiae T.14 Liber Fundationis Episcopatus Vratislaviensis*. Breslau: Josef Max & Comp., 1889.
5. Skocz do góry↑ Jan Ptaśnik: *Monumenta Poloniae Vaticana T.I Acta Camerae Apostolicæ. Vol. I. 1207-1344*. Cracoviae: Sumpt. Academiae Litterarum Cracoviensis. 1913, s. 366.
6. Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*. *Idzi Panie* (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie. 2010, s. 396. ISBN 978-83-926929-3-5.

7. Skocz do góry↑ *Registrum denarii sancti Petri in archidiaconatu Opoliensi sub anno domini MCCCCXLVII per dominum Nicolaum Wolff decretorum doctorem, archidiaconum Opoliensem, ex commissione reverendi in Christo patris ac domini Conradi episcopi Wratislaviensis, sedis apostolice collectoris, collecti.*, 27, s. 369-372, 1893, Breslau; H. Markgraf (niem.).
8. Skocz do góry↑ *Obrazki z dziejów gminy Jasienica*, Jerzy Polak, Cieszyń: [Muzeum Śląska Cieszyńskiego](#), 201, s. 6. [ISBN 978-83-922005-6-7](#).
9. Skocz do góry↑ Zaplecze osadnicze Bielska, W; *Bielsko-Biała. Monografia miasta*, [Idzi Panic](#) (redakcja), Wyd. drugie, T. I; Bielsko od zarania do wybuchu wojen śląskich, Bielsko-Biała: Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej, 2011, s. 218-219. [ISBN 978-83-60136-31-7](#).
10. ↑ *Skocz do 10.0 10.1 10.2* Mrózek Robert: Nazwy miejscowe dawnego Śląska Cieszyńskiego. Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. wyd. Uniwersytet Śląski, Katowice 1984, ISSN 0208-6336, [ISBN 82-00-00622-2](#), s. 153-154
11. Skocz do góry↑ Szpok Franciszek: *O dawnej i współczesnej Rudzicy*, w: "Kalendarz Beskidzki 1978", wyd. Towarzystwo Miłośników Ziemi Bielsko-Bialskiej, wyd. Bielsko-Biała 1977, s. 85-88
12. Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesiens*. Wien: 1906. (niem.)
13. Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesiens*, Troppau: 1912. (niem.)

Międzyrzecze Górne (cz. *Horní Meziříčí*, niem. *Ober Kurzwald*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica, na Śląsku Cieszyńskim. Powierzchnia sołectwa wynosi 1251,3 ha, a liczba ludności 2279^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 182,1 os./km².

Położenie

Wieś położona jest na Pogórzu Śląskim, pomiędzy rzekami Jasienicą na zachodzie a Wapienicą na wschodzie (stąd nazwa *Międzyrzecze*). Od strony północnej sąsiaduje z Międzyrzeczem Dolnym, od wschodu i południowego wschodu z Bielskiem-Białą (Wapienicą), od południowego zachodu z Jasienicą, a od zachodu z Rudzicą.

Historia

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana została w łacińskim dokumencie Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis (pol.*Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego*), spisanej za czasów biskupa Henryka z Wierzbna ok. 1305 w szeregu wsi zobowiązanych do płacenia dziesięciny biskupstwu we Wrocławiu, w postaci *item in Mesisrozha debent esse XL mansi solubiles*^{[2][3][4]}. Zapis ten oznaczał, że wieś zobowiązana została do płacenia dziesięciny z 40 łanów większych. Jej powstanie wiąże się z przeprowadzaną pod koniec XIII wieku na terytorium późniejszego Górnego Śląska wielką akcją osadniczą (tzw. łanowo-czynszową). Wieś politycznie znajdowała się wówczas w granicach utworzonego w 1290 piastowskiego (polskiego) księstwa cieszyńskiego, będącego od 1327 lennem Królestwa Czech, a od 1526 roku w wyniku objęcia tronu czeskiego przez Habsburgów wraz z regionem aż do 1918 roku w monarchii Habsburgów (potocznie Austrii).

Założona na przełomie XIV i XV wieku parafia św. Marcina Biskupa i Wyznawcy w połowie XV wieku liczyła stosunkowo dużo parafian w porównaniu do innych parafii księstwa cieszyńskiego, tj. 285^[5]. Do schyłku średniowiecza wieś pozostawała własnością szlachecką^[6]. W drugiej ćwierci XV wieku w Międzyrzeczu osiadła ludność niemiecka zakładając osadę *Konradiswalde* (las *Konrada*), z czasem przezwana *Kurzwaldem* i **Międzyrzeczem Górnym**^[7]. W 1572 zarówno Międzyrzecze Dolne jak i Górne weszły w skład powstałego wówczas stanowego państwa bielskiego.

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 210 budynkach w Międzyrzeczu Górnym na obszarze 1454 hektarów mieszkało 1561 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 107,36 os./km². z tego 436 (27,9%) mieszkańców było katolikami, 1095 (70,2%) ewangelikami a 30 (1,9%) wyznawcami judaizmu, 974 (62,4%) było niemiecko-, 581 (37,2%) polsko-, a 6 (0,4%) czeskojęzycznymi^[8]. Do 1910 roku liczba mieszkańców wzrosła do 1642 osób, ^[9].

W latach 1975-1998 miejscowość położona była w województwie bielskim.

Zabytki

Na terenie Międzyrzecza Górnego znajduje się sześć obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego^[10]: 4 budynki mieszkalne, budynek kościoła ewangelicko augsburskiego, oraz teren po drewnianym kościele parafialnym pw. św. Marcina z 1522 roku, który spłonął w styczniu 1993 roku.

Religia

Na terenie wsi działalność duszpasterską prowadzą następujące kościoły:

- Kościół Ewangelicko-Augsburski – parafia Ewangelicko-Augsburska
- Kościół Rzymskokatolicki – parafia Świętego Marcina

Przypisy

1. Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: *Sołectwo Międzyrzecze Górne*. W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-01].
2. Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*. *Idzi Panie* (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie, 2010, s. 296. ISBN 978-83-926929-3-5.
3. Skocz do góry↑ *Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis* (online). W: *www.dokumentyślaska.pl* [on-line]. [dostęp 2013-07-22].
4. Skocz do góry↑ H. Markgraf, J. W. Schulte: *Codex Diplomaticus Silesiae T.14 Liber Fundationis Episcopatus Vratislaviensis*. Breslau: Josef Max & Comp., 1889.
5. Skocz do góry↑ I. Panie, 2010, s. 321
6. Skocz do góry↑ i.w., s. 331
7. Skocz do góry↑ *Obrazki z dziejów gminy Jasienica*. Jerzy Polak. Cieszyn: Muzeum Śląska Cieszyńskiego. 201. s. 8. ISBN 978-83-922005-6-7.
8. Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrat vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900. XI. Schlesien*. Wien: 1906. (niem.)
9. Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*. Troppau: 1912. (niem.)

wrzesnia 2013,

Międzyrzecze Dolne (cz. *Dolní Meziříčí*, niem. *Nieder Kurzwald*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica, na Śląsku Cieszyńskim. Powierzchnia sołectwa wynosi 780 ha, a liczba ludności 1061^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 136 os./km². W granicach sołectwa położone są Franciszkowice (niem. Franzfeld, identyfikator TERYT: 0055024), dawniej samodzielna wieś.

Historia

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana została w łacińskim dokumencie *Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis* (pol. *Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego*), spisanej za czasów biskupa Henryka z Wierzbna ok. 1305 w szeregu wsi zobowiązanych do płacenia dziesięciny biskupstwu we Wrocławiu, w postaci *item in Mesisrozha debent esse XL mansi solubiles*^{[2][3][4]}. Zapis ten oznaczał, że wieś zobowiązana została do płacenia dziesięciny z 40 łanów większych. Jej powstanie wiąże się z przeprowadzaną pod koniec XIII wieku na terytorium późniejszego Górnego Śląska wielką akcją osadniczą (tzw. łanowo-czynszową). Nazwa wywodzi się od polskiej nazwy *międzyrzecze* oznaczającej obszar położony pomiędzy dwiema rzekami, a więc najstarsi jej mieszkańcy byli etnicznie polscy (słowiańscy). Wieś politycznie znajdowała się wówczas w granicach utworzonego w 1290 piastowskiego (polskiego) księstwa cieszyńskiego, będącego od 1327 lennem Królestwa Czech, a od 1526 roku w wyniku objęcia tronu czeskiego przez Habsburgów wraz z regionem aż do 1918 roku w monarchii Habsburgów (potocznie Austrii).

W drugiej ćwierci XV wieku w Międzyrzeczu osiadła ludność niemiecka zakładając osadę *Konradiswalde* (las *Konrada*), z czasem przezwana *Kurzwaldem* i *Międzyrzeczem Górnym*^[5].

Założona na przełomie XIV i XV wieku parafia św. Marcina Biskupa i Wyznawcy w połowie XV wieku liczyła stosunkowo dużo parafian w porównaniu do innych parafii księstwa cieszyńskiego, tj. 285^[6]. Do schyłku średniowiecza wieś pozostawała własnością szlachecką^[7]. W 1572 zarówno Międzyrzecze Dolne jak i Górne weszły w skład powstałego wówczas bielskiego państwa stanowego.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego wydany na przełomie XIX i XX wieku notuje nazwę miasta pod polską nazwą *Międzyrzecze* oraz niemiecką *Kurzwald*^[8].

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 120 budynkach w Międzyrzeczu Dolnym (wraz z przysiółkiem Franciszkowice) na obszarze 779 hektarów mieszkało 938 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 120,4 os./km². z tego 606 (64,6%) mieszkańców było katolikami, 327 (34,9%) ewangelikami a 5 wyznawcami judaizmu, 925 (98,6%) było polsko- a 13 (1,4%) niemieckojęzycznymi^[9]. Do 1910 roku liczba mieszkańców wzrosła do 908 osób, w tym osób polskojęzycznych do 846 (93,2%), zaś niemieckojęzycznych wzrosła do 62 (6,8%)^[10].

W latach 1975-1998 miejscowość położona była w województwie bielskim.

Przypisy

- ↑ Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: *Sołectwo Międzyrzecze Dolne*. W: *Jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-01].
- ↑ Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*. *Idzi Panie* (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie, 2010, s. 296. ISBN 978-83-926929-3-5.

3. Skocz do góry↑ *Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis* (online). W: www.dokumentyślaska.pl [on-line]. [dostęp 2013-07-22].
4. Skocz do góry↑ H. Markgraf, J. W. Schulte: *Codex Diplomaticus Silesiae T.14 Liber Fundationis Episcopatus Vratislaviensis*. Breslau: Josef Max & Comp.. 1889.
5. Skocz do góry↑ *Obrazki z dziejów gminy Jasienica*, Jerzy Polak, Cieszyn: *Muzeum Śląska Cieszyńskiego*. 201, s. 8. ISBN 978-83-922005-6-7.
6. Skocz do góry↑ I. Panie, 2010, s. 321
7. Skocz do góry↑ j.w.: s. 331
8. Skocz do góry↑ *Międzyrzecze w Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego Tom VI, str.386*
9. Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesien*. Wien: 1906. (niem.)
10. Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*. Troppau: 1912. (niem.)

Biery (niem. *Bierau*, cz. *Běry*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica, na Śląsku Cieszyńskim. Powierzchnia sołectwa wynosi 216,4 ha, a liczba ludności 1233^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 569,8 os./km².

Położenie

Biery leżą na Pogórzu Cieszyńskim, u samych północnych podnóży Beskidu Śląskiego. Rozlokowane są w dolinie potoku *Jasienica*(Jasionka), na południe od szosy *Skoczów – Bielsko-Biała*.

Historia

Wieś została założona przez właścicieli *Grodźca* w XVI wieku^[2]. Nazwa wsi pochodzi prawdopodobnie od imienia *Biera* (*Biernat*)^[2], pierwotnie mogła też brzmieć *Borowy*^[2]. Po raz pierwszy pojawiła się (w postaci *Birowy*) na mapie księstw oświęcimskiego i zatorskiego autorstwa *Stanisława Porebskiego*, wydanej w 1563 roku w Wenecji^[4]. Ponadto istnieje dokument księcia cieszyńskiego *Adama Waclawa* wystawiony w *Cieszynie* we wtorek po niedzieli Misericordia 1610 roku, w którym potwierdził on dawne przywileje nadane przez przodków księcia Krzysztofowi Grodzieckiem z Brodów na Grodźcu. Jeden z przywołanych przywileji zostały wystawiony przez *Waclawa III Adama* we wtorek, w dzień św. Jadwigi, w 1554 na *wsie Grodziec a na Birowy*^[3].

W 1782 urodził się tu *Józef Bożek* – późniejszy wynalazca i konstruktor pojazdów z napędem parowym, działający w *Pradze*.

Według *austriackiego* spisu ludności z 1900 w Bierach będących wówczas częścią *Świętoszówki* w 47 budynkach na obszarze 217 hektarów mieszkało 444 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 204,6 os./km², z tego 395 (89%) mieszkańców było *katolikami*, 42 (9,5%) *ewangelikami* a 7 (1,6%) wyznawcami *judaizmu*, 436 (98,2%) było polsko- a 8 (1,8%) niemieckojęzycznymi^[2]. Do 1910 roku liczba mieszkańców wzrosła do 499 osób^[6].

W czasie *działań wojennych* zimą i wiosną 1945, gdy przez szereg tygodni utrzymywała się w pobliżu linia frontu, Biery zostały zniszczone w 60%.

W latach 1975-1998 miejscowość położona była w województwie bielskim.

Religia

Na terenie miejscowości działalność duszpasterską prowadzi Kościół Rzymskokatolicki, parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa, erygowana w 1991. Kościół rozbudowano w latach 1995-2001^[2]. Naprzeciwko kościoła znajduje się Dom Formacyjny, do którego najczęściej zjeżdżają dzieci i młodzież na Oazę (Ruch Światło-Życie) lub na rekolekcje.

Kultura

W Bierach funkcjonuje Punkt Biblioteczny będący filią Gminnej Biblioteki Publicznej w Jasienicy. Punkt znajduje się pod numerem 219 (zwyczajowa nazwa ulicy - Klubowa) i jest otwarty dwa razy w tygodniu: we wtorki od 15 do 17 i w piątki od 15 do 17.

Przy tej samej ulicy mieści się Gminny Ośrodek Kultury w Jasienicy, Filia w Bierach. Na terenie filii znajduje się sala, na której odbywają się cykliczne zajęcia (aerobik, kółko plastyczne, sekcja tenisa stołowego, tai-chi czy warsztaty bibułkarskie), próby Zespołu Regionalnego "Bierowanie", a także wesela, bankiety itp^[8].

Przypisy

1. Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: Sołectwo Biery. W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-01].
2. ↑ Skocz do 2.0 2.1 J. Polak. 2011. s. 9
3. ↑ Skocz do 2.0 2.1 *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528-1653)*. Idzi Panie (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie. 2011. s. 165. ISBN 978-83-926929-5-9.
4. Skocz do góry↑ Mapa Stanisława Porębskiego z 1563 roku
5. Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrat vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesien*. Wien: 1906. (niem.)
6. Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*. Troppau: 1912. (niem.)
7. Skocz do góry↑ Rys historyczny. [dostęp 2010-05-24].
8. Skocz do góry↑ Gminny Ośrodek Kultury w Jasienicy Filia w Bierach. [dostęp 2010-06-01].

Grodziec (*cz.* *Hradec*, *niem.* *Grodzietz*) – wieś sołecka w południowej Polsce, w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica. Według danych z 2009 r. sołectwo Grodziec ma powierzchnię 975 ha i liczy 1073 mieszkańców^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 119,3 os./km².

Położenie

Miejscowość położona jest nad Zlewańcem i Łańskim Potokiem, na Pogórzu Śląskim u podnóży jednego z jego wybitniejszych wzgórz – Górka (474 m n.p.m., w południowo-wschodniej części wsi). a także Witalusza (398 m n.p.m.) i Goruszki (345 m n.p.m.). Od strony północnej sąsiaduje z Bielowickiem, od strony północno-wschodniej z Łazami, od wschodu ze Świętoszówką i Bierami, na południowym wschodzie z Brenną, na południu z Górkami Wielkimi, na zachodzie z Pogórzem. Pod względem historycznym Grodziec znajduje się na Śląsku Cieszyńskim.

Nazwa

Nazwa miejscowości wywodzi się od staropolskiej nazwy **gordъ - gród oznaczającej „umocnienie, ogrodzoną osadę” o charakterze obronnym.*

Miejscowość została po raz pierwszy wzmiankowana w łacińskim dokumencie *Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis* (pol.*Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego*) spisanej za czasów biskupa Henryka z Wierzbna w latach 1295–1305 jako *Grodische villa Snessonis*^{[2][3][4]}. Nazwę miejscowości w zlatynizowanej staropolskiej formie *Grodzycz* oraz *Grodzecz* wymienia także w latach (1470-1480) Jan Długosz w księdze *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*.^[5]

Historia

Wieś znajdowała się wówczas w granicach utworzonego w 1290 roku księstwa cieszyńskiego. Jednakowoż zapis w *Liber foundationis...* jednoznacznie sugeruje, że owa *Grodische, wioska Snessona* jest starsza od pozostałych wiosek położonych pomiędzy Skoczowem a Czechowicami wśród których została wymieniona, a gdzieś obok niej istniała druga osada o podobnej nazwie i to jeszcze starsza, gdyż w owym dokumencie nie została wymieniona w ogóle. Z położenia *wioski Snessona* wynika niewątpliwie, że chodzi o współczesny Grodziec, natomiast drugie *Grodische* utożsamia się z Grodziszczem, obecnie w granicach gminy Cierlicko w Czechach^[6]. Tak więc nazwa wsi sugeruje funkcjonowanie tu gródka i podległej mu osady rządzącej się prawem polskim^[7]. Gródkiem tym była zapewne drewniana warownia powstała być może jeszcze w czasie funkcjonowania kasztelanii cieszyńskiej, przy trakcie handlowym z Krakowa przez Cieszyn na Morawy. Z końcem XIV wieku na jej powstał murowany dwór obronny.

Z 1447 pochodzi pierwsza wzmianka o grodzieckiej parafii pw. św. Bartłomieja Apostoła i Męczennika, liczyła wówczas ok. 90 parafian^[8].

Na początku XVI wieku Grodziec od księcia cieszyńskiego Kazimierza II otrzymali Grodeccy herbu Radwan. W latach 1542–1580 zbudowali oni w miejscu dworu gotycko-renesansowy zamek, a w poł. XVII w. założyli park zamkowy, tworząc zespół zamkowo-parkowy. Kolejnymi po Grodzieckich właścicielami zamku i wsi byli: Markłowscy, Sobkowie, Larischowie, ponownie Markłowscy, Erdmannowie, Kalischowie, Zobłowie, Franciszek Strzygowski i Ernest Habicht. Ten ostatni, władający dobrami w latach 1927–1939, stworzył na zamku dużą kolekcję muzealno-biblioteczną (rozproszoną po różnych muzeach w latach 40.).

Po likwidacji w Austrii struktur feudalnych w 1848 (a więc i Księstwa Cieszyńskiego) Grodziec wszedł w skład powiatu bielskiego. W 1888 powstała Kolej Miast Śląskich i Galicyjskich (Frydek-Mistek – Cieszyn – Bielsko-Biała – Kalwaria Zebrzydowska) ze stacją w Grodźcu.

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 75 budynkach w Grodźcu na obszarze 973 hektarów mieszkało 567 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 58,3 os./km². 513 (90,5%) mieszkańców było katolikami, 46 (8,1%) ewangelikami a 8 (1,4%) wyznawcami judaizmu, 529 (93,3%) było polsko-, 31 (5,5%) niemiecko-, a 3 czeskojęzycznymi^[9]. Do 1910 roku liczba mieszkańców wzrosła do 654 osób^[10].

W latach 1945–1954 r. Grodziec był siedzibą gminy zbiorowej. Po przywróceniu w 1973 r. gmin znalazł się w granicach gminy Jasienica, w latach 1975–1998 należącej do województwa bielskiego. W 1946 r. na terenie dawnych przysamkowych zabudowań dworskich utworzono Zakład Doświadczalny Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego, od 1962 r. należący do Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego. Do Zakładu Doświadczalnego należał również zamek, w 2005 r. został zakupiony przez prywatnego inwestora – Michała Bożka. W 2006 r. powstała obwodnica Grodźca – odcinek drogi ekspresowej S1.

Zabytki i obszary chronione

Do zabytków Grodzca zaliczają się:

- gotycko-renesansowy zamek Grodzieckich z lat 1542–1580 (później przebudowywany)
- 12-hektarowy park zamkowy w stylu angielskim założony w poł. XVII wieku
- neogotycki kościół św. Bartłomieja z lat 1908–1910
- ruiny starego kościoła: wybudowany w 1579 r., po 1910 r. popadający w ruinę, w 1927 r. rozebrano wieżę i nawę, od 1984 r. mury prezbiterium i fundamenty nawy zabezpieczone jako trwała ruina
- neogotycka kaplica grobowa rodu Zobłów z 1863 r. na wzgórzu Goruszka
- XVIII- i XIX-wieczne zabudowania gospodarcze należące do Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechniki P.I.B.

W granicach wsi znajdują się dwa rezerваты przyrody:

- Morzyk, pow. 12 ha, utw. 1996
- Dolina Łańskiego Potoku, pow. 47 ha, utw. 1998

Religia

Na terenie miejscowości działalność duszpasterską prowadzi Kościół Rzymskokatolicki (parafia św. Bartłomieja).

Przypisy

1. Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: *Sołectwo Grodziec*. W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-04].
2. Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*. *Idzi Panie* (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie. 2010. s. 299. ISBN 978-83-926929-3-5.
3. Skocz do góry↑ *Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis online*
4. Skocz do góry↑ H. Markgraf, J. W. Schulte. "Codex Diplomaticus Silesiae T.14 I Liber Foundationis Episcopatus Vratislaviensis". Breslau 1889
5. Skocz do góry↑ Joannis Długosz Senioris Canonici Cracoviensis. "Liber Beneficiorum". Aleksander Przedziecki, Tom II. Kraków 1864. str.197.
6. Skocz do góry↑ I. Panie. 2010. s. 291
7. Skocz do góry↑ J. Polak. 2011. s. 6
8. Skocz do góry↑ I. Panie. 2010. s. 321
9. Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesien*. Wien: 1906. (niem.)
10. Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*. Troppau: 1912. (niem.)

Ilownica (cz. *Jilovnice*, niem. *Ilownitz*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica. Wieś leży w historycznych granicach regionu Śląska Cieszyńskiego, geograficznie

zaś leży w regionie Dolina Górnej Wisły, będącej częścią Kotliny Oświęcimskiej.^[1] Powierzchnia sołectwa wynosi 777,5 ha, a liczba ludności 1031^[2], co daje gęstość zaludnienia równą 132,6 os./km². Nazwa wsi nawiązuje do przepływającej przez nią niewielkiej rzeki Iłownicy. Wieś leży nad kompleksem stawów rybnych, zagospodarowanych przez PAN.

Historia

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana została w łacińskim dokumencie Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis (pol. *Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego*), spisanej za czasów biskupa Henryka z Wierzbna ok. 1305 w szeregu wsi zobowiązanych do płacenia dziesięciny biskupstwu we Wrocławiu, w postaci *item in Gylownita*^{[3][4][5]}. Zapis ten (brak określenia liczby łanów, z których będzie płacony podatek) wskazuje, że wieś była w początkowej fazie powstawania (na tzw. surowym korzeniu), co wiąże się z przeprowadzaną pod koniec XIII wieku na terytorium późniejszego Górnego Śląska wielką akcją osadniczą (tzw. łanowo-czynszową). Wieś politycznie znajdowała się wówczas w granicach utworzonego w 1290 piastowskiego (polskiego) księstwa cieszyńskiego, będącego od 1327 lennem Królestwa Czech, a od 1526 roku w wyniku objęcia tronu czeskiego przez Habsburgów wraz z regionem aż do 1918 roku w monarchii Habsburgów (potocznie Austrii).

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 112 budynkach w Iłownicy na obszarze 797 hektarów mieszkało 725 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 91 os./km². 704 (97,1%) mieszkańców było katolikami, 18 (2,5%) ewangelikami a 3 wyznawcami judaizmu, 721 (99,4%) było polsko- a 3 niemieckojęzycznymi^[6]. Do 1910 roku liczba mieszkańców wzrosła do 744 osób.^[7]

W latach 1975-1998 miejscowość położona była w województwie bielskim.

Religia

Na terenie wsi działalność duszpasterską prowadzi Kościół Rzymskokatolicki, filiał parafia Narodzenia św. Jana Chrzciciela w Rudzicy.

29 czerwca 2011 konsekrowano budowany od 2005 r. nowy kościół filialny, jeden z pierwszych w Polsce pod wezwaniem bł. Jana Pawła II^[8].

Przypisy

- ↑ Skocz do góry↑ Marcin Żerański: *Śląsk Cieszyński. Od Bielsku-Białej do Ostrawy*. Cieszyn; Pracownia na pastwiskach. 2012. s. 264. ISBN 9788393310937.
- ↑ Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: *Sołectwo Iłownica*. W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-01].
- ↑ Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*. *Idź! Panie* (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie. 2010. s. 296. ISBN 978-83-926929-3-5.
- ↑ Skocz do góry↑ *Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis online*
- ↑ Skocz do góry↑ H. Markgraf, J. W. Schulte, "Codex Diplomaticus Silesiae T.14 Liber Foundationis Episcopatus Vratislaviensis". Breslau 1889
- ↑ Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesien*. Wien; 1906. (niem.)
- ↑ Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*. Troppau; 1912. (niem.)

8. Skocz do góry↑ Ilownica: konsekracja pierwszego w diecezji kościoła bł. Jana Pawła II. W: *diecezja.bielsko.pl* [on-line]. 30 czerwca 2011. [dostęp 2011-12-11].

Łazy (cz. *Lazy*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica, na Śląsku Cieszyńskim. Powierzchnia sołectwa wynosi 349,1 ha, a liczba ludności 783^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 224,3 os./km².

Historia

W przeprowadzonych w latach 90. XX wieku powierzchniowych badaniach na obszarze miejscowości odkryto ślady kilkuhektarowego osiedla wyżynnego z okresu lateńskiego, w którym wytapiano również żelazo. Brak jednak przeprowadzonych badań wykopaliskowych nie pozwala na przypisanie ich konkretnym kulturom^[2].

Miejscowość po raz pierwszym wzmiankowana została około 1447 roku jako *Lazy*, aczkolwiek prawdopodobnie jest to wieś o dużo starszym rodowodzie i istniała już w czasach funkcjonowania kasztelanii cieszyńskiej^[3], na prawie polskim^[4]. Następnie znajdowała się w granicach utworzonego w 1290 księstwa cieszyńskiego, a w latach 1573/1577-1594 w granicach wydzielonego z niego skoczowsko-strumieńskiego państwa stanowego.

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 39 budynkach w Łazach na obszarze 349 hektarów mieszkało 240 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 68,8 os./km². z tego 199 (82,9%) mieszkańców było katolikami a 41 (17,1%) ewangelikami, 239 (99,6%) było polskojęzycznymi a 1 niemieckojęzyczna^[5]. Do 1910 roku liczba mieszkańców zwiększyła się o 4 osoby^[6].

W latach 1975-1998 miejscowość należała administracyjnie do województwa bielskiego.

Religia

Na terenie wsi działalność duszpasterską prowadzi Kościół Rzymskokatolicki, filiał parafii św. Wawrzyńca diakona w Bielowicku. Budynek kościoła filialnego powstawał z przerwami w latach 1938-1971^[7].

Przypisy

- Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: Sołectwo Lazy. W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-01].
- Skocz do góry↑ Śląsk Cieszyński w czasach prehistorycznych, Idzi Panie (redakcja), Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie, 2009, ISBN 978-83-926929-2-8.
- Skocz do góry↑ Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528), Idzi Panie (redakcja), Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie, 2010, ISBN 978-83-926929-3-5.
- Skocz do góry↑ J. Polak, 2011, s. 6
- Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesien*, Wien: 1906, (niem.)
- Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*, Troppau: 1912, (niem.)
- Skocz do góry↑ Kościół pw. św. Józefa Robotnika w Łazach

Roztropice (niem. *Rostrupitz*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica, na Śląsku Cieszyńskim. Powierzchnia sołectwa wynosi 576,1 ha, a liczba ludności 719^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 124,8 os./km².

Historia

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana została w łacińskim dokumencie *Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis* (pol. *Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego*), spisanej za czasów biskupa Henryka z Wierzbna ok. 1305 w szeregu wsi zobowiązanych do płacenia dziesięciny biskupstwu we Wrocławiu, w postaci *item in Rotropiz*^{[2][3][4]}. Zapis ten (brak określenia liczby łanów, z których będzie płacony podatek) wskazuje, że wieś była w początkowej fazie powstawania (na tzw. surowym korzeniu), co wiąże się z przeprowadzaną pod koniec XIII wieku na terytorium późniejszego Górnego Śląska wielką akcją osadniczą (tzw. łanowo-czynszową). Wieś politycznie znajdowała się wówczas w granicach utworzonego w 1290 piastowskiego (polskiego) księstwa cieszyńskiego, będącego od 1327 lennem Królestwa Czech, a od 1526 roku w wyniku objęcia tronu czeskiego przez Habsburgów wraz z regionem aż do 1918 roku w monarchii Habsburgów (potocznie Austrii).

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 61 budynkach w Roztropicach na obszarze 575 hektarów mieszkało 432 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 75,1 os./km². z tego 327 (75,7%) mieszkańców było katolikami, 96 (22,2%) ewangelikami a 9 (2,1%) wyznawcami judaizmu, 417 (96,5%) było polsko- a 9 (2,1%) niemieckojęzycznymi^[5]. Do 1910 roku liczba mieszkańców wzrosła do 441 osób, z czego 340 (77,1%) było katolikami, 98 (22,2%) ewangelikami a 3 Żydami, 433 (98,2%) polsko- a 8 (1,8%) niemieckojęzycznymi^[6].

W latach 1975-1998 miejscowość położona była w województwie bielskim.

Religia

W miejscowości znajduje się rzymskokatolicka kapliczka pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa znajdująca się w granicach parafii parafii św. Mikołaja w Pierścicu^[7].

Urodzeni w Roztropicach

Maria Wardasówna – polska powieściopisarka

Przypisy

- ↑ Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: *Sołectwo Roztropice*. W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-04].
- ↑ Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*, *Idzi Panie* (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie. 2010. s. 296. ISBN 978-83-926929-3-5.
- ↑ Skocz do góry↑ *Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis online*
- ↑ Skocz do góry↑ H. Markgraf, J. W. Schulte, "Codex Diplomaticus Silesiae T.14 Liber Foundationis Episcopatus Vratislaviensis", Breslau 1889
- ↑ Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesien*. Wien: 1906. (niem.)
- ↑ Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*. Troppau: 1912. (niem.)
- ↑ Skocz do góry↑ *pierścic.bielsko.opoka.org.pl: Kaplice i krzyże bogactwem wiary*

Świątoszówka (cz. *Svatošovka*, niem. *Swientoszuwka*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica, na Śląsku Cieszyńskim. Powierzchnia sołectwa wynosi 150,6 ha, a liczba ludności 609^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 404,4 os./km².

Historia

Miejscowość została prawdopodobnie po raz pierwszy wzmiankowana w dokumencie protekcyjnym biskupa wrocławskiego Wawrzyńca z dnia 25 maja 1223 roku wydanym na prośbę księcia opolsko-raciborskiego Kazimierza dla klasztoru premonstrantek w Rybniku, w którym to wymieniono około 30 miejscowości mających im płacić dziesięcinę. Pośród 14 miejscowości kasztelanii cieszyńskiej wymieniony jest również *Suensch(e)zi*, które można indentyfikować ze Świątoszówką^{[2][3]}. Nazwa może pochodzić od osadnika Świątosza^[4]. Wieś politycznie znajdowała się początkowo w granicach piastowskiego (polskiego) księstwa opolsko - raciborskiego. W 1290 w wyniku trwającego od śmierci księcia Władysława opolskiego w 1281/1282 rozdrobnienia feudalnego tegoż księstwa powstało nowe księstwo cieszyńskie, w granicach którego znalazła się również Świątoszówka. Od 1327 księstwo cieszyńskie stanowiło lenno Królestwa Czech, a od 1526 roku w wyniku objęcia tronu czeskiego przez Habsburgów wraz z regionem aż do 1918 roku w monarchii Habsburgów (potocznie Austrii).

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 26 budynkach w Świątoszówce (bez Bierów) na obszarze 150 hektarów (według spisu z 1910) mieszkało 240 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 160 os./km². z tego 220 (91,7%) mieszkańców było katolikami a 20 (8,3%) ewangelikami, 228 (95%) było polsko- a 8 (3,3%) niemieckojęzycznymi^[5]. Do 1910 roku liczba mieszkańców wzrosła do 251 osób^[6].

W latach 1975-1998 miejscowość położona była w województwie bielskim.

Kościół

Na terenie Świątoszówki działalność duszpasterską prowadzą następujące Kościoły:

- Kościół ewangelicko-augsburski (filiał parafii w Jaworzu)
- Kościół rzymskokatolicki (filiał parafia św. Bartłomieja w Grodźcu)

Przypisy [*edytuj* | *edytuj kod*]

- ↑ Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: *Sołectwo Świątoszówka*. W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-04].
- ↑ Skocz do góry↑ *Idzi Panie. Z badań nad osadami zanikłymi na Górnym Śląsku w średniowieczu. Uwagi w sprawie istnienia zaginionych wsi podcieszyńskich, Nageuizi, Suenschizi, suburbium, Radouiza, Zasere, Clechemuje oraz Novosa*. „Pamiętnik Cieszyński”, s. 29-37. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Cieszyń. *ISSN 0137-558x*. [dostęp 2012-12-31].
- ↑ Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*. *Idzi Panie* (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszyń. 2010. s. 294. *ISBN 978-83-926929-3-5*.
- ↑ Skocz do góry↑ J. Polak, 2011. s. 6
- ↑ Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XL Schlesien*. Wien: 1906. (niem.)
- ↑ Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*. Troppau: 1912. (niem.)

Bielowicko (cz. *Bílovicko*, niem. *Bielowitzko*) – wieś sołecka w południowej Polsce, w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica. Powierzchnia sołectwa wynosi 311,6 ha, a liczba ludności 582^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 186,8 os./km².

Geografia i przyroda

Pod względem fizycznogeograficznym położona jest na Pogórzu Śląskim, a pod względem historycznym – na Śląsku Cieszyńskim. Od północy graniczy z Wieszczętami, od zachodu z Kowalami, od południa z Grodźcem i Pogórzem a od wschodu z Lazami.

Część wsi znajduje się na terenie obszaru Natura 2000 "Dolina Górnej Wisły".

Historia

Bielowicko to jedna z najstarszych miejscowości na Śląsku Cieszyńskim. Miejscowość została po raz pierwszy wzmiankowana w dokumencie protekcyjnym biskupa wrocławskiego Wawrzyńca z dnia 25 maja 1223 roku wydanym na prośbę księcia opolsko - raciborskiego Kazimierza dla klasztoru premonstrantek w Rybniku, w którym to wymieniono około 30 miejscowości mających im płacić dziesięcinę. Pośród 14 miejscowości kasztelanii cieszyńskiej wymienione jest również Bielowicko jako *Beleuisco*^[2] (*Belowiezo*^[3]).

Wieś politycznie znajdowała się początkowo w granicach piastowskiego (polskiego) księstwa opolsko-raciborskiego. W 1290 w wyniku trwającego od śmierci księcia Władysława opolskiego w 1281/1282 rozdrobnienia feudalnego tegoż księstwa powstało nowe księstwo cieszyńskie, w granicach którego znalazło się również Bielowicko. Od 1327 księstwo cieszyńskie stanowiło lenno Królestwa Czech, a od 1526 roku w wyniku objęcia tronu czeskiego przez Habsburgów wraz z regionem aż do 1918 roku w monarchii Habsburgów (potocznie Austrii). W 1849 r. weszła w skład powiatu bielskiego, tworząc gminę wiejską.

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 32 budynkach w Bielowicku na obszarze 302 hektarów mieszkało 231 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 76,5 os./km². z czego wszyscy byli katolikami a 226 (97,8%) było polskojęzycznymi^[4]. Do 1910 roku liczba mieszkańców wzrosła do 283 osób, pojawiło się 3 ewangelików a wszyscy zadeklarowali polskojęzyczność^[5].

W 1945 utraciła samodzielność jako gmina, wschodząc kolejno w skład: gminy Grodziec, gromady Grodziec (od 1954) i od 1973 gminy Jasienica. W latach 1975-1998 położona była w województwie bielskim.

Religia

Na terenie wsi działalność duszpasterską prowadzi Kościół Rzymskokatolicki. Parafia św. Wawrzyńca diakona, której zabytkowy drewniany kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca konstrukcji zrębowej z 1541 r., znajduje się na szlaku architektury drewnianej województwa śląskiego.

Przypisy

- ↑ Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: Sołectwo Bielowicko. W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-04].
- ↑ Skocz do góry↑ Idzi Panić, *Z badań nad osadami zanikłymi na Górnym Śląsku w średniowieczu. Uwagi w sprawie istnienia zaginionych wsi podcieszyńskich, Nageuzi, Suenschizi, suburbium, Radouiza, Zasere, Clechemuje oraz Novosa*, „Pamiętnik Cieszyński”, s. 29-37, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Cieszynie, ISSN 0137-558x, [dostęp 2012-12-31].

3. Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528)*, *Idzi Panic* (redakcja), Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie, 2010, s. 294. ISBN 978-83-926929-3-5.
4. Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesien*, Wien: 1906. (niem.)
5. Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed); *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*, Troppau: 1912. (niem.)

Landek (niem. *Landeck*) – wieś w Polsce położona w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica. Wieś leży w historycznych granicach regionu Śląska Cieszyńskiego, geograficznie zaś leży w regionie Dolina Górnej Wisły, będącej częścią Kotliny Oświęcimskiej.^[1] Powierzchnia sołectwa wynosi 447 ha, a liczba ludności 549^[2], co daje gęstość zaludnienia równą 112,8 os./km². W wsi znajduje się Sala Królestwa Chrześcijańskiego Zboru Świadków Jehowy^[3].

Historia

Wieś została założona w połowie XVI wieku przez właściciela Rudzicy, Wacława Rudzkiego, przy pomocy osadników niemieckich^[4]. Została po raz pierwszy wzmiankowana w 1564, w dokumencie księcia Wacława III Adama z 8 maja, w którym podarował on Wacławowi Rudzkiemu kawał lasu w pobliżu Rudzicy na granicy z istniejącym już Landekiem^[5].

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 41 budynkach na obszarze 448 hektarów mieszkało 347 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 77,5 os./km². 343 (98,8%) mieszkańców było katolikami, 1 ewangelikiem a 3 wyznawcami judaizmu, 340 (98%) było polsko- a 2 niemieckojęzycznymi^[6]. Do 1910 roku liczba mieszkańców spadła do 302 osób^[7].

W latach 1975-1998 miejscowość położona była w województwie bielskim.

Przypisy

1. Skocz do góry↑ Marcin Żerański; *Śląsk Cieszyński. Od Bielska-Białej do Ostrawy*, Cieszyn: Pracownia na pastwiskach, 2012, s. 264. ISBN 9788393310937.
2. Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: Sołectwo Landek, W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-01].
3. Skocz do góry↑ Dane według raportów wyszukiwarki zborów (www.jw.org) z 27 stycznia 2013.
4. Skocz do góry↑ J. Polak, 2011, s. 9
5. Skocz do góry↑ *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528-1653)*, *Idzi Panic* (redakcja), Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie, 2011, s. 165. ISBN 978-83-926929-5-9.
6. Skocz do góry↑ *Gemeindelexikon der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesien*, Wien: 1906. (niem.)
7. Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed); *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*, Troppau: 1912. (niem.)

Wieszczęta (niem. *Wieszczont*, cz. *Věščata*) – wieś sołecka w południowej Polsce, w województwie śląskim, w powiecie bielskim, w gminie Jasienica, w obrębie aglomeracji bielskiej. Powierzchnia sołectwa wynosi 199,4 ha, a liczba ludności 487^[1], co daje gęstość zaludnienia równą 244,2 os./km².

Od północy graniczy z Roztropicami, od zachodu z Kowalami, od południa z Bielowickiem, od południowego wschodu z Lazami, a od północnego wschodu z Rudzią. Pod względem fizycznogeograficznym położona jest na Pogórzu Śląskim, a pod względem historycznym – na Śląsku Cieszyńskim.

Historia

Wieszcza (*wieś Wieszcza*) powstały w XVI wieku jako osada zagrodnicza^[2]. Po raz pierwszy wzmiankowane zostały w 1577^[3]. Do 1594 Wieszcza znajdowały się w granicach wydzielonego z księstwa cieszyńskiego skoczowsko-strumińskiego państwa stanowego. Następnie miejscowość dzieliła na powrót losy księstwa cieszyńskiego do połowy XIX wieku. W 1849 r. weszła w skład powiatu bielskiego, tworząc gminę wiejską.

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 18 budynkach w Wieszczech na obszarze 198 hektarów mieszkało 120 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 60,6 os./km². z tego 53 (44,2%) mieszkańców było katolikami, 65 (54,2%) ewangelikami a 2 (1,7%) wyznawcami judaizmu, 115 (95,8%) było polsko- a 5 (4,2%) niemieckojęzycznymi^[4]. Do 1910 roku przybyło: 1 budynek i 17 mieszkańców, z czego 12 katolików i 7 ewangelików, wszyscy zaś byli polskojęzyczni^[5].

W 1945 r. utraciła samodzielność jako gmina, wschodząc kolejno w skład: gminy Grodziec, gromady Grodziec (od 1954) i od 1973 r. gminy Jasienica. W latach 1975-1998 położona była w województwie bielskim.

Religia

Na terenie wsi działalność duszpasterską prowadzi Kościół Ewangelicko-Augsburski, parafia w Wieszczech-Kowalach.

Przypisy

1. Skocz do góry↑ Gmina Jasienica: Sołectwo Wieszcza. W: *jasienica.pl* [on-line]. [dostęp 2010-12-04].
2. Skocz do góry↑ J. Polak, 2011, s. 9
3. Skocz do góry↑ Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych (1528-1653). Idzi Panie (redakcja). Cieszyn: Starostwo Powiatowe w Cieszynie, 2011, s. 176. ISBN 978-83-926929-5-9.
4. Skocz do góry↑ Gemeindelexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, XI. Schlesien. Wien: 1906. (niem.)
5. Skocz do góry↑ Ludwig Patryn (ed): Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien. Troppau: 1912. (niem.)

Rozdział 7.1 został opracowany na bazie portalu pl.wikipedia.org

7.2 Zabytki nieruchome na terenie gminy Jasienica wpisane do rejestru zabytków i objęte wojewódzką ewidencją zabytków

Zgodnie z art. 22 pkt. 4 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt prowadzi gminną ewidencję zabytków z terenu gminy. Pkt. 5 mówi z kolei, że „w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwator zabytków. W związku z powyższym z mocy prawa Gminna Ewidencja Zabytków musi zawierać

rejestr zabytków oraz wojewódzką ewidencję zabytków. Nie wykazano zatem tych zabytków w odrębnych zestawieniach, gdyż są one zawarte w Gminnej Ewidencji Zabytków.

7.3 Zabytki ruchome na terenie gminy Jasienica objęte wojewódzką ewidencją zabytków patrz zał. nr 1

7.4 Zabytki nieruchome objęte Gminną Ewidencją Zabytków

Uwaga! Cytowane w opracowaniu nazwy ulic mają charakter zwyczajowo przyjęty i nie stanowią nazw urzędowych.

Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ) Gminy Jasienica została opracowana zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2017 poz. 2187 z późn. zm.) i Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661).

Gminna Ewidencja Zabytków została opracowana na podstawie weryfikacji obiektów wpisanych do rejestru województwa śląskiego i zabytków ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków Delegatura w Bielsku-Białej, jak również na podstawie inwentaryzacji terenowej. Weryfikacja polegała na wyłączeniu obiektów nieistniejących bądź pozbawionych walorów zabytkowych, w porozumieniu z WUOZ. W Gminnej Ewidencji Zabytków pozostawiono jednakże nieistniejące obiekty wpisane do rejestru zabytków z tego względu, że kompetencje do skreślenia tych obiektów z rejestru posiada wyłącznie Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie opracowanej Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Jasienica WUOZ dokonał weryfikacji zawartości Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków w odniesieniu do tej gminy.

Opracowanie to daje pełny i obiektywny obraz faktycznych zasobów zabytków gminy, dający podstawę do formułowania wniosków i zasad zarówno na potrzeby niniejszego opracowania, jak i opracowań planistyczno-urbanistycznych. Weryfikacja zabytków w ramach opracowania GEZ objęła zarówno obiekty o zachowanych walorach zabytkowych, jak i obiekty nie istniejące, bądź znacznie przekształcone z utratą walorów zabytkowych. Miało to na celu uporządkowanie zasobów zabytków architektury i budownictwa z terenu gminy, w celu określenia ich faktycznego stanu.

Kolorem czerwonym zaznaczono obiekty wpisane do rejestru zabytków

Kolorem czarnym zaznaczono obiekty zabytkowe istniejące o zachowanych walorach zabytkowych, ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków i włączone do gminnej ewidencji zabytków

BIELOWICKO

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Dom nr 1, ul. Centralna, murow. ok. 1890 r., obecnie sklep, bar
2. Dom nr 3, ul. Jesionowa, murowany, ok. 1890 r.
3. Stodoła przy posesji nr 3, ul. Jesionowa, mur., ok. 1900 r.,
4. Dom nr 5, ul. Jesionowa murow., 1890 r. W wojew. ewid. pod błędnym numerem 6
5. Stodoła nr 8, ul. Grabowa, murow.-drewn. 1900r. W wojewódzkiej ewidencji zabytków pod błędnym adresem nr 7
6. Dom nr 9, ul. Kościelna, murow. 1849 r.,
7. Zagroda nr 23 ul. Do Dziedziny: dom drewn., stodoła- obora murow.- drewn. ok. 1920r. W wojewódzkiej ewidencji pod błędnym adresem nr 10
8. Budynek d. szkoły nr 34, ul. Centralna, obecnie Centrum Kultury „Nasz Dom”
9. Stodoła-obora kamienna, przy posesji nr 128 ul. Widokowa, dz nr 557/14, kon. XIXw.

Zabytki sakralne

1. Krzyż kamienny ul. Centralna przy posesji nr 2, 1902r.
2. Krzyż betonowy nr 46 ul. Lasowisko, lata 40-te XXw.
3. Zespół kościoła parafialnego rzym.-kat. pw Św. Wawrzyńca,
4. Kościół parafialny rzym.-kat. pw Św. Wawrzyńca, 1701r., rej. zab. Nr A-139/76
5. Cmentarz parafialny rzym.-kat., przykościelny, ok. 1701r. rej. zab. Nr A-139/76

Zabytki archeologiczne

1. stanowisko nr 1, obszar AZP 107-46, powierzchnia 0,5 ha
2. stanowisko nr 2, obszar AZP 107-46, powierzchnia 0,5 ha
3. stanowisko nr 3, obszar AZP 107-46, powierzchnia 1,0 ha
4. stanowisko nr 4, obszar AZP 107-46, powierzchnia 0,5 ha
5. stanowisko nr 2, obszar AZP 107-46 (przechodzi z terenu Kowale - gm. Skoczów), powierzchnia 5,0 ha.

BIERY

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. ~~Dom nr 9 ul. Nadbrzeżna, murow. lata 30-te XXw. (wylączony z GEZ w 2015r.)~~

Zabytki sakralne

1. Kościół rzym.- kat. pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa nr 204 ul. Szkolna, murow. 1910r.
2. Krzyż betonowy przed kościołem paraf. ul. Szkolna 1949r.

Zabytki archeologiczne

1. stanowisko nr 1, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
2. stanowisko nr 2, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
3. stanowisko nr 3, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha

GRODZIEC

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Zespół folwarczny przy zamku, ul. Dworska nr 3, 2 poł. XIXw.
2. Oficyna mieszk. ul. Dworska nr 3 w zesp. folwarcznym, 2 poł. XVIIIw. Rej. zab. A-143/76
3. Spichlerz ul. Dworska nr 3, w zesp. folwarcznym przy zamku, murow. 2 poł. XIXw.
4. Obora ul. Dworska nr 3, w zesp. folwarcznym przy zamku, 2 poł. XIXw.
5. Stajnia ul. Dworska nr 3, w zesp. folwarcznym przy zamku, murow. ok. 1920r.
6. Stodoła 1 ul. Dworska nr 3, w zesp. folwarcznym przy zamku, murow ok. 1910.
7. Stodoła 2 ul. Dworska nr 3, w zesp. folwarcznym przy zamku, murow 2 poł. XIXw.
8. Zespół zamkowo-parkowy ul. Dworska
9. Zamek ul. Dworska nr 1, w zesp. zamkowo-park. murow. 1542-80r. rej. zab. A-141/76

10. Park zamkowy ul. Dworska, w zesp. zamkowo-park. XVII-XIXw. rej. zab. A-141/76
11. Czworaki w zespole zamkowo-park. ul. Dworska nr 4, 2 poł. XIXw.
12. Mostek kamienny w parku zamkowym XVIIIw. na potoku Tchurkówka, rej. zab. A-546/88
13. Młyn nr 39, ul. Dworska, 2 w zasp. zamkowo-park., połowa XIXw.
14. Budynek szkoły, nr 9 ul. Kościelna, murow. 1912r. (ob. przedszkole i SP im. Wacława Grodeckiego)
15. Zagroda: dom i obora – stodoła, nr 11 ul. Palarnia, 1870r. W wojewódzkiej ewid. zabytków błędnie pod n-rem 12
16. Zespół budynków dawnej szkoły (szkoła i bud. gospod.) nr 15 ul. Jana Bujoka, 1870r.
17. Remiza OSP, nr 34 ul. Cieszyńska, 1926r.
18. Dom nr 36 ul. Kościelna, murow. ok. 1920r.
19. Dawny zajazd, nr 42 ul. Cieszyńska, l ćw. XXw.
20. Zespół dawnej gorzelni i browaru nr 68 ul. Bielowicka, dz nr 20/9, 20/10, pocz. XXw.
21. Budynek stacji kolejowej Grodziec Śląski
22. Park leśny na wzgórzu Goruszka
23. Zespół folwarczny na wzgórzu Goruszka, ok. 1820r.
24. Stodoła w zesp. folwarcznym na wzgórzu Goruszka, ok. 1820r.

Zabytki sakralne

1. Ruiny kaplicy zamkowej pw Św. Doroty w parku zamkowym, murow. XV-XVIw., 1566-74r. rej. zab. R/417/53
2. Pomnik nagrobny na cmentarzu obok ruin kaplicy pw Św. Doroty, pocz. XIXw. w zasp. zamkowo-park.
3. Kościół pw. św. Bartłomieja, nr 12 ul. Kościelna, murow. 1910r., rej. zab. nr A/371/12 z dn. 09.03.2012r.
4. Krzyż kamienny przy kościele pw. św. Bartłomieja, ul. Kościelna, ok. 1920r
5. Plebania kościoła paraf. pw Św. Bartłomieja nr 12 ul. Kościelna, rej.zab. A- 142/76
6. Obora przy plebani kościoła pw. św. Bartłomieja nr 12 ul. Kościelna
7. Kaplica grobowa Zobłów na wzgórzu Goruszka, 2 połowa XIX w.
8. Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki ul. Kościelna, 1894r.

Zabytki archeologiczne

1. stanowisko nr 1, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
2. stanowisko nr 2, obszar AZP 108-46, powierzchnia 05,0 ha
3. stanowisko nr 3, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
4. stanowisko nr 4, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
5. stanowisko nr 5, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
6. stanowisko nr 6, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
7. stanowisko nr 7, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
8. stanowisko nr 8, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
9. stanowisko nr 9, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
10. stanowisko nr 10, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
11. stanowisko nr 11, obszar AZP 108-46, powierzchnia 1,0 ha

IŁOWNICA

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Zespół dworski nr 2, 1690r.
2. Dwór murow. nr 2, 1690r. rej. zab. nr A-146/76
3. Obora-stodoła w zespole dworskim nr 2 murow. 1880 r.
4. Obora w zespole dworskim nr 2 murow. ok. 1870 r.
5. Dom nr 10, murow. 1876 r.
6. Dom nr 37, murow. 1 ćw. XX w.
7. Zagroda: dom, stodoła nr 48 murow, kon. XIXw.
8. Zespół młyna nr 50, kon. XIXw.
9. Dom nr 96 murow, 1925r.
10. Dom nr 110, murow. ok. 1930r.

Obiekty sakralne

1. Kapliczka murow., ok. 1910r. dz nr 447, przy posesji nr 59
2. Kapliczka szafkowa drewn. przy posesji nr 109 z figurą drewn. ludową, dz nr 312/1, lata 20-te XXw. W wojew. ewid. zabytków błędnie przy numerze 103
3. Krzyż przydrożny – grupa figuralna Pasja, kamienny 1825r. przy posesji nr 125, dz nr 984/1, rej. zab. nr B/218/11
4. Krzyż kamienny, 2 poł. XIX w. na skrzyżow. z ul. Droga Guta przy posesji nr 130
5. Krzyż przydrożny marmurowy, 1887r. ul. Roztropicka
6. Kapliczka z 1900r. murowana, na wysepce drogowej (na drodze do Landeku)
7. Kapliczka polna murowana, węgkowa, 1920r., dz nr 111/2
8. ~~Kapliczka polna, drewn. murow. szafkowa, lata 20-te XXw. dz nr 1508/4 (wyl. z GEZ w 2014r.)~~
9. Kapliczka polna, murowana, pocz. XXw. dz nr 380/1

JASIENICA

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Dom nr 5 ul. Wiejska, murow.-drewn. 1920 r.,
2. Dom nr 12 ul. Wiejska, murow. pocz. XXw.
3. ~~Dom nr 29 ul. Międzyrzecka, murowano-drewn. lata 20-te XXw. (wyl. z GEZ w 2016r.)~~
4. Dom nr 81 ul. Młyńska, murowany 1910r.
5. Budynek nr 86 ul. Strumieńska, murow. ok. 1900 r., W wojew. ewidencji zabytków wykazany błędnie pod nr 85
6. Dom nr 92, ul. Strumieńska, murow. ok. 1870 r.,
7. Dom nr 93 ul. Strumieńska, murow. ok. 1900 r.
8. Fabryka Mebli „Mundus” nr 99 ul. Cieszyńska, ok. 1890 r. (ob. Fabryka Mebli Giętych)
9. Dom nr 100 ul. Słoneczna, murowano-drewn. lata 20-te XXw.
10. Dom nr 101 ul. Słoneczna, murow. ok. 1846 r.
11. Budynek nr 109 ul. Międzyrzecka, ok. 1845r. – 1850r., (dawna ewangelicka szkoła wyznaniowa, ob. mieszkalny), rej. zab. nr A/351/11 z dn. 16.09.2011r.
12. Dom nr 125 ul. Słoneczna, murow. XVIIIw, rej. zab. nr A-149/76. Nie istnieje. Zaleca się o wystąpienie do MKiDN o skreślenie obiektu (z działką) z rejestru zabytków
13. Dom nr 132 ul. Wiejska, murowano-drewn. lata 30-te XXw.
14. Dom nr 154 ul. Graniczna, murowano-drewn. lata 20-te XXw.
15. Dom nr 156 ul. Strumieńska, murowano-drewn. pocz. XXw.
16. ~~Dom nr 234 ul. Łaziańska, murowano-drewn. lata 20-te XXw. (wyl. z GEZ w 2018r.)~~

17. Dom nr 248 ul. Fabryczna, murow. 1920r.
18. Dom nr 250 ul. Kościelna, murow. 1900 r., W wojew. ewidencji zabytków wykazany błędnie pod nr 86
19. Zespół osiedla robotniczego fabryki „Mundus” ul. Cieszyńska, ok. 1900r.
20. Dom nr 267 + bud. gospodarczy i bud. łaźni ul. Cieszyńska – w zespole osiedla robotniczego fabryki „Mundus”, murow. ok. 1900r.
21. Dom nr 268 + bud. gospodarczy i bud. łaźni, ul. Cieszyńska – w zespole osiedla robotniczego fabryki „Mundus”, murow. ok. 1900r.
22. Dom nr 269 + bud. gospodarczy, ul. Cieszyńska – w zespole osiedla robotniczego fabryki „Mundus”, murow. ok. 1900r.
23. Dom nr 270 + bud. gospodarczy i bud. łaźni, ul. Cieszyńska – w zespole osiedla robotniczego fabryki „Mundus”, murow. ok. 1900r.
24. Budynek szkoły nr 271 ul. Strumieńska, ok. 1920 (Zespół Szkolno-Przedszkolny im. T. Kościuszki)
25. Dom nr 291 ul. Cieszyńska/ul. Cisowa, murow. kon. XIXw.
26. Dom nr 300 ul. Strumieńska, murow. ok. 1900 r. ob. Gminna Biblioteka Publ. W wojew. ewidencji zabytków wykazany błędnie pod nr 306
27. Dom nr 301, ul. Strumieńska murow. 1929 r.
28. Dom nr 306, ul. Strumieńska murow. 1929 r.
29. Dom – Bar nr 319 ul. Cieszyńska/ul. Cisowa, pocz. XX w.
30. Dom nr 335 ul. Fabryczna, murow. ok. 1900 r.
31. Dom nr 353 ul. Cieszyńska, murow. 1920 r.
32. Budynek stacji kolejowej PKP Jaworze-Jasienica, ul. Kąkolowa, murow. ok. 1890r.

Zabytki sakralne

1. Zespół kościoła ewangel.-augsb. Zmartwychwstania Pańskiego ul. Strumieńska (kościół, cmentarz, strefa ochronna)
2. Kościół ewangel.-augsb. Zmartwychwstania Pańskiego ul. Strumieńska, dz nr 298, rej. zab. nr A-453/86
3. Cmentarz paraf. przy kościele ewangel.-augsb. Zmartwychwstania Pańskiego ul. Strumieńska, dz nr 298, rej. zab. nr A-453/86, 4 ćw. XIXw.
4. Zespół kościoła rzym.-kat pw Św. Jerzego ul. Kościelna (kościół, plebania, cmentarz paraf., strefa ochronna)
5. Kościół paraf. rzym.-kat pw Św. Jerzego ul. Kościelna 33, dz nr 634/4, 634/2, rej. zab. nr A-147/76, murow. 1787r.
6. Plebania kościoła paraf. rzym.-kat pw Św. Jerzego ul. Kościelna 33, dz nr 634/1, 634/2, 634/4, rej. zab. nr A-148/76, murow. 2 poł. XVIIIw.
7. Krzyż przy kościele rzym.-kat pw Św. Jerzego ul. Kościelna 33, murow. 1946r.
8. Cmentarz rzymsko-katolicki parafialny ul. Kościelna, 1911 r.
9. Cmentarz komunalny ul. Kościelna, 1960 r.
10. Krzyż przydrożny kamienny ul. Cieszyńska/ul. Strumieńska, 1900 r.

Zabytki archeologiczne

1. stanowisko nr 1, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
2. stanowisko nr 2, obszar AZP 108-47, powierzchnia 0,5 ha
3. stanowisko nr 3, obszar AZP 107-46, powierzchnia 0,5 ha
4. stanowisko nr 4, obszar AZP 107-46, powierzchnia 0,5 ha
5. stanowisko nr 5, obszar AZP 107-46, powierzchnia 0,5 ha
6. stanowisko nr 6, obszar AZP 107-46, nr stan. na obszarze 19

LANDEK

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Dom nr 19, 1 ćw. XX w. W wojewódzkiej ewidencji zabytków wykazany błędnie pod numerem 23
2. Dawna gospoda nr 20, murow., 1910 r.,
3. Dom nr 23, murow. ok. 1920r.
4. Zespół dworsko-folwarczny, przed 1836r. nr 47A, ob. Zakład Doświadczalny Gospodarki Stawowej PAN w Gołyszu, Gospodarstwo Landek
5. Dwór w zesp. dworsko-folwarcznym nr 47A, przed 1936r.
6. Park dworski w zesp. dworsko-folwarcznym nr 47A, przed 1936r.
7. Obora w zesp. dworsko-folwarcznym nr 47A, 2 poł. XIXw.
8. Spichlerz w zesp. dworsko-folwarcznym nr 47A, 2 poł. XIXw.
9. Stodoła 1 w zesp. dworsko-folwarcznym nr 47A, 2 poł. XIXw.
10. Stodoła 2 w zesp. dworsko-folwarcznym nr 47A, 2 poł. XIXw.
11. Remiza OSP murowana, 1912 r.,

Zabytki sakralne

1. Krzyż kamienny na rozdrożu, 1910r. w otoczeniu 2 lipy
2. Figura św. Józefa w zespole dworsko-folwarcznym, 2 poł. XIXw. , nr 47A
3. Kapliczka murow. przy pos. nr 6, kon. XIXw., w otoczeniu starodrzew
4. Krzyż przydrożny kamienny przy pos. nr 131, 1898r.

Zabytki archeologiczne

1. ~~stanowisko nr 1, obszar AZP 106-46, nr stan. na obszarze 1 (osada epoka kamienia).~~ Wyl. z GEZ w 2018r.

ŁAZY

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Dom nr 2, ul. Łaziańska, mur., ok. 1870 r. W wojew. ewidencji obiekt funkcjonuje jako bud. inwentarski, pomimo że posiada tabliczkę domu z nr 2. Inny bud. mieszkalny zabytkowy w obrębie posesji nie występuje
2. Stodoła koło domu nr 2, mur. – drewn. , ok. 1900 r. W wojewódzkiej ewidencji zabytków stodołę błędnie przypisano do nr 1
3. Dom nr 8 z częścią inwentarską, ul. Łaziańska mur., 1890 r.,
4. Budynek szkoły nr 41, mur., ok. 1920r.
5. Budynek inwentarski, dz nr 546/2, naprzeciw domu nr 141

Zabytki sakralne

1. Krzyż kamienny 1902r. naprzeciw domu nr 185
2. Cmentarz rzym.-kat. parafialny 1937r.

Zabytki archeologiczne

1. Stanowisko nr 1, obszar AZP 107-46, powierzchnia 0,5 ha
2. Stanowisko nr 2, obszar AZP 107-46, powierzchnia 5 ha

MAZAŃCOWICE

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Dom nr 10 ul. Pod Kępą – nie istnieje, w jego miejscu nowy dom, rej. zab. A-162/76, dz nr PGR 2815, 886/3, 886/1. Zaleca się o wystąpienie do MKiDN o skreślenie obiektu (z działką) z rejestru zabytków
2. Dom nr 13 ul. Komorowicka, murow. ok. 1920 r.
3. Dom nr 16 ul. Komorowicka, murow. ok. 1890r.
4. Dom nr 19 ul. Ligocka, murow. ok. 1890r.
5. Dom nr 42 ul. Kopiec, murow. ok. 1910r.
6. Dom nr 56 ul. Starobielska, murow. ok. 1890 r.
7. Dom nr 64 ul. Kopiec, murow. 1889r. W wojewódzkiej ewidencji zabytków błędnie wykazany pod n-rem 62
8. ~~Dom nr 69 ul. Kopiec – nie istnieje, w jego miejscu nowy dom pod n-rem 838, rej. zab. A-163/76, dz nr 2256/12, 2256/13. Skreślony z rejestru zabytków przez MKiDN w 2013r. i wył. z GEZ~~
9. Dom nr 73, ul. Nad Potokiem, murow.-drewn. ok. 1890 r.,
10. Zespół dworsko-parkowy nr 80 ul. Komorowicka, kon. XVIIIw., 1 poł. XIXw., dz nr 24/1
11. Dwór nr 80 ul. Komorowicka, 1 poł. XIXw. w zesp. dworsko-park.
12. Budynek mieszkalny (dawna gorzelnia), nr 80 ul. Komorowicka, 2 poł. XIXw. w zesp. dworsko-park.
13. Budynek mieszkalny (dawna wozownia), nr 80 ul. Komorowicka, pocz. XXw. w zesp. dworsko-park.
14. Park z aleją dojazdową, nr 80 ul. Komorowicka, kon. XVIIIw. w zesp. dworsko-park.
15. Dom nr 88 ul. Przemysłowa, murow. ok. 1900r.
16. Dom nr 90 ul. Pod Kępą, murow. ok. 1880 r. W wojew. ewidencji zabytków obiekt bez n-ru, okr. jako „nad cmentarzem”
17. Dawny budynek szkoły nr 94 ul. Komorowicka, murow. 1920r.
18. Dom nr 103 ul. Komorowicka, murow. ok. 1910r.
19. Dom nr 109 ul. Pod Kaplicą, murow. 1880r.
20. Dom nr 116 ul. Piekarska, murow.-drewn. ok. 1920 r.
21. Dom nr 118 ul. Pustki, murow.-drewn. ok. 1890r.
22. Dom nr 132 ul. Halentówka, murow. ok. 1910r.
23. Dom nr 140 ul. Buczyzna, murow, ok. 1910r.
24. Dom nr 145 ul. Pustki, murow., ok. 1930r.
25. Dom nr 169 ul. Na Grobli, murow. ok. 1890 r.
26. Dom nr 173 ul. Dębowa, murow. ok. 1893 r. W wojew. ewidencji zabytków pod błędnym numerem 95.
27. Dom nr 175 ul. Komorowicka, murow.- drewn. pocz. XXw.
28. Dom Nauczyciela nr 178 ul. Komorowicka 1920 r.
29. Dom nr 188 ul. Zielona, murow. lata 30-te XXw.
30. Dom nr 194 ul. Ligocka, murow. ok. 1920 r. W wojew. ewidencji zabytków błędnie wykazany pod numerem 44
31. Dom nr 200 ul. Przemysłowa, murow. ok. 1910r.

Zabytki sakralne

1. Zespół parafialny kościoła rzym.-kat. pw. Marii Magdaleny ul. Komorowicka
2. Kościół rzym.-kat. pw. Marii Magdaleny nr 171 ul. Komorowicka, 1901r. na dz nr 2888 rejestr zabytków A/471/2016
3. Plebania kościoła pw. Marii Magdaleny nr 171 ul. Komorowicka dz 2893, rejestr zabytków A/471/2016, teren w granicach dz nr 6/2, 6/4 przyległy do kościoła i plebanii, stanowiący integralną część kompleksu kościelnego, rejestr zabytków A/471/2016,
4. Figura „Upadek pod krzyżem” ul. Komorowicka nr 171 (w pobliżu kościoła) 1780r. rej. zab. nr B-177/19, K1.III-660/38/71 z dn. 28.12.1970r.
5. Krzyż kamienny przed kościołem nr 171 ul. Komorowicka, 1905r. rejestr zabytków B/311/2016,
6. Cmentarz paraf. rzym.-kat. ul. Pod Kępą, kon. XIXw.
7. Zespół kościoła ewangel.-augsb. Zbawiciela ul. Strzelców Podhal. 1859r., 1930r.
8. Kościół ewangelicko- augsburski Zbawiciela ul. Strzelców Podhal. 1930r.
9. Cmentarz przy kościele ewangelicko- augsburskim Zbawiciela ul. Strzelców Podhal., 1859r.
10. Krzyż betonowy przy posesji nr 261 ul. Komorowicka, 1913r.

Zabytki archeologiczne

1. stanowisko nr 1, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
2. stanowisko nr 2, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
3. stanowisko nr 3, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
4. stanowisko nr 4, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
5. stanowisko nr 5, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
6. stanowisko nr 6, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
7. stanowisko nr 8, obszar AZP 106-47, powierzchnia 0,5 ha

MIEDZYZRZECZE DOLNE

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Dom nr 2 ul. Bronowska, murow. kon. XIXw.
2. Dom nr 4 ul. Woleńska, murow. pocz. XXw.
3. Dom nr 5 ul. Woleńska, drewn. – murow. lata 20-te XXw.
4. Dom nr 59, ul. Ligocka, murow. 1842r. rej. zab. A-170/76
5. Dom nr 62, murow. pocz. XXw.
6. Dom nr 63, ul. Złocieniowa, murow. ok. 1880 r.,
7. Dom nr 67, ul. Św. Floriana, murow. lata 20-te XXw.
8. Dom nr 68 ul. Wodna, murow. ok. 1860r.
9. Dom nr 75 ul. Ligocka, murow. ok. 1920 r.
10. Dom nr 109 ul. Zagrodowa, murow. – drewn. pocz. XXw.
11. Dom nr 111 ul. Mazańcowicka, murow. pocz. XXw.
12. Zagroda mieszk.-gospod. nr 112 ul. Mazańcowicka, murow. ok. 1900r. W wojew. ewid. zabytków błędnie wyk. jako nr 64
13. Dom nr 115, ul. Ligocka, murow. ok. 1890 r.,
14. Dom nr 143, ul. Dobrego Pasterza, murow. XVIIIw. rej. zab. A-172/76

Zabytki sakralne

1. Krzyż kamienny (marmur) 1917r. ul. Woleńska/ul. Bronowska
2. Krzyż kamienny ul. Mazańcowicka, lata 30-te XXw.
3. Krzyż kamienny ul. Mazańcowicka, 1937r. obok starodrzew (2 lipy)

Zabytki archeologiczne

1. stanowisko nr 1, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
2. stanowisko nr 2, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
3. stanowisko nr 3, obszar AZP 106-47, powierzchnia 0,5 ha
4. stanowisko nr 4, obszar AZP 106-47, powierzchnia 0,5 ha
5. stanowisko nr 5, obszar AZP 106-47, powierzchnia 5 ha
6. stanowisko nr 6, obszar AZP 106-47, powierzchnia 5 ha
7. stanowisko nr 7, obszar AZP 106-47, powierzchnia 0,5 ha
8. stanowisko nr 8, obszar AZP 106-47, powierzchnia 0,5 ha
9. stanowisko nr 9, obszar AZP 106-47, powierzchnia 1 ha
10. stanowisko nr 10, obszar AZP 106-47, powierzchnia 0,5 ha
11. stanowisko nr 11, obszar AZP 106-47, powierzchnia 0,5 ha
12. stanowisko nr 12, obszar AZP 106-47, powierzchnia 0,5 ha
13. stanowisko nr 13, obszar AZP 106-47, powierzchnia 5 ha
14. stanowisko nr 14, obszar AZP 106-47, powierzchnia 0,5 ha
15. stanowisko nr 15, obszar AZP 106-47, powierzchnia 0,5 ha

MIEDZYRZECZE GÓRNE

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Dom nr 1 ul. Wygrabowicka, zespół z bud. gospodarczym, 1890 r.,
2. Bud. gospod. nr 1 ul. Wygrabowicka, zespół z bud. mieszk. 1890 r.,
3. Dom nr 8 ul. Kręta, murow. ok. 1878 r.,
4. Dom nr 10 ul. Strażacka, murow. ok. 1890 r.,
5. Dom nr 15 ul. Jasienicka, ok. 1870 r.,
6. Dom nr 18 ul. Jasienicka, murow. ok. 1890 r.,
7. Dom nr 21 ul. Jasienicka, murow. XIX w. rej. zab. A-167/76. Obiekt nie istnieje. Zaleca się o wystąpienie do MKiDN o skreślenie obiektu (z działką) z rejestru zabytków
8. Dom nr 24 ul. Jasienicka, murow.-drewn. ok. 1890 r.,
9. Dom nr 25 ul. Jasienicka, murow. ok. 1920 r.,
10. Dom nr 32 ul. Centralna, dz nr 514, murow. ok. 1920 r.
11. Dom nr 36 ul. Centralna, murow. 1844 r. rej. zab. A-168/76
12. ~~Stodola przy posesji nr 42 ul. Centralna, róg ul. Kościelna, murow. XVIII w. rej. zab. A-166/76. Skreślona z rejestru zabytków przez MKiDzN w 2014 r. i wyłączona z GEZ~~
13. Dom nr 48 ul. Centralna, murow. ok. 1910 r. W wojew. ewid. zabytków obiekt błędnie wykazany pod nr 124,
14. Dom nr 49 ul. Centralna/ul. Jazowa, murow. ok. 1890 r.
15. Dom nr 50 ul. Centralna, murow. ok. 1880 r.,
6. Dom nr 51 ul. Centralna, murow. ok. 1900 r.,
7. Dom nr 53 ul. Centralna, murow. ok. 1828 r. rej. zab. A-169/76
8. Dom nr 57 ul. Centralna, róg ul. Spacerowa, murow. 1910 r.,
9. Dom nr 62 ul. Centralna, murow. ok. 1935 r.
10. Dom nr 95 ul. Centralna, murow. ok. 1920 r., (dawn. wł. Parafia Ewangelicko-Augsburska)
11. Dom nr 98 ul. Centralna, murow. ok. 1920 r. (ob. Rada Sołecka, Sołtysówka, Koło Gospodyń)
12. Dom nr 121 ul. Centralna, murow. ok. 1920 r.,
13. Dom nr 122 ul. Centralna, murow.-drewn. ok. 1890 r.,
14. ~~Dom mieszk. gospod. nr 125 ul. Centralna, dz nr 423/1, murow. ok. 1880 r., (rozebrana część drewn.). W wojew. ewid. zabytków obiekt pod błędnym nr 48. Wyłączony z GEZ w 2018 r.~~

15. Dom nr 134 ul. Bielska, murow. ok. 1910 r.
16. Dom nr 136 ul. Lipowa, murow. ok. 1920 r.,
17. Dom nr 137 ul. Lipowa, murow. ok. 1890r. (ob. ośrodek jeździecki)
18. Dom nr 138 ul. Jasienicka, murow. 1 poł. XIXw. rej. zab. A-171/76
19. Dom nr 148 ul. Świerkowa/ul. Strażacka, murow. ok. 1890 r.,
20. Dom nr 153 ul. Strażacka, murow. ok. 1920 r.,
21. Spichrz nr 165 ul. Spółdzielcza, murow. ok. 1850 r., wł. RSP Rolnik, dz nr 249/86
22. Dom nr 165 ul. Spółdzielcza, murow. lata 30-te XXw., wł. RSP Rolnik, dz nr 249/86
23. Zagroda: dom i obora nr 169, ul. Rudzicka, murow. ok. 1880r.
24. Dom nr 177, ul. Centralna, murow. ok. 1920 r.,
- ~~25. Dom nr 178 ul. Rudzicka, murow. ok. 1820 r., Wyłączony z GEZ w 2014r.~~
26. Dom nr 186 ul. Stroma, murow. kon. XIXw.
27. Dom nr 195, ul. Centralna, murow. kon. XIXw.
28. Dom nr 200 ul. Rudzicka, murow. ok. 1860 r. W wojew. ewid. zabytków wykazany błędnie pod nr 220
29. Dom nr 235 ul. Spadzista, murow. pocz. XXw.
30. Remiza OSP typu DEPO, 1908r., ul. Centralna
31. Międzyrzecze, dom nr 62, murow. XVIII/XIXw. rej. zab. A-165/76. Obiekt nie zidentyfikowany w terenie, wpis do rejestru odnosi się do Międzyrzecza, bez rozróżnienia na Dolne lub Górne. Pod numerem 62 zarówno w M. Górnym jak i M. Dolnym znajdują się obiekty zabytkowe, jednakże żadem nie odpowiada opisowi z decyzji. Sprawa do wyjaśnienia w gestii WKZ, z koniecznością dotarcia do archiwaliów.

Zabytki sakralne

1. Zespół kościoła parafii rzym.-kat. ul. Centralna nr 44
2. Cmentarz paraf. rzym.-katolicki i teren po spalonym kościele drewn. ul. Centralna, XVIw. rej. zab. A-164/76, terenu, na którym stał kościół wraz z wyposażeniem wnętrza i starodrzewiem w ramach ogrodzenia,
3. Plebania nr 44 ul. Centralna, mur. ok. 1900 r., parafia rzym.-kat.
4. Szkoła paraf. kościoła rzym.-kat. nr 574 ul. Centralna, pocz. XX w. (ob. przedszkole)
5. Zespół zabudowań kościoła ewang.- augsb. ul. Centralna nr 239, 240
6. Kościół ewang.-augsb. nr 239 ul. Centralna, rej. zab. A/123/04
7. Budynek nr 239 ul. Centralna, plebania kościoła ewang.-augsb.
8. Budynek nr 240 ul. Centralna, dawna szkoła ewangelicka – ob. dom mieszkalny
9. Cmentarz paraf. ewang.-augsb. ul. Ligocka/ul. Rudzicka
10. Krzyż, kamienny ul. Centralna, obok domu nr 166, 1937 r.
11. Krzyż kamienny ul. Strażacka (naprzeciw wylotu ul. Świerkowej) 1937r.

Zabytki archeologiczne

1. stanowisko nr 1, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
2. stanowisko nr 2, obszar AZP 107-47, powierzchnia 1 ha
3. stanowisko nr 3, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
4. stanowisko nr 4, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
5. stanowisko nr 5, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
6. stanowisko nr 6, obszar AZP 107-47, powierzchnia 1 ha
7. stanowisko nr 7, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
8. stanowisko nr 8, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
9. stanowisko nr 9, obszar AZP 107-46, powierzchnia 1 ha
10. stanowisko nr 10, obszar AZP 107-47, nr stan. na obszarze 27 (osada – pradzieje)

ROZTROPICE

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Zespół folwarku górnego, 2 poł. XIXw. (ob. Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Sp. Z o.o. Grodziec Śl. Gospodarstwo Roztropice)
2. Dwór, tzw. „zameczek” w zespole folwarku górnego, 2 połowa XIXw.
3. Spichlerz w zespole folwarku górnego, połowa XIXw.
4. Obora w zespole folwarku górnego, 2 połowa XIXw.
5. Stodoła w zespole folwarku górnego, 2 połowa XIXw.
6. Budynek mieszkalny nr 3 w zespole folwarku górnego, mur., 1890 r.
7. Dom nr 18, murow. 1890 r., W wojew. ewidencji zabytków błędnie wykazany pod n-rem 17
8. Dom nr 19, murow. 1890 r.
9. Zagroda: dom, obora – stodoła nr 24 murow. , ok. 1920 r.,
10. Dom nr 55 murow. ok. 1890 r. W wojew. ewidencji zabytków błędnie wykazany pod n-rem 16
11. Dom nr 59, murow. ok. 1870 r.,
12. Szkoła, nr 122 (ob. dom strażaka) mur., 1920 r.
13. Zespół folwarku dolnego nr 130, 2 poł. XIXw.
14. Stodoła mur. w zesp. folwarku dolnego nr 130, 2 poł. XIX w.

Zabytki sakralne

1. Krzyż kamienny (marmur) 1900 r., dz nr 467/2

Zabytki archeologiczne

1. stanowisko nr 1. obszar AZP 107-46. powierzchnia 0,5 ha
2. stanowisko nr 2. obszar AZP 107-46, powierzchnia 0,5 ha

RUDZICA

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Zespół dworsko-parkowy ul. Zamkowa
2. Dwór, I poł. XVIIw. nr 1 ul. Zamkowa, rej. zab. A-175/76 w zesp. dworsko-park.
3. Park dworski, I poł. XVIIw. nr 1 ul. Zamkowa w zesp. dworsko-park.
4. Budynek czworaków dworskich nr 158 ul. Św. Franciszka, kon. XIXw. w zesp. dworsko-park.
5. Dom nr 7 ul. Wierzbowa, murow. lata 20-te XXw.
6. Dom nr 42, ul. Roztropicka, murow. 1860 r.
7. Dom nr 85 ul. Rolnicza, murowany 1900 r.
8. Dom nr 86 ul. Roztropicka, murow. 1900 r.
9. Dom nr 114 ul. Roztropicka, murow. 1900 r.
10. Dom nr 141, ul. Klubowa, murow. 1840r.
11. Dom nr 156 ul. Międzyrzecka, murow. ok. 1920r.
12. Dom nr 170 ul. Grabówka, murow.-drewn. lata 20-te XXw.
13. Dom nr 218 ul. Klubowa, murow. 1910 r. W wojew. ewid. zabytków błędnie pod nr 39
14. Dawna obora podworska (ob. pawilon handlowy), nr 541 ul. Św. Jana Chrzyciela, murow. 2 poł. XVIIIw.

Zabytki sakralne

1. Zespół kościoła parafialnego rzym.-kat. ul. Kościelna, ul. Klubowa
2. Kościół paraf. rzym.-kat. pw Narodzenia Św. Jana Chrzciciela, murow. 1782r.
3. Ogrodzenie kamienne wokół kościoła z bramami, 2 poł. XIXw.
4. Kapliczka Św. Nepomucena w ogrodzeniu kościoła paraf., mur., 2 poł. XIX w.
5. Krzyż kamienny na terenie przykościelnym, 1884 r.
6. Plebania kościoła paraf. rzym.-kat. pw Narodzenia Św. Jana Chrzciciela, murow. 1788-99r, nr 3 ul. Klubowa
7. Budynek dawn. szkoły paraf., ob. dom mieszk., murow. XIX, nr 2 ul. Kościelna
8. Studnia kamienno-drewniana przy bud. dawn. szkoły paraf., nr 2 ul. Kościelna, kon. XIXw.
9. Cmentarz paraf. ul. Kościelna/ul. Franciszka, 2 poł. XIXw.
10. Kaplica mur., 1876r. Św. Wendelina, ul. Strumieńska
11. Figura przydrożna św. Jana Nepomucena, kon. XIX w. ul. Św. Jana
12. Figura przydrożna Św. Franciszka, ul. Św. Franciszka, mur., 2 poł. XIX w.
13. Krzyż przydrożny, ul. Roztropicka, przy pos. nr 114, kam. 1897r.
14. Kapliczka mur. wnekowa, 2 poł. XIX w. ul. Klubowa, przy pos. nr 280
15. Krzyż kamienny ul. Szkolna (naprzeciw szkoły), pocz. XXw.
16. Kapliczka murow. ul. Klubowa nr 550, 2 poł. XIXw.

Zabytki archeologiczne

1. stanowisko nr 1, obszar AZP 107-46, działka 173
2. stanowisko nr 2, obszar AZP 107-47, powierzchnia 0,5 ha
3. stanowisko nr 3, obszar AZP 107-46, nr stan. na obszarze 18
4. stanowisko nr 4, obszar AZP 106-46, nr stan. na obszarze 10

ŚWIETOSZÓWKA

Świeckie zabytki architektury i budownictwa

1. Dom nr 30 ul. Bielska, murow. pocz. XXw.
2. Dom nr 32 ul. Bielska, murow. lata 30-te XXw.

Zabytki sakralne

1. Zespół kościelno-cmentary ewangel.-augsb. ul. Szkolna
2. Kościół ewangel.-augsb. filialny ul. Szkolna, murow. 1910r.
3. Cmentarz ewangelicko-augsburski ul. Szkolna 1910r.

Zabytki archeologiczne

1. stanowisko nr 1, obszar AZP 108-46, powierzchnia 0,5 ha
2. stanowisko nr 2, obszar AZP 108-46, powierzchnia 5 ha

WIESZCZETA

Zabytki sakralne

1. Zespół kościelno-cmentarny parafii ewang.-augsb., 1912r.
2. Kościół ewang.-augsb., murowany, 1912r.
3. Cmentarz przykościelny ewang.-augsb., 1912r.

7.5 Krajobraz kulturowy – zespoły i założenia obszarowe, parki kulturowe i krajobrazowe (wszystkie n/w obiekty zostały indywidualnie wykazane w rozdziale 7.4 – „Zabytki nieruchome objęte Gminną Ewidencją Zabytków”. Powtórzono je w niniejszym rozdziale w celu wyodrębnienia ich jako zespołów krajobrazu kulturowego)

Zgodnie z tekstem ustawy krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Najcenniejszym zabytkowym założeniem krajobrazowym Gminy Jasienica jest zespół zamkowo-parkowo-folwarczny w Grodźcu (zwyczajowa nazwa ulicy – Dworska), w którego skład wchodzi: zamek murow. 1542-80r. rej. zab. A-141/76, park zamkowy XVII-XIXw. rej. zab. A-141/76, ruiny kaplicy zamkowej pw Św. Doroty w parku zamkowym, murow. XV-XVIw., 1566-74r. rej. zab. R/417/53, pomnik nagrobny na cmentarzu obok ruin kaplicy pw Św. Doroty, pocz. XIXw., czworaki w zespole zamkowo-park. z 2 poł. XIXw., mostek kamienny w parku zamkowym XVIIIw. na potoku Tchurzówka, rej. zab. A- 546/88, młyn nr 39 (zwyczajowa nazwa ulicy Dworska), z 2 poł. XIXw., oficyna mieszk. nr 3 (zwyczajowa nazwa ulicy Dworska) z 2 poł. XVIIIw. rej. zab. A-143/76, spichlerz murow. z 2 poł. XIXw., obora z 2 poł. XIXw., stajnia murow. ok. 1920r. stodoła 1, murow. ok. 1910, stodoła 2 murow., 2 poł. XIXw. Oprócz w/w:

- park leśny na wzgórzu Goruszką w Grodźcu z kaplicą grobową Zobłów z 2 połowy XIX w.,
- Landek, zespół dworsko-folwarczny, zbud. przed 1836r. (ob. Zakład Doświadczalny Gospodarki Stawowej PAN w Gołyszu, Gospodarstwo Landek), w skład którego wchodzi: dwór, park dworski, obora z 2 poł. XIXw., spichlerz z 2 poł. XIXw. stodoła 1 z 2 poł. XIXw. stodoła 2 z 2 poł. XIXw.
- Mazańcowice zespół dworsko-parkowy nr 80 (zwyczajowa nazwa ulicy Komorowicka) z kon. XVIIIw., 1 poł. XIXw., dz nr 24/1, w skład którego wchodzi: dwór z 1 poł. XIXw., budynek mieszkalny (dawna gorzelnia), 2 poł. XIXw. budynek mieszkalny (dawna wozownia) z pocz. XXw. park z aleją dojazdową z kon. XVIIIw.
- Zespół dworsko-parkowy w Rudzicy: dwór z I poł. XVIIw. rej. zab. A-175/76, park dworski z I poł. XVIIw.

Zamek w Grodźcu murow.
1542-80r.

Landek, dwór z 2 poł. XIXw.

Mazańcowice, dwór z 1 poł. XIXw.

Rudzica, dwór z 1 poł. XVIIw.

7.6 Strefy ochronne, parki, rezerваты, użytki ekologiczne i rezerваты występujące w obrębie gminy

Dwa obszary objęte są ochroną jako rezerваты przyrody. Są to: rezerwat leśny „Morzyk”, w którym ochronie podlega las o charakterze grądu subkontynentalnego i buczyny karpackiej oraz rezerwat leśny i borowy „Dolina Łańskiego Potoku” obejmujący ochroną naturalne zbiorowiska podgórskiego łągu jesionowego i nadrzecznej olszyny górskiej.

Teren sołectw Międzyrzecze Górne, Rudzica, Landek, Roztropice objęty został ochroną poprzez wyznaczenie Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków NATURA 2000 - „Dolina Górnej Wisły”. OSOP został wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. Nr 229, poz. 2313). Teren gminy objęty jest otuliną Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego (9,80 ha). Na terenie gminy Jasienica planowane jest utworzenie dwóch nowych obszarów Natura 2000: Cieszyńskie Źródła Tufowe (266,9 ha) oraz Kościół w Górkach Wielkich. Projektowane rezerваты przyrody: leśny „Grabówka” w Rudzicy oraz leśny „Łukaszowe Gaje” w Łazach. Proponowane rezerваты przyrody: leśny „Las nad Bronowem” w Rudzicy; leśno – krajobrazowy „Łęgi nad Jasienicą” w Jasienicy.

7.7 Pomniki przyrody

Na terenie gminy występuje 14 pomników przyrody: drzew wolnostojących i grup drzew pomników przyrody nieożywionej (Grodziec 7, Jasienica 1, Międzyrzecze Górne 2, Rudzica 4).

7.8. Szlaki kulturowe

Szlak Architektury Drewnianej

W 2002 r. na wniosek marszałka województwa śląskiego powstał Szlak Architektury Drewnianej. Na szlaku jest 5 pętli, łączy on przede wszystkim najciekawsze przykłady drewnianej architektury sakralnej, oraz ciekawe przykłady drewnianej architektury świeckiej.

Przez Gminę Jasienica przebiega element szlaku architektury drewnianej - Pętla Pszczyńska: Pszczyzna – Ćwiklice – Grzawa – Miedźna – Góra – Jawiszowice – Wilamowice – Stara Wieś – Bestwina – Bielsko-Biała - Komorowice – Jasienica – Bielowicko – Skoczów – Ogrodzona – Zamarski – Kończyce Wielkie – Kaczyce – Zebrzydowice – Pielgrzymowice – Strumień – Wisła Mała – Łąka – Pszczyzna (135 km). Pętla jest fragmentem trasy głównej i ma połączenie z Pętlą Rybnicką (Pielgrzymowice – Jastrzębie Zdrój lub Zebrzydowice – Gołkowice) oraz odcinek wspólny z Pętlą Beskidzką (Bielsko-Biała Komorowice – Skoczów).

Szlakiem architektury drewnianej na terenie gminy Jasienica objęty jest drewniany kościół parafialny rzym.-kat. w Bielowicku pw Św. Wawrzyńca z 1701r., rej. zab. nr A-139/76.

Kościół parafialny rzym.-kat. w Bielowicku pw św. Wawrzyńca z 1701r.

7.9 Placówki muzealne

- Izba Regionalna Międzyrzecze Górne 511.

Ekspozycja podzielona jest tematycznie. Poszczególne części przedstawiają elementy stajni, warsztatu stolarskiego, aneksu kuchennego czy części pokojowej. Można tu obejrzeć np. formy na masło, żelazka, latarnie, maszyny do szycia, prasy do owoców, piękne serwety z wyhaftowanymi przysłowiami, wiekowe kancjonały, stare banknoty czy fisharmonię. W zbiorach znalazła się również ława szkolna ze schyłku XX wieku z pamiętym pojemnikiem na kałamarz.

Ważnym elementem ekspozycji Izby Regionalnej w Międzyrzeczu jest makieta drewnianego kościółka, który spłonął w pożarze w 1993 roku. Autorem robiącej wrażenie „budowli” jest Arkadiusz Wojtuś – absolwent technikum budowlanego w Bielsku-Białej, Międzyrzeczanin, który dzięki swojej pracy i wytrwałości stworzył namacalny obraz nieistniejącego już zabytku.

Izbę Regionalną w Międzyrzeczu odwiedzają mieszkańcy wsi, turyści czy osoby zainteresowane spoza terenu gminy Jasienica. Odbywaj się tu często lekcje historii czy zajęcia kółek regionalnych. Stwarza ona doskonałą atmosferę do poznawania charakteru wieśniaczego życia naszych przodków. Stanowi zatem nie tylko miejsce gdzie zostały zgromadzone piękne eksponaty, ale przede wszystkim jest wartością samą w sobie, ponieważ przyciąga ludzi, którzy chcą poznawać i krzewić naszą rodzimą kulturę- kulturę Śląska Cieszyńskiego.

- Galeria Autorska Floriana Kohuta „Pod Strachem Polnym” Rudzica nr 108 (zwyczajowa nazwa ulicy Grabówka). Galeria prezentuje dorobek artystyczny artysty, organizowane są tutaj wystawy, pokazy, warsztaty i artystyczne, imprezy plenerowe (m.in. „Święto Stracha Polnego”).

- Grodziec – w renesansowym zamku powstaje prywatne muzeum zamkowe z prezentacją wnętrz, historycznych zbiorów, zamkowych relikwów archeologicznych. Muzeum zakładane jest przez właściciela zamku, P. Michała Bożka.

7.10 Pomniki i miejsca pamięci

- Na cmentarzu parafialnym w Jasienicy znajduje się symboliczny grób z nazwiskami zmarłych Sybiraków z tutejszej parafii.

- Rudzica, pomnik z 1934r. poświęcony „Parafianom, którzy zginęli w czasie wojen - wieczna chwała w niebie, wdzięczne wspomnienie na ziemi”

- Rudzica, tablica pamiątkowa poświęcona malarzowi Józefowi Kidoniowi, na posesji p. Tymonów (zwyczajowa nazwa ulicy Grabówka) w miejscu jego urodzenia,

8. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

8.1 Stan zachowania zabytków nieruchomych (wpisanych do rejestru) i wskazania z nim związane:

Bielowicko

- Kościół parafialny rzym.-kat. pw Św. Wawrzyńca, 1701r. i cmentarz parafialny rzym.-kat., przykościelny (ulożony wokół kościoła), ok. 1701r. rej. zab. Nr A-139/76. Kościół stale użytkowany zgodnie z przeznaczeniem, jak również cmentarz. Kościół utrzymywany prawidłowo, na bieżąco realizowane są prace zabezpieczające zarówno w obrębie bryły jak i wyposażenia wewnętrznego. Na cmentarzu występują zabytkowe pomniki nagrobne, częściowo zaniedbane, wymagające podejmowania działań konserwatorskich i restauratorskich.

Grodziec

- Zespół zamkowo-parkowy, Grodziec nr 1 (zamek), nr 3 (oficyna, folwark), zwyczajowa nazwa ulicy Dworska, rej. zab. A-141/76 obejmuje zamek murow. 1542-80r. i park zamkowy XVII-XIXw. Zamek i park stanowi własność prywatnego właściciela, który prowadzi sukcesywne prace remontowe (zamek) i pielęgnacyjne (park), zgodnie z zasadami ochrony zabytków. Zamek przeznaczony jest na funkcję reprezentacyjną, muzealną i mieszkalną, park ma charakter rekreacyjny i udostępniony jest dla społeczności lokalnej. Rewaloryzacja parku winna uwzględniać usunięcie współczesnych zabudowań, oraz przebudowę zniekształconej zabudowy historycznej usytuowanej na terenie parku.

Park zamkowy w Grodźcu (w głębi zamek)

Oficyna zamkowa w Grodźcu z 2 poł. XVIIIw.

- Oficyna mieszk. Grodziec nr 3 (zwyczajowa nazwa ulicy Dworska) w zesp. folwarcznym (przyzamkowym) 2 poł. XVIIIw. rej. zab. A-143/76. Obecnie obiekt pełni funkcję biurową Zakładu Dośw. Instytutu Zootechn. Obiekt wymaga doraźnego remontu. Wskazana jest zniana funkcji obiektu z włączeniem go do kompleksowej funkcji zespołu zamkowego.

- Mostek kamienny w parku zamkowym XVIIIw. na potoku Tchurzówka, rej. zab. A- 546/88. Obiekt utrzymuje pierwotną formę i użytkowany jest zgodnie z przeznaczeniem. Wymaga bieżących działań zabezpieczających.

Mostek kamienny w parku zamkowym z XVIIIw.
Tchurzędzka

Ruiny kaplicy św. Doroty w parku zamkowym na potoku

- Ruiny kaplicy zamkowej pw Św. Doroty w parku zamkowym, murow. XV-XVIw., 1566-74r. rej. zab. R/417/53. Obiekt w charakterze trwałej ruiny, prawidłowo zabezpieczony przed destrukcją prowizorycznym dachem. Wymaga bieżących działań zabezpieczających. Ze względu na szczególną wartość historyczną zaleca się przeprowadzenie programowych i kompleksowych badań archeologicznych kaplicy i otoczenia stanowiącego dawny cmentarz przykościelny.

- Kościół pw. św. Bartłomieja, nr 12 (zwyczajowa nazwa ulicy Kościelna), murow. 1910r., rej. zab. nr A/371/12 z dn. 09.03.2012r. Obiekt utrzymywany prawidłowo, w 2016r. przeprowadzono remont dachu z wymianą pokrycia blaszanego, co zapewniło prawidłowe zabezpieczenie kościoła.

- Plebania kościoła paraf. pw Św. Bartłomieja nr 12 (zwyczajowa nazwa ulicy Kościelna), rej. zab. A-142/76 (XVIIIw, przebud. w XIXw.). Obiekt funkcjonuje zgodnie z przeznaczeniem, a jego stan techniczny jest dobry. Współcześnie bryła budynku została nieco zniekształcona na skutek wtórnej rozbudowy. Docelowo zaleca się wymianę współczesnej stolarki okiennej na tradycyjną, z wprowadzeniem tradycyjnych podziałów i kwater.

Kościół pw. św. Bartłomieja w Grodźcu 1910r.

Plebania kościoła pw św. Bartłomieja w Grodźcu

Iłownica

- Dwór murow. nr 2, 1690r. rej. zab. nr A-146/76. Obiekt znajduje się w katastrofalnym stanie, jest zaniedbany, zdewastowany, ulega przyspieszonej ruinizacji. Zasadniczo nie użytkowany, pełni doraźną funkcję gospodarczą. Wymaga podjęcia pilnej interwencji zabezpieczającej, a następnie kompleksowego remontu z wprowadzeniem stosownej funkcji użytkowej. W tym celu Wojewódzki Konserwator Zabytków opracował stosowną ekspertyzę techniczną z programem zabezpieczenia obiektu.

- Krzyż przydrożny – grupa figuralna Pasja, kamienny 1825r. przy posesji nr 125, dz nr 984/1, rej. zab. nr B/218/11. Obiekt o wysokich walorach zabytkowych i artystycznych, zachował pierwotną formę. Znajduje się w stanie destrukcji i wymaga podjęcia kompleksowych prac konserwatorskich i restauratorskich. W związku z relacjami mieszkańców o istnieniu zbiorowej mogiły wokół krzyża z czasów II wojny światowej (żołnierze różnych armii), zaleca się przeprowadzenie badań archeologicznych w celu zidentyfikowania mogiły, zdokumentowania i opublikowania informacji.

Ilownica, dwór murowany nr 2, 1690r.

Ilownica, krzyż przydrożny, kamienny, grupa figuralna Pasja, 1825r.

Jasienica

- Budynek nr 109 (zwyczajowa nazwa ulicy Międzyrzecka), ok. 1845r. – 1850r., (dawna ewangelicka szkoła wyznaniowa, ob. mieszkalny), rej. zab. nr A/351/11 z dn. 16.09.2011r. Obiekt zachował pierwotną bryłę i architekturę. Dach i elewacje po niedawnym kompleksowym remoncie.

- Dom nr 125 (zwyczajowa nazwa ulicy Słoneczna), murow. XVIIIw, rej. zab. nr A-149/76. Nie istnieje. Należy zainicjować działania o skreślenie obiektu (z działką) z rejestru zabytków (wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

- Kościół ewangel.-augsb. Zmartwychwstania Pańskiego (zwyczajowa nazwa ulicy Strumieńska), dz nr 298, wraz z cmentarzem paraf. przykościelnym, 4 ćw. XIXw., rej. zab. nr A-453/86. Kościół i cmentarz utrzymane prawidłowo i zgodnie z przeznaczeniem. Zaleca się restaurację zaniedbanych, zabytkowych pomników nagrobnych na terenie cmentarza. Zaleca się utrzymanie bez zabudowy najbliższe otoczenie wokół założenia kościelnego w granicach działek 299/4, 297/2, 299/1, jako strefy widokowej (zgodnie z treścią Gminnej Ewidencji Zabytków).

- Kościół paraf. rzym.-kat pw Św. Jerzego nr 33 (zwyczajowa nazwa ulicy Kościelna), dz nr 634/4, 634/2, rej. zab. nr A-147/76, murow. 1787r. Kościół utrzymany prawidłowo i zgodnie z przeznaczeniem. Zaleca się utrzymanie bez zabudowy najbliższe otoczenie wokół założenia kościelnego jako strefy widokowej (zgodnie z treścią Gminnej Ewidencji Zabytków).

Jasienica, kościół ewangel.-augsb.
Zmartwychwstania Pańskiego

Jasienica, Kościół paraf. rzym.-kat pw Św. Jerzego

- Plebania kościoła paraf. rzym.-kat pw Św. Jerzego nr 33 (zwyczajowa nazwa ulicy Kościelna), dz nr 634/1, 634/2, 634/4, rej. zab. nr A-148/76, murów. 2 poł. XVIIIw. Obiekt utrzymany prawidłowo i zgodnie z przeznaczeniem. Brak zagrożeń.

Mazańcowice

- Dom nr 10 (zwyczajowa nazwa ulicy Pod Kępą) – nie istnieje, w jego miejscu nowy dom, rej. zab. A-162/76, dz nr PGR 2815, 886/3, 886/1. Należy zainicjować działania o skreślenie obiektu (z działką) z rejestru zabytków (wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

- Figura „Upadek pod krzyżem” nr 171 (zwyczajowa nazwa ulicy Komorowicka), w pobliżu kościoła, 1780r. rej. zab. nr B-177/19, Kl.III-660/38/71 z dn. 28.12.1970r. Obiekt w stanie zadowalającym, wymaga bieżących działań zabezpieczających.

Mazańcowice, figura „Upadek pod krzyżem” (obok kościoła paraf.)

Międzyrzecze Dolne

- Dom nr 59 (zwyczajowa nazwa ulicy Ligocka), murow. 1842r. rej. zab. A-170/76 (ochrona prawna obejmuje całość obiektu i najbliższe otoczenie). Dom mieszkalny z gospodarstwem w obrębie posesji, oraz starodrzew. Dom mieszkalny zaniedbany, wymaga kompleksowego remontu. Całość posesji wymaga uporządkowania z zachowaniem zabytkowej zabudowy, oraz starodrzewu.

- Dom nr 143 (zwyczajowa nazwa ulicy Dobrego Pasterza), murow. XVIIIw. rej. zab. A-172/76. Obiekt znacznie zaniedbany, pełni funkcję gospodarczą. Zachował oryginalną bryłę, jednakże architektura częściowo przekształcona (przekształcona forma otworów okiennych, przebita brama garażowa). Należy przeprowadzić kompleksowy remont obiektu z przywróceniem oryginalnej architektury i wprowadzeniem stosownej funkcji użytkowej.

Międzyrzecze Dolne dom nr 59 (zw. ul. Ligocka)

Międzyrzecze Dolne dom nr 143 (zw. ul. Dobrego Pasterza)

Międzyrzecze Górne

- Dom nr 21 (zwyczajowa nazwa ulicy Jasienicka), murow. XIXw. rej. zab. A-167/76. Obiekt nie istnieje. Zaleca się o wystąpienie do MKiDN o skreślenie obiektu (z działką) z rejestru zabytków.

- Dom nr 36 (zwyczajowa nazwa ulicy Centralna), murow. 1844r. rej. zab. A-168/76. Zachował oryginalną bryłę, przekształcone częściowo otwory okienne. Stan techniczny niedostateczny (zaniedbany, destrukcja ścian i elewacji). Obiekt wymaga podjęcia kompleksowego remontu, z miejscowym przywróceniem pierwotnej formy.

- Dom nr 53 (zwyczajowa nazwa ulicy Centralna), murow. ok. 1828r. rej. zab. A-169/76. Zachował oryginalną bryłę i architekturę (częściowo zamurowane wtórnie otwory okienne). Stan techniczny niedostateczny (zaniedbany, destrukcja ścian i elewacji). Obiekt wymaga podjęcia kompleksowego remontu, z miejscowym przywróceniem pierwotnej formy (usunięcie wtórnych zamurowań okien)

Międzyrzecze G. dom nr 36 (zw. ul. Centralna)

Międzyrzecze G. dom nr 53 (zw. ul. Centralna)

- Dom nr 138 (zwyczajowa nazwa ulicy Jasienicka), murow. I poł. XIXw. rej. zab. A-171/76. Dom w stanie technicznym zadowalającym, jednakże wtórnie niekorzystnie przekształcony w zakresie architektury (zmiana formy otworów okiennych, niejednolite utrzymanie obiektu z podziałem na dwie niezależne części). Należy przeprowadzić kompleksowy remont zewnętrzny budynku z ujednoliceniem jego wyglądu zewnętrznego oraz przywróceniem pierwotnej artykulacji elewacji.

- Cmentarz paraf. rzym.-katolicki i teren po spalonym kościele drewn. z 1522r. (zwyczajowa nazwa ulicy Centralna), rej. zab. A-164/76. Cmentarz utrzymywany prawidłowo. Zaleca się restaurację zaniedbanych, zabytkowych pomników nagrobnych na terenie cmentarza. Zaleca się wprowadzenie informacji historyczno-dydaktycznej w rejonie cmentarza z historią i wizerunkiem spalonego cennego zabytku.

Nieistniejący obecnie kościół w Międzyrzeczu Górnym (spłonął w 1993r.)

Międzyrzecze Górne, cmentarz paraf. rzym.-kat.

Międzyrzecze Górne, kościół ewangelicko-augsburski

- Kościół ewang.-augsb. nr 239 (zwyczajowa nazwa ulicy Centralna), rej. zab. A/123/04. Obiekt zachował oryginalną bryłę i architekturę. Stan techniczny zadowalający. Kościół stanowi główny element komponowanego założenia kościelnego, obok dwóch bliźniaczych, symetrycznie sytuowanych oficyn (plebania i dawna szkoła ewangelicka) i ogrodu. Zaleca się utrzymanie komponowanego charakteru tego kompleksu, nie dopuszczając do wprowadzania nowej zabudowy deklasującej ten układ.

- **Międzyrzecze**, dom nr 62, murow. XVIII/XIXw. rej. zab. A-165/76. Obiekt nie zidentyfikowany w terenie, wpis do rejestru odnosi się do Międzyrzecza, bez rozróżnienia na Dolne lub Górne. Pod numerem 62 zarówno w Międzyrzeczu Górnym jak i Międzyrzeczu Dolnym znajdują się obiekty zabytkowe, jednakże żaden nie odpowiada opisowi z decyzji. Sprawa do wyjaśnienia w gestii WKZ, z koniecznością dotarcia do archiwaliów. Według opisu w decyzji wpisu do rejestru zabytków chodzi o budynek na wydłużonym rzucie, przykrytym wysokim dachem półszczytowym. Należy wyjaśnić sprawę w zakresie merytorycznym i formalnym. W razie potwierdzenia rozbieżności i ewentualne wykazanie, że faktyczny obiekt nie istnieje (z udziałem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków), należy zainicjować działania zmierzające do skreślenia obiektu z rejestru zabytków (wystąpienie do MKiDN).

Rudzica

- Dwór, I poł. XVIIw. nr 1 (zwyczajowa nazwa ulicy Zamkowa), rej. zab. A-175/76 w zesp. dworsko-park. Obiekt nieużytkowany, zaniedbany i zdewastowany, częściowo współcześnie zniekształcony w zakresie architektury. Wymaga pilnego podjęcia działań rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych z przeznaczeniem na stosowną funkcję (np. kulturalną lub rezydencyjną), z zapewnieniem przynależnego otoczenia w postaci przyległego parku. Obiekt obecnie stanowi własność osoby prywatnej.

Rudzica, dwór z I poł. XVIIw.

- Kościół paraf. rzym.-kat. pw Narodzenia Św. Jana Chrzciciela, murow. 1782r., rej. zab. A-173/76 z dn. 08.09.1976r. Kościół zachował pierwotny charakter, a jego stan techniczny jest dobry. Brak zagrożeń. Remontu natomiast wymaga murowane, kamienne ogrodzenie wokół kościoła.

- Plebania kościoła paraf. rzym.-kat. pw Narodzenia Św. Jana Chrzciciela, murow. 1788-99r. nr 3 (ul. zwyczajowo zwana Klubową), rej. zab. A-174/76 z dn. 08.09.1976r. Budynek plebanii znajduje się w dobrym stanie technicznym, jednakże jego architektura współcześnie została bardzo niekorzystnie przekształcona i uproszczona. W razie podjęcia remontu obiektu należy bezwzględnie przywrócić mu pierwotną formę na bazie dostępnej ikonografii.

Założenie kościelne w Rudzicy, na pierwszym planie plebania, w głębi kościół

Rudzica, kościół paraf. rzym.-kat. pw Narodzenia Św. Jana Chrzciciela

8.2 Obszary największego zagrożenia dla zabytków nieruchomych

Zagrożeniem dotyczącym historycznego wnętrza poszczególnych miejscowości jest powolna degradacja istniejącej substancji zabytkowej spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Dotyczy to przede wszystkim zasad i zakresu przeprowadzanych remontów, modernizacji i adaptacji zabytkowych obiektów. Pozbawianie budynków oryginalnej formy, wystroju elewacji, historycznej stolarki okiennej i drzwiowej i zastępowanie jej stolarką bezstylową lub z PCV, wprowadzanie materiałów zastępczych w miejsce ceramicznych lub gontowych pokryć dachowych, degraduje zarówno poszczególne obiekty jak również wpływa niekorzystnie na wygląd całych wsi, pozbawiając ich wrażenia autentyczności. A między innymi te cechy wpływają na atrakcyjność gminy tworząc jej niepowtarzalny klimat. Poważnym problemem jest też współczesna przebudowa brył zabytkowych budynków, co znacząco je deformuje, oraz pozbawia oryginalnej, komponowanej formy architektonicznej. Dotyczy to szczególnie tradycyjnej zabudowy mieszkalnej, rozsianej po poszczególnych sołectwach. Drastycznym przykładem jest tu bardzo niekorzystna przebudowa – niegdyś cennego – budynku mieszkalnego w Rudzicy nr 94 ul. Klubowa (narożny, naprzeciw kościoła), jak również – wpisanego do rejestru zabytków – budynku plebanii w Rudzicy.

Duże znaczenie dla kształtowania wizerunku poszczególnych wsi ma forma nowych budynków powstających na ich terenie, lub w sąsiedztwie obiektów zabytkowych. Niedopuszczalnym działaniem jest wprowadzanie zbyt wysokiej i dysharmonijnej w formie zabudowy w otoczeniu tradycyjnej zabudowy siedliskowej, gdyż powoduje to degradację panoramy wsi i stanowi dysonans architektoniczno - przestrzenny. Należy bezwzględnie zwracać uwagę na wysokości i gabaryty projektowanych obiektów, ich architekturę (m.in. kształty dachów i rodzaje ich pokrycia, wprowadzane podziały w stolarkach drzwiowych i okiennych oraz rozwiązania elewacji). W tym zakresie należy czerpać inspiracje wynikające z tradycyjnej architektury wyrosłej z lokalnej tradycji i historii regionu.

Priorytetem jest ochrona istniejącej, zachowanej w oryginalnej formie i charakterystycznej dla gminy zabudowy historycznej, szczególnie licznie reprezentowanej mieszkalno-gospodarczej, murowanej z kamienia i cegły, o charakterystycznych stromych, wysokich dachach i szczytach, z zachowaniem ich bryły i architektury (np. Międzyrzecze Górne nr 36, 53 – przy ulicy zwyczajowo zwanej „Centralną”, Międzyrzecze Dolne nr 59 przy ulicy zwyczajowo zwanej „Ligocką”, nr 143 przy ulicy zwyczajowo zwanej „Dobrego Pasterza” i inne).

Innym poważnym zagrożeniem jest opuszczanie i brak użytkowania obiektów i zespołów zabytkowych. Powyższa sytuacja powoduje przyspieszoną degradację substancji budowlanej i walorów zabytkowych tych obiektów. Wynika to głównie z zachodzących przemian cywilizacyjnych i gospodarczych, jak i czynników ekonomicznych. Do takich obiektów należą: dwór w Iłownicy, dwór w Rudzicy, zespół dworsko-folwarczny w Roztropicach, dwór w Landeku, zespół zabudowań Międzyrzecze Górne I przy ulicy zwyczajowo zwanej Wygrabownicką z 1890r., Międzyrzecze Górne nr 18 przy ulicy zwyczajowo zwanej Jasienicką z 1890r., Międzyrzecze Górne nr 50 przy ulicy zwyczajowo zwanej Centralną z 1880r., Międzyrzecze Dolne nr 63 przy ulicy zwyczajowo zwanej Złocieniową z 1880r., Międzyrzecze Dolne nr 68 przy ulicy zwyczajowo zwanej Wodną z 1860r.

Roztropice, obora folwarku górnego

Międzyrzecze Dolne, dom nr 68 ul. Wodna z 1860r.

Zagrożone są również zabytkowe figury, kapliczki i krzyże przydrożne, licznie występujące na terenie gminy. Obecnie obiekty te często znajdują się w złym stanie technicznym, zagrażającym ich zachowaniu. Wynika to najczęściej z ich specyficznego charakteru jako obiektów wspólnych, publicznych. Brak utożsamiania się z nimi konkretnych (imiennych) właścicieli czy użytkowników powoduje, że bywają zaniedbywane (w przypadku niektórych obiektów usytuowanych w obrębie posesji mieszkalnych opiekują się nimi właściciele tych posesji, nie zawsze jednak w sposób profesjonalny).

Zabytkowe figury, kapliczki i krzyże przydrożne to najczęściej obiekty o wysokich walorach zabytkowych i artystycznych, szczególnie zaś posiadają dużą wartość dla społeczności lokalnej zarówno jako miejsca kultu religijnego jak i pamiątki historii (obiekty te powstawały z różnych przyczyn i intencji, były to kapliczki dziękczynne, pokutne, „ślubowane”, obrzędowe, itp.). Obiekty te należą do drobnych lecz nieocenionych dzieł sztuki rodzimej, gdyż wykonywane były najczęściej przez domorosłych artystów miejscowych.

Grodziec, kaplica grobowa
Zoblów na wzgórzu Goruszka

Hownica, krzyż przydrożny
kamienny z 1825r.

9. Założenia programowe

Urozmaicony, bogaty w twory natury krajobraz gminy oraz liczne dobra kultury materialnej, stwarzają bogate możliwości rozwoju turystyki i rekreacji, atrakcyjnego środowiska zamieszkania oraz budowania tożsamości regionalnej. Zainwestowanie infrastrukturalne, występowanie obiektów zabytkowych w zespołach, umożliwia podjęcie kompleksowych działań rewaloryzacyjnych, dotyczących tych obiektów i ich otoczenia.

Zagadnienia związane z opieką nad zabytkami stanowią dla samorządu gminnego istotny obszar działania ze względu na duży zasób obiektów zabytkowych i ich znaczenie budujące prestiż gminy.

Celami programu opieki nad zabytkami są:

- a) konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy,
- b) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- c) wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- d) zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni,
- e) wykreowanie wizerunku gminy i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego,
- f) zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- g) uregulowanie stanu formalno-prawnego obiektów i obszarów zabytkowych,
- h) wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- i) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- j) tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- k) powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- l) przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej,
- m) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

**Priorytet 1 - Zahamowanie procesów degradacji zabytków
i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania:**

Program restauracji zabytkowych kapliczek, krzyży, figur przydrożnych

Na terenie gminy występuje 40 zabytkowych kapliczek, krzyży i figur przydrożnych (Bielowicko 2, Biery 1, Grodziec 4, Hłownica 8, Jasienica 2, Landek 4, Łazy 1, Mazańcowice 3, Międzyrzecze Dolne 3, Międzyrzecze Górne 2, Roztropice 1, Rudzica 9). Obiekty te są wykazane i scharakteryzowane w Gminnej Ewidencji Zabytków. Są to najczęściej obiekty o wysokich walorach zabytkowych i artystycznych, szczególnie zaś posiadają dużą wartość dla społeczności lokalnej zarówno jako miejsca kultu religijnego jak i pamiątki historii (obiekty te powstawały z różnych przyczyn i intencji, były to kapliczki dziękczynne, pokutne, „ślubowane”, obrzędowe, itp.). Obiekty te należą do drobnych lecz nieocenionych dzieł sztuki rodzimej, gdyż wykonywane były najczęściej przez domorosłych artystów miejscowych. Obecnie obiekty te często znajdują się w złym stanie technicznym, bądź ewentualna ich renowacja została dokonana w sposób niefachowy, co zdegradowało wartość artystyczną obiektów. Program winien obejmować sukcesywną renowację i restaurację tych obiektów w sposób profesjonalny, tj. przez wykwalifikowanych specjalistów w danej dziedzinie (w zależności od typu obiektów przez konserwatorów dzieł sztuki, kamieniarzy, murarzy itp.). Program ten ma na celu przywrócenie pełnych walorów zabytkowych i artystycznych tym obiektom. Programem należy również objąć zieleni historyczną często towarzyszącą obiektom. Najczęściej jest to starodrzew nasadzony po bokach bądź wokół obiektów. Działania winny obejmować prace pielęgnacyjne (usunięcie obumarłych konarów, korekta lub odciążenie korony itp.). Wybór projektów i kolejność ich realizacji w ramach programu restauracji odbywa się w oparciu o kryteria:

- wartości historycznej,
- wartości artystycznej,
- wartości dla kultury lokalnej,
- konieczność przeprowadzenia prac konserwatorskich i restauratorskich,
- możliwości finansowych podmiotów uczestniczących w programie.

Działania w tym zakresie wymagają współpracy między gminą a organizacjami wyznaniowymi oraz społecznościami lokalnymi, jak również z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Do obiektów posiadającą wysoką wartość zabytkową i wymagających podjęcia pilnych prac konserwatorskich i restauratorskich należą:

- Hłownica krzyż przydrożny kamienny z 1825r. koło szkoły,
- Grodziec, pomnik nagrobny w zespole zamkowo-parkowym (na terenie parku zamkowego) z pocz. XIXw.
- Grodziec, kaplica grobowa Zobłów na wzgórzu Goruszka z 2 poł. XIXw.
- Hłownica, krzyż kamienny na skrzyżowaniu z ul. Droga Guta, przy posesji nr 130 z 2 poł. XIXw.
- Hłownica krzyż kamienny ul. Roztropicka z 1887r.
- Hłownica, kapliczka polna szafkowa, dz nr 1508/4, przy polnej drodze,
- Hłownica kapliczka polna murowana dz nr 380/1,
- Landek, kapliczka – figura Św. Józefa w zespole dworsko-folwarcznym, 2 poł. XIXw.
- Landek nr 6, kapliczka murowana z kon. XIXw.
- Mazańcowice Figura kamienna Upadek Chrystusa przy kościele par. pw Marii Magdaleny, 1780r.
- Międzyrzecze Górne 166, ul. Centralna, krzyż kamienny,
- Międzyrzecze Górne ul. Strażacka, krzyż kamienny,
- Rudzica, krzyż kamienny na terenie kościoła 1884r. ,
- Rudzica, kapliczka przydrożna – figura Św. Jana Nepomucena kon. XIXw., ul. Św. Jana
- Rudzica, figura św. Franciszka, ul. Św. Franciszka, 2 poł. XIXw.,
- Rudzica, krzyż kamienny ul. Roztropicka, 1897r.

Priorytet 2 - Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego:

Program wprowadzenia systemu oznaczenia i informacji dot. cenniejszych zabytków gminy, utworzenia gminnego systemu informacji na temat ochrony dziedzictwa kulturowego i jego promocji

W Gminie Jasienica występują licznie cenne zabytki architektury i budownictwa, małej architektury, zespoły zabytkowo-krajobrazowe (murowane i drewniane budownictwo regionalne, zagrody gospodarcze, m.in. zespół zamkowo-parkowo-folwarczny w Grodźcu, zespół dworsko-folwarczny w Roztropicach, kaplica grobowa Zobłów na wzgórzu Goruszka z rezerwatem leśnym, kościoły parafialne i zespoły kościelne wszystkich sołectw, zespół dworski w Hłownicy, zespół dworsko-folwarczny w Landeku, zespół młyna nr 50 w Hłownicy, zespół fabryki i osiedla robotniczego „Mundus” w Jasienicy, zespół dworsko-parkowy w Mazańcowicach, zespół dworsko-parkowy w Rudzicy). W celu popularyzacji i upowszechniania wiedzy o zabytkach regionu oraz ich znaczenia dla historii i kultury przewiduje się opracowanie systemu informacyjnego dla cenniejszych zabytków z terenu gminy w postaci: tablic informacyjnych na lub przy zabytkach informujących o ich historii i wartości zabytkowej, publikowanie tych informacji w wydawnictwach, stronach internetowych, utworzenie gminnego systemu informacji na temat ochrony dziedzictwa kulturowego i jego promocji.

Priorytet 3 - Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni:

Program nasadzeń uzupełniających w obszarach krajobrazu kulturowo-przyrodniczego

- Decyzją z dnia 26.05.1994r. Generalny Konserwator Zabytków skreślił z rejestru zabytków budynek spalonego kościoła, utrzymując wpis do rejestru zabytków w odniesieniu do terenu, na którym stał kościół wraz z wyposażeniem wnętrza i starodrzewiem w ramach ogrodu.

Ponieważ drzewostan w otoczeniu kościoła w swej pierwotnej formie nie został zachowany, program obejmuje przywrócenie nasadzeń w nawiązaniu do pierwotnego stanu. Dotyczy to lokalizacji drzew i ich gatunków.

- Mazańcowice, aleja dojazdowa do zespołu dworsko-parkowego nr 80 ul. Komorowicka. Kluczowym elementem alei jest starodrzew rosnący wzdłuż alei. Na znacznych odcinkach trakt pozbawiony jest starodrzewu, co obniża jego walory krajobrazowe. Program obejmuje przywrócenie nasadzeń w nawiązaniu do pierwotnego stanu. Dotyczy to lokalizacji drzew i ich gatunków.

Zadaniem Gminy jest inicjowanie tych działań.

Priorytet 4 - Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania:

Program zagospodarowania obiektów opuszczonych

Na terenie gminy występują licznie obiekty zabytkowe opuszczone i nieużytkowane. Celem programu jest **inicjowanie działań zapewniających zagospodarowanie tych obiektów**. Najwłaściwsza byłaby funkcja zgodna z pierwotnym przeznaczeniem obiektu (np. mieszkalno-gospodarcza), ale możliwe jest wprowadzenie funkcji zastępczej, zapewniającej jednakże zachowanie zabytkowego charakteru obiektu (np. agroturystyka, gastronomia, handel, turystyka). Do grupy tych obiektów należą:

- Bielowicko nr 9 ul. Kościelna,
- Biery nr 9 ul. Nadbrzeżna,
- Grodziec nr 36 ul. Kościelna,
- Hłownica dwór nr 2,
- Hłownica nr 48 zagroda,
- Hłownica nr 50 zespół młyna: dwa zespolone budynki, ujęcie wody, otoczenie,
- Hłownica nr 96 dom murowany (dawna szkoła)
- Jasienica nr 93, dom ul. Strumieńska,

- Jasienica budynek stacji kolejowej PKP Jaworze-Jasienica, 1890r.
- Landek, dwór w zespole dworsko-parkowym,
- Landek, stara remiza OSP,
- Międzyrzecze Dolne nr 63 ul. Złocieniowa,
- Międzyrzecze Dolne nr 68 ul. Wodna,
- Międzyrzecze Dolne nr 143 ul. Dobrego Pasterza, XVIIIw.
- Międzyrzecze Górne nr 1 ul. Wygrabowicka,
- Międzyrzecze Górne nr 81 ul. Jasienicka,
- Międzyrzecze Górne nr 50 ul. Centralna,

Wybór projektów i kolejność ich realizacji w ramach programu odbywa się w oparciu o kryteria:

- wartości historycznej,
- wartości artystycznej,
- wartości dla kultury lokalnej,
- możliwości finansowych podmiotów uczestniczących w programie.

Rola Gminy w tym zakresie polega na inicjowaniu tych działań w stosunku do własności niegminnej, oraz realizacji programu w odniesieniu do własności gminnej.

Działania wymagają współpracy między gminą a właścicielami nieruchomości, jak również z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Priorytet 5 - Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania:

Program remontów lub zabezpieczeń, rewaloryzacji cenniejszych zabytków architektury i budownictwa

Program odnosi się do podejmowania działań w kierunku przeprowadzenia remontów lub zabezpieczenia najcenniejszych zabytków architektury i budownictwa z terenu gminy, które znajdują się w stanie wymagającym takich działań (inicjowanie tych działań w odniesieniu do obiektów nie będących własnością gminy, podejmowanie takich działań w stosunku do obiektów własnych gminy). W razie potrzeby remont winien uwzględniać rewaloryzację obiektów, polegającą na przywróceniu elementów wtórnie zdeformowanych bądź zatartych. Do obiektów wymagających podjęcia prac remontowych bądź zabezpieczających należą:

- Grodziec, ruiny kaplicy pw Św. Doroty (późn. kościół pw Św. Bartłomieja), 1566-74r. pomniki nagrobne w zespole zamkowo-parkowym (na terenie parku zamkowego – obok kaplicy) – prawidłowe zabezpieczenie obiektów,
- Dwór w Rudzicy – prawidłowe zabezpieczenie budynku dworu oraz niezbadanych podziemnych piwnic wokół budynku, w drugim etapie kompleksowy remont i zagospodarowanie obiektu,
- Dwór w Iłownicy - pilne, doraźne zabezpieczenie obiektu (według opracowanej przez WKZ ekspertyzy i programu), w drugim etapie kompleksowy remont i zagospodarowanie obiektu,
- zabudowania folwarku w Roztropicach - pilne, doraźne zabezpieczenie poszczególnych obiektów zabytkowych, w drugim etapie kompleksowe zagospodarowanie założenia,

Rewaloryzacja: Jasienica: zespół osiedla robotniczego fabryki „Mundus” ul. Cieszyńska, ok. 1900r. Rewaloryzacja polegająca na usunięciu niekorzystnych przekształceń i deformacji architektury wszystkich obiektów, ujednolicenie wykończenia elewacji, stolarki okiennej, pokrycia dachu.

Rewaloryzacja: Grodziec: zespół folwarku zamkowego. Rewaloryzacja polegająca na usunięciu obiektów wtórnych, tymczasowych, prowizorycznych, usunięciu niekorzystnych przekształceń i deformacji architektury obiektów zabytkowych, ujednolicenie architektury i wykończenia zewnętrznego obiektów zabytkowych, zagospodarowanie wnętrza folwarku (placu, dojazdów, alejek, ogrodzenia).

Wybór projektów i kolejność ich realizacji w ramach programu odbywa się w oparciu o kryteria:

- wartości historycznej,
- wartości artystycznej,
- wartości dla kultury lokalnej,
- możliwości finansowych podmiotów uczestniczących w programie.

Rola Gminy w tym zakresie polega na inicjowaniu tych działań w stosunku do własności niegminnej, oraz realizacji programu w odniesieniu do własności gminnej.

Działania wymagają współpracy między gminą a właścicielami nieruchomości, jak również z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Priorytet 6 - Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni:

Program rewaloryzacji i rewitalizacji zabytkowych budynków remiz strażackich

Na terenie gminy występują 3 budynki zabytkowych remiz strażackich (Grodziec, Landek, Międzyrzecze Górne). Obiekty te historycznie pełniły istotną rolę w dziejach poszczególnych sołectw i zasługują na szczególne względy (obiekty te pełniły ważną misję społeczną nie tylko jako ochrona przeciwpożarowa, ale też generowały lokalne życie kulturalne i towarzyskie. Przez dziesięciolecia stały się też ważnym elementem krajobrazu danej miejscowości). Dwa z w/w obiektów znajdują się w złym stanie technicznym (Grodziec, Landek), natomiast wszystkie pełnią nieodosowną funkcję w stosunku do swojej rangi historycznej (w Grodźcu i Międzyrzeczu Górnym pełnią funkcję handlową, natomiast w Landeku jest nieużytkowana). Remiza w Międzyrzeczu Górnym jednakże znajduje się w dobrym stanie technicznym i utrzymała pierwotne walory architektoniczne.

Głównym celem programu ma być przywrócenie rangi kulturowej tych obiektów i wartości zabytkowej i architektonicznej. Środkami do osiągnięcia w/w celu są: wprowadzenie stosownej funkcji użytkowej do obiektów (o ile brak możliwości wykorzystania obiektów zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem, należy wprowadzić funkcję zastępczą, np. izby muzealnej związanej z pożarnictwem lokalnym, świetlicy środowiskowej, klubu, itp.).

Priorytet 7 - Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych:

Program włączenia zabytków do szlaków turystycznych, tras rowerowych, tworzenie szlaków kulturowych, ścieżek dydaktycznych

W chwili obecnej na terenie gminy funkcjonują liczne pieszkie szlaki turystyczne, szlaki spacerowe i szlaki rowerowe czy konne. Przebiegają one często w sąsiedztwie większości zabytków w poszczególnych sołectwach, co umożliwia ich poznanie i ogląd. Brak jednakże informacji uświadamiającej użytkowników tych szlaków o wartości zabytkowej mijanych obiektów. Program winien uwzględnić wprowadzenie takiej informacji w stosunku do cenniejszych obiektów usytuowanych na trasach (historia, wartość kulturowa). Informacje takie winny się znajdować również w ewentualnych wydawnictwach charakteryzujących te szlaki, również w nośnikach elektronicznych.

W miarę możliwości – przewiduje się tworzenie nowych szlaków kulturowych bądź ścieżek dydaktycznych (np. szlak budownictwa zagrodowego i gospodarskiego, szlak zabytkowych kapliczek, figur i krzyży przydrożnych. Uzasadiony jest następujący przebieg szlaków:

- np. szlak rowerowy - śladem kaplic, kapliczek polnych i przydrożnych: Grodziec – od ruin kaplicy pw Św. Doroty (późn. kościół pw Św. Bartłomieja) w zespole zamkowo-parkowym przez wzgórze Goruska z kaplicą grobową Zobłów, obok cenniejszych kapliczek na trasie, docelowo do Rudzicy – do kaplicy murowanej Św. Wendelina,
- np. szlak zespołów zamkowych i dworskich: zespół zamkowo-parkowo-folwarczny w Grodźcu, folwarki w Rostropicach, zespół dworsko-parkowy w Rudzicy, zespół dworsko-parkowy w Mazańcowicach,

- np. szlak zabytkowych kościołów katolickich i ewangelickich, z zapoznaniem się z ich historią, wyposażeniem i wystrojem wnętrz,
- np. szlak budownictwa zagrodowego i gospodarskiego: najcenniejsze tego typu zabudowania występują na trasie: Międzyrzecze Dolne, Międzyrzecze Górne, Jasienica.

Lokalne Programy Rewaloryzacji, Rewitalizacji i Ochrony Zabytków są dokumentami niezbędnymi do ubiegania się o dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszy Rozwoju Regionalnego, projektów w zakresie rewitalizacji. Potwierdzają one, że zgłaszane projekty są działaniami zaplanowanymi i wynikają z planów rozwoju gminy.

Każdy projekt ubiegający się o zewnętrzne wsparcie finansowe musi wynikać z Programu

Rewitalizacji, czyli musi zostać wpisany do programu, a jego realizacja musi zostać uzasadniona i określona w czasie.

Priorytet 8 - wykreowanie wizerunku gminy i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu promowanie i poszanowanie dziedzictwa kulturowego:

Program popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytkach z terenu gminy i związanej z nimi historii

- opracowanie i prowadzenie programu szkoleń z zakresu edukacji kulturowej,
- wprowadzenie do zajęć szkolnych (świecicowych, kół zainteresowań) tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego gminy, powiatu, regionu,
- utworzenie gminnej (sołectkiej, szkolnej) bazy informacji o zabytkach,
- inicjowanie i organizacja spotkań promujących środowisko kulturowe gminy,
- organizowanie spotkań muzealnych (na poziomie przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjalnych) przeprowadzonych przez miejscowe placówki muzealne (izby historyczne, galerie),
- opracowanie i publikowanie materiałów reklamowych i turystycznych promujących zabytki gminy,
- opracowanie i publikowanie mapy zabytków gminy,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek po najciekawszych i najważniejszych zabytkach i miejscach historycznych,
- organizowanie gminnych, szkolnych i przedszkolnych konkursów, festynów, wystw plastycznych, fotograficznych popularyzujących tematykę zabytków i potrzebę ich ochrony, historii regionu,
- włączenie mediów (prasa, radio, telewizja, internet) dla zaprezentowania problematyki ochrony środowiska kulturowego gminy,
- organizowanie (w miarę możliwości) imprez lokalnych w obiektach zabytkowych bądź w ich otoczeniu,

Priorytet 9 - Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy:

- opracowanie i wykonanie raportów i analiz charakteryzujących najcenniejsze zasoby dóbr kultury,
- prowadzenie kontroli utrzymania i sposobu użytkowania obiektów i zespołów zabytkowych,
- współpraca i organizowanie spotkań z przedstawicielami służb konserwatorskich jako merytorycznego wsparcia w monitorowaniu zabytków i w celu wypracowania racjonalnych zasad ich ochrony,
- rozpoznanie możliwości utworzenia parków kulturowych dla najcenniejszych obszarów zabytkowych,
- gromadzenie i upowszechnianie archiwalnych fotografii i dokumentów ilustrujących dawny obraz przestrzeni gminy,

- bieżąca weryfikacja i aktualizowanie Gminnej Ewidencji Zabytków, wprowadzanie do planów miejscowych i studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy zasad gwarantujących skuteczną ochronę obszarów i obiektów zabytkowych,
- promowanie i zachęcanie do wykorzystania problematyki środowiska kulturowego gminy do tematów prac dyplomowych przygotowywanych przez absolwentów wyższych uczelni zamieszkałych na terenie gminy,
- inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa, Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków,
- interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego w sprawach przebudowy i rozbudowy zabytków,
- podejmowanie przez gminę starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy,
- wykonanie energooszczędnej iluminacji najciekawszych zabytków (np. kościoły, kapliczki),

Priorytet 10 - Współpraca z właścicielami zabytków, eliminująca sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków:

- utworzenie gminnego systemu informacji na temat ochrony dziedzictwa kulturowego i jego promocji,
- zaangażowanie samorządu w prowadzenie prac studialnych dla potrzeb rewitalizacji,
- udostępnianie zainteresowanym posiadanych informacji i dokumentacji historycznej dotyczących zabytków z terenu gminy,
- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwości pozyskania środków na ich remonty, oraz merytoryczna pomoc w sporządzaniu wniosków aplikacyjnych o środki na remont zabytku,
- popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach,

Priorytet 11 - Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami:

- opracowanie i wdrożenie programu tworzenia miejsc pracy związanych z ochroną zabytków i turystycznym wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego,
- inicjowanie działań związanych z zatrudnieniem w ochronie dziedzictwa kulturowego prowadzących do zmniejszenia bezrobocia,
- opracować i wdrożyć system działań mających na celu włączenie się inwestorów prywatnych w działania rewitalizacyjne związane z zabytkami.

10. Obiekty i zespoły o szczególnej wartości zabytkowej proponowane do wpisu do rejestru zabytków

Obiekty proponowane do wpisu do rejestru zabytków (lub stworzenie parków kulturowych dla wybranych zespołów zabytków) ze względu na szczególne walory zabytkowe (propozycje wpisu do rejestru wynikające z aktualnej weryfikacji terenowej w ramach opracowania Gminnej Ewidencji Zabytków):

- Grodziec, kaplica grobowa Zobłów na wzgórzu Goruszka, 2 połowa XIX w.
- Rudzica, kaplica mur., 1876r. Św. Wendelina przy ulicy zwyczajowo zwanej Strumieńską
- Jasienica, krzyż przydrożny kamienny przy ulicy zwyczajowo zwanej Cieszyńską/ul. Strumieńską, 1900 r.
- Międzyrzecze Dolne, dom nr 68 przy ulicy zwyczajowo zwanej Wodną, dz nr 244, zbud. 1860r.
- Międzyrzecze Górne, dom murowany z 1890r. nr 18, przy ulicy zwyczajowo zwanej Jasienicką, dz nr 227/1.

- Mazańcowice, kościół ewangelicko- augsburski Zbawiciela przy ulicy zwyczajowo zwanej Strzelców Podhał. 1930r., cmentarz przykościelny zał. w 1859r.
- Świątoszówka, kościół ewangel.-augsb. filialny przy ulicy zwyczajowo zwanej Szkolną, murow. 1910r., cmentarz przykościelny zał. w 1910r.
- Wieszcza, kościół ewang.-augsb., murowany, 1912r. cmentarz przykościelny zał. w 1912r.

Międzyrzecze Dolne, dom nr 68 (ul. zw. Wodną)

Międzyrzecze Górne, dom nr 18 (ul. zw. Jasienicką)

Rudzica, kaplica św. Wendelina

Mazańcowice, kościół ewangelicko- augsburski Zbawiciela

Grodziec, kaplica grobowa Zobłów

Jasienica, krzyż przydrożny ul. Cieszyńska

11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest rada gminy. Realizacja założeń programu odbywać się będzie poprzez efekty działań władz gminy w celu osiągnięcia założeń określonych w programie.

Dostępne instrumentarium, służące do realizacji założeń programu, w dużej mierze wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działaniach umocowanych w realiach finansów publicznych i instrumentów prawno-ekonomicznych. Wprowadzenie w życie poszczególnych rodzajów instrumentów zobowiązuje zarówno władze gminy jak i społeczeństwo do wzmożenia konkretnych działań w różnych sferach działalności:

- a) zdobycie poparcia społecznego dla działań związanych z ochroną środowiska kulturowego,
- b) nawiązanie współpracy między gminami o podobnych problemach związanych z ochroną środowiska kulturowego,
- c) wykorzystanie regionalnych programów dotyczących ochrony środowiska kulturowego województwa dla realizacji lokalnego programu opieki nad zabytkami,
- d) nawiązanie współpracy z sąsiednimi samorządami w celu prowadzenia wspólnej polityki związanej z ochroną środowiska kulturowego,
- e) tworzenie opracowań planistycznych ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb środowiska kulturowego,
- f) pozyskiwanie z wszelkich dostępnych źródeł środków finansowych dla realizacji programu,
- g) współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną i opieką nad zabytkami.

11.1 Instrumenty prawne

- a) wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- b) wynikające z przepisów ustawy o podatkach i opłatach lokalnych,
- c) zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- d) wynikające z wnioskowanych w programie parków kulturowych,
- e) wynikające z wnioskowanego w programie planu rewitalizacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych,
- f) wynikające z programów określających politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

11.2 Instrumenty koordynacji

- a) programy prac konserwatorskich,
- b) programy ochrony środowiska przyrodniczego,
- c) programy rozwoju infrastruktury (np. komunikacyjnej),
- d) plany rozwoju lokalnego,
- e) plany rewitalizacji,
- f) studia i analizy,
- g) plany rewitalizacji,
- h) współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi.

11.3 Instrumenty finansowe

- a) dotacje,
- b) subwencje,
- c) dofinansowania,
- d) nagrody,
- e) zbiórki społeczne,
- f) programy operacyjne.

11.4 Instrumenty społeczne

- a) edukacja kulturowa,

- b) informacja,
- c) współpraca,
- d) współdziałanie (np. z organizacjami społecznymi),
- e) wzbogacona oferta miejsc pracy i innych działań (np. prowadzących do przeciwdziałania bezrobociu).

11.5 Instrumenty kontrolne

- a) aktualizacja bazy danych dotyczących stanów zachowania obiektów zabytkowych (w ramach ewidencji zabytków),
- b) monitoring stanu środowiska kulturowego.

12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Z ustawowych zapisów wynika obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Ocena stopnia realizacji przeprowadzana jest przez radę gminy (przy ewentualnym udziale wojewódzkiego konserwatora zabytków).

Dla potrzeb dokonania oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami niezbędne jest prowadzenie monitoringu wybranych wskaźników i wyników działań podejmowanych w związku z realizacją poszczególnych celów określonych w tym programie.

1. Dla oceny realizacji priorytetu p.n.: *Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy:*

- a) przeanalizowanie ilości wykonanych raportów i analiz,
- b) określenie ilości przeprowadzonych kontroli utrzymania i sposobu użytkowania obiektów i zespołów zabytkowych,
- c) przeanalizowanie ilości i konsekwencji spotkań z przedstawicielami służb konserwatorskich,
- d) ocena stopnia rozpoznania możliwości utworzenia parku kulturowego.

2. Dla oceny realizacji priorytetu p.n. *Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania:*

- a) określenie ilości dokonanych przeglądów stanu technicznego obiektów zabytkowych,
- b) określenie ilości lustracji obiektów i zespołów zabytkowych przeprowadzonych wspólnie z konserwatorem zabytków,
- c) ocena stopnia zaawansowania prac prowadzących do opracowania programów rewitalizacyjnych,
- d) aktualizacja informacji dotyczących ewidencji zabytków.

3. Dla oceny realizacji priorytetu p.n. *Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego:*

- a) określenie ilości szkoleń o tematyce dotyczącej zasad ochrony konserwatorskiej obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz pozostających w ewidencji zabytków,
- b) ocena stanu utrzymania obiektów zabytkowych pozostających w gestii samorządu,
- c) określenie ilości wniosków samorządu o wprowadzenie problematyki środowiska kulturowego gminy do tematów prac dyplomowych przygotowywanych przez absolwentów wyższych uczelni,
- d) potwierdzenie faktu opracowania studiów krajobrazu kulturowego gminy,
- e) ocena stopnia zaawansowania modernizacji zieleni wiejskiej.

4. Dla oceny realizacji priorytetu p.n.: *Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni:*

- a) ocena stopnia zaawansowania opracowywania wspólnych zasad postępowania w ochronie środowiska przyrodniczego i kulturowego.

5. Dla oceny realizacji priorytetu p.n.: **Wykreowanie wizerunku gminy i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego:**

- a) potwierdzenie opracowania programu szkoleń z zakresu edukacji kulturowej,
- b) określenie ilości przeprowadzonych zajęć szkolnych o tematyce ochrony dziedzictwa kulturowego,
- c) potwierdzenie utworzenia bazy informacji o zabytkach,
- d) analiza ilości spotkań promujących środowisko kulturowe gminy,
- e) określenie ilości spotkań muzealnych (na poziomie przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjalnych) przeprowadzonych przez miejscowe placówki muzealne (izby historyczne, galerie).

6. Dla oceny realizacji priorytetu p.n. **Podjęmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych:**

- a) ocena ilości i efektów organizowanych konkursów o tematyce związanej z pojęciem „zabytki” i „środowisko kulturowe”,
- b) ocena ilości, jakości i atrakcyjności wydawnictw o tematyce związanej ze środowiskiem kulturowym gminy,
- c) ocena ilości i stanu zagospodarowania istniejących i nowo wyznaczonych szlaków turystycznych (ścieżek rowerowych),
- d) ocena stopnia wykorzystania mediów dla zaprezentowania problematyki ochrony środowiska kulturowego gminy.

7. Dla oceny realizacji priorytetu p.n. **Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków:**

- a) potwierdzenie utworzenia gminnego systemu informacji na temat ochrony dziedzictwa kulturowego i jego promocji,
- b) ocena stopnia zaangażowania samorządu w prowadzenie prac studialnych dla potrzeb rewitalizacji.

10. Dla oceny realizacji priorytetu p.n. **Podjęmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami:**

- a) potwierdzenie opracowania i wdrożenia programu tworzenia miejsc pracy związanych z ochroną zabytków i turystycznym wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego,
- b) ocena działań związanych z zatrudnieniem w ochronie dziedzictwa kulturowego prowadzących do zmniejszenia bezrobocia,
- c) ocena systemu działań mających na celu włączenie się inwestorów prywatnych w działania rewitalizacyjne związane z zabytkami.

13. Spodziewane rezultaty działań, opartych na realizacji celów cząstkowych, dla opieki nad zabytkami gminy Jasienica to:

- a) podniesienie świadomości społeczeństwa w kwestii znaczenia ochrony dziedzictwa kulturowego,
- b) dostęp do informacji o zabytkach,
- c) wzbogacenie obszarów aktywizacji społecznej,
- d) wykorzystanie wypracowanych zasad postępowania i metod działania dla stworzenia markowego produktu turystycznego w gminie Jasienica,
- e) zasilenie sfery ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez pozyskanie dodatkowych środków,
- f) określenie zasad zagospodarowania i adaptacji zabytków oraz nadawania im nowych funkcji w celu zwiększenia atrakcyjności komercyjnej zabytków,
- g) realizacja zasad partnerstwa publiczno-prywatnego w sferze adaptacji zabytków do nowych funkcji.

14. Zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli i użytkowników obowiązek dbania o zabytek. Wsparciem dla nich mogą być środki z budżetu Państwa lub ze specjalnie powołanych do tego funduszy, w tym funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Finansowanie zadań ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy może być realizowane z uwzględnieniem środków:

- **publicznych** – z budżetu państwa, budżetu jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środków Unii Europejskiej, innych źródeł zagranicznych (np. Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG),
- **prywatnych** – z budżetu osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, wyznaniowych. Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na stronach internetowych (m.in. Fundacja Wspomagania Wsi www.fundacjawspomaganiawsi.pl)

Finansowanie z budżetu państwa:

- z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego udzielane są dotacje na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami w ramach programów operacyjnych (www.mkidn.gov.pl). Regulaminy dla tych programów opracowywane są co roku. Wówczas podawane są terminy i zasady składania wniosków o dofinansowanie,

- z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w części, której dysponentem jest wojewoda. Zasady ubiegania się o dotację, formularz wniosku, terminy składania wniosków publikowane są na stronie internetowej Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków www.wkz.katowice.pl

Ubieganie się o dotację z budżetu państwa odnosi się wyłącznie do zabytków wpisanych do rejestru zabytków (art. 73 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku,

W myśl art. 81. 1. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku „W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale”.

- finansowanie z budżetu Unii Europejskiej – na stronie internetowej Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego znajduje się przewodnik po programach operacyjnych realizowanych ze środków Unii Europejskiej www.mkidn.gov.pl

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

PRZEWODNICZA CYRADY

Jan Batelt